

Krimteknisk, the Forensics Unit

Hjemliggjøring og fremmedgjøring i norske og amerikanske krimoversettelser 1930-2011

Eva Kristin Wold

Masteroppgave ved Institutt for litteratur, områdestudier
og europeiske språk/Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

HØST 2011

Krimteknisk, the Forensics Unit:
*Hjemliggjøring og fremmedgjøring i norske og amerikanske
krimoversettelser 1930-2011*

Eva Kristin Wold

ENG4192: Masteroppgave i oversettelsesstudier, engelsk
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk

Veileder: Bergljot Behrens

Universitetet i Oslo

HØST 2011

© Eva Kristin Wold

2011

Krimteknisk, the Forensics Unit: Hjemliggjøring og fremmedgjøring i norske og amerikanske
krimoversettelser 1930-2011

Eva Kristin Wold

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Utgangspunktet for denne masteroppgaven er å undersøke forekomsten av hjemliggjøring og fremmedgjøring i oversettelser mellom dominante og minoritetskulturer før 1950 og etter 2000. Dette undersøkes ut i fra hypotesen om at det er større grad av hjemliggjørende trekk i måltekster fra dominante kulturer enn fra minoritetskulturer, og at det generelt er større grad av hjemliggjørende trekk i måltekster utgitt før 1950 enn etter 2000. Undersøkelsene er gjort med utgangspunkt i to norske og to amerikanske krimoversettelser.

Målet for denne oppgaven har vært å komme frem til en operasjonalisering av begrepene hjemliggjøring og fremmedgjøring slik at det ville bli mulig å kvantifisere graden av hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i måltekstene, og på den måten svare på hypotesen. For å kunne operasjonalisere de to begrepene, kategoriserer denne masteroppgaven ulike oversettelsestrekk som hjemliggjørende og fremmedgjørende. Resultatene av undersøkelsene har bekreftet hypotesen ut i fra de fire måltekstene som er undersøkt.

Takksigelser

Først og fremst vil jeg takke min veileder Bergljot Behrens for alle kommentarer, innspill og all støtte under utformingen av denne masteroppgaven.

Jeg vil også takke min venninne Siri Lozano-Handelsby for all korrekturlesing og kommentarer, spesielt i de siste ukene før innleveringen.

Takk til min samboer Joakim for å ha holdt ut med meg under hele skriveprosessen, og for å ha hatt forståelse for at oppgaven kom i første rekke. Tusen takk for all oppmuntring og tålmodighet.

Takk til familie og venner for all oppmuntring og støtte.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
	1.1 Motivasjon	2
	1.2 Mål	5
	1.3 Metode: Kvantitativ analyse	5
	1.4 Historisk utvikling av oversettelsesholdninger	7
	1.5 Globaliseringens innvirkning på språk og kulturer: Et oversettelsesperspektiv 11	
	1.5.1 Engelsk som globalt språk.....	12
	1.5.2 Globalisering og kultur: Amerikanisering av norsk kultur	13
	1.6 Historisk kontakt mellom USA og Norge	14
	1.6.1 Forholdet mellom USA og Norge	14
	1.6.2 Språkernes innflytelse på hverandre	15
	1.7 Hypotesen	15
	1.8 Kapittelinndeling	17
2	Krimnarratologi og tekstutvalg	18
	2.1 Kriminallitteratur	18
	2.2 Tekstutvalg	22
3	Hjemliggjøring og fremmedgjøring	25
	3.1 Hjemliggjøring og fremmedgjøring: En redegjørelse av begreper	25
	3.1.1 Hjemliggjøring	26
	3.1.2 Fremmedgjøring	29
	3.2 Kategorisering	31
	3.2.1 Kategorier av hjemliggjørende trekk.....	38
	3.2.2 Kategorier av fremmedgjørende trekk	41
	3.2.3 Deformative effekter av oversettelser	42
4	Analysen	44
	4.1 Norske måltekster	44
	4.1.1 <i>Sort messe</i> (1941)	44
	4.1.2 <i>Sannhetens pris</i> (2009).....	55
	4.2 Amerikanske måltekster	68
	4.2.1 <i>The Case of Robert Robertson</i> (1930).....	68
	4.2.2 <i>The Snowman</i> (2011).....	75

4.3 Resultater	84
4.3.1 Interessante funn	90
5 Konklusjon.....	92
5.1 Konklusjon.....	92
5.2 Videre studier	94
Litteraturliste.....	95
Appendiks – vedlegg 1: Egen oversettelse.....	99
Appendiks – vedlegg 2: Utgangsteksten	115

1 Innledning

Oversettelsesstrategier har alltid vært et aktuelt tema innen oversettelsesstudier. Skal oversetteren fokusere på utgangsteksten og utgangskulturen, eller skal målteksten først og fremst ta utgangspunkt i den kulturen teksten skal settes inn i? Er det en myte at eldre oversatte tekster er mer hjemliggjørende enn de som er oversatt i senere tid?

Denne oppgaven vil ha som mål å se nærmere på ulike oversettelsesløsninger, mer presist på forholdet mellom det vi vil definere som *hjemliggjørende* og *fremmedgjørende* trekk i oversettelser mellom norsk og amerikansk. Vi tar utgangspunkt i at oversettelser kan ha forskjellige strategier, og at forventningene til oversatte tekster i de samfunnene de leses i kan være forskjellige. En oversetter kan velge å gjøre målteksten så lik en originaltekst i målkulturen som mulig, eller la målteksten representere noe fremmed ved å la den tydeliggjøres som en oversettelse. Det første er en måltekst med hjemliggjørende trekk, det andre er en tekst med fremmedgjørende trekk. Begrepene fremmedgjøring og hjemliggjøring vil jeg redegjøre for i kapittel 3.

Jeg vil fokusere på oversatt krimlitteratur utgitt i perioden 1930-2011, og vil se om oversettelsesløsningene kan ha endret seg over tid. Jeg har en norsk og en amerikansk måltekst som er utgitt før 1950, og en norsk og en amerikansk måltekst som er utgitt etter 2000. For å få et svar på de innledende spørsmålene, vil jeg se på hvordan de norske måltekstene skiller seg fra de amerikanske måltekstene med hensyn til hjemliggjøring og fremmedgjøring, og hvordan de tekstene utgitt før 1950 skiller seg fra de som er utgitt etter 2000. De forskjellene denne oppgaven kan vise er om oversettelsesløsningene endres over tid, og eventuelt hvordan. Et annet perspektiv dette kan settes inn i er hvordan hjemliggjøring og fremmedgjøring kan ses i sammenheng med globalisering. Globaliseringsbegrepet presiseres i 1.5.

Det er mange trekk man kunne ha fokusert på i en slik studie; blant andre modalitet, setningsoppbygging og leksikalske valg. Jeg har valgt å avgrense oppgaven til å fokusere på ti generelle trekk i oversettelse som tar for seg hjemliggjørende og fremmedgjørende oversettelsesløsninger av språk- og kulturspesifikke trekk. Jeg ser hvorvidt måltekstene bevarer den utgangsspråklige referansen eller om referansen blir gjort mer hjemlig. De ti trekkene er kategorigrunnlaget for analysen og presenteres og redegjøres for i kapittel 3.

1.1 Motivasjon

I følge Gideon Toury, som grunnla deskriptive oversettelsesstudier (DTS), er det helt sentralt å gå empirisk til verks for å teste, motbevise, modifisere og justere en teori (Toury, 1995, s. 1). DTS tar utgangspunkt i observasjoner i oversettelse, og er dermed av natur empirisk (s. 1). Oversettelser innehar først og fremst en posisjon i de sosiale og litterære systemene i målkulturen, og denne posisjonen danner grunnlaget for de oversettelsesstrategiene som tas i bruk, mener Toury (1995, s. 13). Først og fremst har oversetteren en plikt til å være trofast mot oppdragsgiver, og selve oversettelsesoppdraget og målgruppen må tas hensyn til når man velger strategier. Hvilke valg av oversettelsesstrategier som blir tatt kan være avgjørende for om en oversettelse blir godt mottatt i målkulturen. Antoine Berman, en fransk oversetter, oversettelsesteoretiker og historiker, kommenterte at en oversettelse som fjerner den eksotiske effekten en fremmed tekst kan ha på målleserne, er en dårlig oversettelse (Berman, 1992, s. 5). I en slik oversettelse er hjemliggjørende oversettelsesstrategier dominerende. En hjemliggjort oversettelse er ikke nødvendigvis en dårlig oversettelse, og noen ganger er det også nødvendig for at målteksten skal bli godt mottatt i målkulturen. Lawrence Venuti definerer oversettelse som en representasjon av en fremmed tekst og kultur, men viser samtidig at den vil være påvirket av de kodene og holdningene som er fremsatt i de sosiale gruppene i målkulturen (Venuti, 1998, s. 68), og det vil alltid være et hjemlig “visittkort” igjen i målteksten. Dette skal en oversetter bestrebe seg på å unngå, mener Venuti, fordi slike trekk frarøver leseren opplevelsen utgangsforfatteren har hatt til hensikt å skape.

Det er interessant å undersøke fremmedgjørings- og hjemliggjøringstrekk i oversettelse fordi oversettelse i stor grad består av kulturell overføring. Jeg ønsker å undersøke nærmere hvordan denne overføringen viser seg i tekst, og vurdere om denne kulturoverføringen kan være mer sentral blant oversettelser i en minoritetskultur enn i en dominant kultur. Dermed legger jeg til rette for en postkolonial vinkling i denne undersøkelsen. For å komme frem til svar på hypotesen vil jeg basere meg på en analysemetode gitt av Toury (1995), se 1.3. Som bakgrunn for kategoriseringen av analyseelementene trekker jeg blant andre inn Venuti og Berman, se 3.1 og 3.2.

Et trekk i oversettelse som kan være både hjemliggjørende og fremmedgjørende er eksplisitering. Som vi vil se i 3.2 viser Berman at tydeliggjøring er uunngåelig i oversettelse. Shoshana Blum-Kulka (1986) legger frem det hun kaller “*the explicitation hypothesis*”. Hun skriver at oversettelsesprosessen nødvendiggjør en kompleks tekst- og diskurs fortolkning, og at denne fortolkningsprosessen som blir foretatt av oversetteren kan føre til en måltekst som

er mer overflødig enn utgangsteksten. Denne hypotesen hevder at slik eksplisitering fra utgangsteksten til målteksten skjer uansett om økningen skyldes forskjeller i de to lingvistiske og tekstuelle systemene som er involvert eller ikke. Dette betyr dermed at eksplisitering blir sett på som naturlig del av oversettelsesprosessen (Blum-Kulka, 1986, s. 292). Eksplisitering er en nødvendig del av oversettelse fordi det er med på å oppklare uklarheter for målleserne. Oversettelse handler først og fremst om å gjøre en fremmed tekst tilgjengelig for lesere i målkulturen, og derfor er jeg enig med Blum-Kulka i at eksplisitering er obligatorisk med hensyn til oversettelse. Men jeg vil først og fremst hevde at dette gjelder oversettelser som ikke er lokalisert (se 3.1.1). Som vi vil se i kapittel 3, er eksplisitering nært knyttet opp mot hjemliggjøring og fremmedgjøring.

I følge Munday, britisk oversettelsesteoretiker, er postkolonialisme et perspektiv på blant annet tidligere koloniers historie, og, i mer utvidet forstand, studier av effektene denne ubalansen i maktfordeling mellom kolonien og kolonimakten har hatt (Munday, 2008, s. 131). Norge og USA har ikke et slikt koloniforhold, men Norge og den norske kulturen er en minoritet i forhold til verdensmakten USA og norsk kultur er påvirket av amerikansk kultur. Særlig er norsk populærkultur påvirket av den amerikanske, i tillegg har det engelske språket fått en stadig større innflytelse på det norske språket. Dette betyr at norske lesere ikke er fremmed for påvirkning fra USA, og er mer åpne for forskjeller mellom kulturene. Globaliseringens innflytelse på språk og kultur utdypes i 1.5.

I denne oppgaven undersøker jeg hvordan og i hvilken grad hjemliggjørende trekk gjør seg gjeldende i amerikanske oversettelser av norsk kriminallitteratur, i forhold til i norske oversettelser av amerikansk kriminallitteratur. Dominante kulturer har ofte et større krav til hjemliggjøring, og særlig *flyt* (se 3.1.1), i oversettelse. I følge Venuti dominerer hjemliggjøring den anglo-amerikanske oversettelseskulturen (2008, s. 1).

Denne masteroppgaven vil også forsøke å trekke paralleller mellom utviklingen av disse oversettelsestrekkene, og globaliseringens teknologiske og interkulturelle innvirkning på ulike oversettelseskulturer. Analysen er gjort ut i fra et tekstmateriale bestående av to norske og to amerikanske oversettelser av krimbøker. Av disse er en norsk og en amerikansk oversettelse utgitt før 1950 og en norsk og en amerikansk utgitt etter 2000.

Jeg vil også trekke frem globaliseringens påvirkning på oversettelser og oversettelsesstudier i forbindelse med min analyse av de fire måltekstene. Michael Cronin fokuserer på den rollen oversettelse har i den lingvistiske og politiske kampen mellom det irske og det engelske språket i Irland (Munday, 2008, s. 134–135). Min hypotese i denne

oppgaven er at globaliseringens teknologiske utvikling har en effekt på nyere litteratur og oversettelse. Derfor er det forventet at oversettelser av amerikanske og norske kriminalromaner før 1950 vil være mer preget av hjemliggjørende trekk, mens oversettelser av norske og amerikanske kriminalromaner etter 2000 vil være preget av fremmedgjøringstrekk fordi verdensveven har gjort fremmede kulturer med allment tilgjengelig (se 1.5).

Det er forventet at oversettelser fra en minoritetskultur som den norske, vil bære preg av flere fremmedgjørende trekk enn oversettelser fra den dominante amerikanske kulturen. Dette er fordi en dominant kultur har større global innflytelse enn en minoritetskultur. Den dominante kulturen er dermed lettere akseptert blant lesere fra en minoritetskultur enn en minoritetskultur med liten global innflytelse er blant lesere fra en dominant kultur. Det er også grunn til å tro at det vil være tydeligere forskjeller på dette i oversettelsene fra før 1950 enn etter 2000, fordi globaliseringen og verdensveven gjør de mindre kulturene mer tilgjengelige.

Oversetterens holdninger til måltekster er med på å påvirke oversettelsesvalgene. Oppdraget til oversetteren spiller en svært sentral rolle i de valgene som oversetteren foretar. Er oversettelsesoppdraget å oversette en tekst som er så lik en original i målkulturen som mulig, altså en tildekket oversettelse slik det beskrives av Juliane House, tysk professor i lingvistikk ved Universitetet i Hamburg; eller skal det vises at det er en oversettelse, slik hun beskriver en åpen oversettelse (House, 2001, s. 139–142)? En annen viktig faktor er målteksters plass i målkulturen og oversetters holdninger og forventninger til målleserne. Man kan anta at dagens oversettere forventer at mållesere har mer interesse for og større kunnskap om utgangskulturen eller kan tilegne seg kunnskap om den langt lettere enn det oversettere før 1950 forventet av sine mållesere. Derfor er det grunn til å tro at fremmedgjørende trekk ikke var like dominerende i oversettelser før 1950, men at slike trekk er mer dominerende i dagens oversettelser.

Den amerikanske kulturens og det engelske språkets dominerende posisjon i verdenssamfunnet danner et godt grunnlag for undersøkelsene jeg ønsker å foreta. Jeg ønsker å sammenligne med norske oversettelser fordi det er interessant å se hvordan den norske kulturens posisjon i forhold til den amerikanske kulturen kommer frem i slike oversettelser.

Tekstene som er plukket ut til analysen er alle hentet fra krimsjangeren. Jeg mener at kriminalromanen er et godt utgangspunkt for å undersøke forskjeller i hjemliggjøring og fremmedgjøring fordi denne sjangeren er preget av regler og mønstre som bestemmer hvordan

teksten skal utformes. Hvilke prinsipper og mønstre som følger kriminallitteraturen og hvordan denne litteraturen har utviklet seg, redegjøres for i 2.1.

Nettopp fordi oppbyggingen av tekstene er like, danner det godt grunnlag for sammenligning av hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i tekstene. Man kan kanskje si at andre typer romaner med færre og mindre strenge sjangerkrav, åpner for at flere kulturelle forskjeller gjenspeiles og dermed gir flere oversettelsesutfordringer enn kriminalromanen. På denne måten kan man selvsagt argumentere for at andre romantyper ville vært et bedre utgangspunkt å basere analysen på. På den annen side dekker slike mer individuelt oppbygde tekster enn det kriminalromanen gjør. Dette fører til at slike tekster ofte har færre likheter med hverandre enn kriminalromaner har. Tekster som har større fellesskap i sine sjanger-krav kan derfor være grunnlag for at de forskjellene som er tilstede lettere kommer til syne. I tekster som i utgangspunktet følger de samme prinsippene for oppbygging og innhold, kan forskjellene av hjemliggjøringstrekk og fremmedgjøringstrekk være mer markerte.

1.2 Mål

Mitt mål for denne oppgaven vil være å vurdere holdbarheten i de overnevnte påstandene ved hjelp av fire måltekster. Resultatene av analysen vil naturlig nok kun si noe om de fire kriminalromanene som er med i analysen. Hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk kan ikke spores maskinelt med dagens metode. Det vil derfor være utenfor denne masteroppgavens mål å trekke helt generelle konklusjoner. Oppgaven har også som mål å operasjonalisere begrepene hjemliggjøring og fremmedgjøring, slik at vi kan kategorisere hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i oversettelse. Dette vil bidra til vurderingen av holdbarheten i påstandene som blir fremsatt i hypotesen i 1.7.

1.3 Metode: Kvantitativ analyse

Utgangspunktet for analysen i kapittel 4 er hypotesen som blir fremsatt i slutten av dette kapittelet. Analysen vil være en kvantitativ analyse av de fire måltekstene jeg har valgt ut, se 2.2. Målet med en kvantitativ undersøkelse er å oppnå et målbart resultat på det som undersøkes. Jeg mener dette er den mest fornuftige metoden for å komme nærmere et svar på hypotesen, fordi man på denne måten enkelt kan se hvor forskjellene ligger blant de ulike oversettelsene i analysen. Forskjellen mellom en naturvitenskapelig forsker og en samfunnsvitenskapelig forsker er at den førstnevnte studerer fenomener som han ikke kan ta deltakelse i, forskeren er en tilskuer som rapporterer det han ser, mens den samfunnsfaglige

forskeren kan spørre ut sine forskningsobjekter og på den måten ta en interaktiv del i forskningen (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010. s. 30–31). Mitt studium er å se hva som skjer i oversettelser mellom engelsk og norsk i løpet av en tidsperiode. Derfor er jeg kun en tilskuer som trekker konklusjoner ut fra det jeg observerer, uten å ha vært en aktiv del av det som studeres, og derfor vil en kvantitativ metode være den mest fornuftige metoden å benytte for å oppnå det som er hensikten med dette studiet. Det er vanskelig å gjøre en eksakt kvantitativ analyse av hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk, både fordi begrepene i seg selv er vanskelig å operasjonalisere, men også fordi ett eksempel av og til kan plasseres i flere av de kategoriene som redegjøres for i 3.2. Derfor vil denne analysen fokusere på de tendensene som kommer frem av teksten, og sammenligne de ulike tendensene i de fire måltekstene, i stedet for å konkludere med et nøyaktig antall hjemliggjørende eller fremmedgjørende trekk i hvert av tekstutdragene.

Tekstmaterialet (se redegjørelsen i 2.2) blir analysert ved at utvalgte eksempler blir plassert i kategorier som jeg redegjør for i kategoriseringen i 3.2. Disse kategoriene er basert på fremmedgjørende og hjemliggjørende trekk, slik at antall eksempler i de ulike kategoriene er med på å danne et bilde av i hvilken grad de ulike trekkene er fordelt i de fire tekstutdragene. Til dette arbeidet vil jeg benytte den metoden Gideon Toury (1995) beskriver. Toury mener at deskriptive oversettelsesstudier (DTS) av natur er empirisk, og derfor er hans metode et godt utgangspunkt til den empiriske analysen som blir foretatt i kapittel 4.

Toury mener selv at oversettelser først og fremst har en plass i målkulturens sosiale og litterære systemer (1995, s.13). På bakgrunn av dette utviklet han en tre-trinns metode for DTS. Det første steget i denne metoden er å plassere målteksten inn i det aktuelle målkultursystemet for å vurdere dens betydning og akseptabilitet innen målkulturen. Det er her man vurderer om oversettelsen er akseptabel i målkulturen eller om den avviker fra det som anses som en akseptabel oversettelse i målkulturen (Toury, 1995, s. 36–38).

Det andre trinnet i denne metoden er å sammenligne utgangsteksten og målteksten for å avlese eventuelle avvik ved å se på forholdet mellom sammensatte par av utgangs- og måltekst segmenter. Ved å se på dette forholdet vil man umiddelbart kunne sammenligne ulike løsninger på oversettelsesproblemer (Munday, 2008, s. 111; Toury, 1995, s. 38).

Det siste trinnet i Tourys modell er å generalisere over observasjonene mens man rekonstruerer oversettelsen av det aktuelle utgangs- og måltekstparet (Munday, 2008, s. 111). Man forsøker å finne ut hvordan oversetteren har jobbet, og om det er noen bestemte regler eller normer oversetteren følger. Denne modellen gir grunnlaget for å avlese hvilke strategier

som har blitt benyttet, og til slutt finne en forklaring på hvorfor disse strategiene er benyttet (Toury, 1995, s. 36–39). Det overordnede målet er å påvise mønstre for generell oversettelsesadferd. Hjemliggjøring og fremmedgjøring i oversettelser hevdes å være generelle trekk i oversettelser, og analysen min vil avdekke om disse trekkene kan si noe om oversettelsesadferd i norske og amerikanske måltekster.

Toury ser for seg at man ut i fra denne modellen kan utvide tekstmaterialet for å se om funnene gjelder for flere tekstpar. Målet er å komme frem til generelle trekk eller normer som kan beskrive oversettelser på et mer generelt grunnlag (Toury, 1995, s. 37–39). Denne modellen består også av tre trinn. Det første trinnet er selve utvidelsen av korpusmaterialet, innsamlingen av flere tekster som skal undersøkes. Det andre trinnet er der man på nytt går gjennom tekstpar for hver tekst som er blitt inkludert i korpuset. Den siste fasen av denne utvidete modellen er der man forsøker å komme frem til generelle trekk i oversettelse, det vil si normer som gjelder for flere tekster enn de som er undersøkt (Toury, 1995, s. 39). Denne utvidelsen faller utenfor målet for denne oppgaven. Hadde jeg benyttet meg av maskinstyrt databehandling, ville jeg nok kunne ha tatt for meg et større korpusmateriale. Men mine undersøkelser egner seg ikke for maskinelt korpusøk fordi det per i dag ikke er mulig å få frem hjemliggjøring og fremmedgjøring slik. Derfor behandler jeg korpusmaterialet manuelt, og det er derfor nødvendig å avgrense omfanget av dette korpusmaterialet. Jeg baserer dermed min metode på den første delen av Tourys metodiske modell. Derfor vil jeg:

1. Undersøke et utvalg utgangs- og måltekst tekstpar for hver av de fire måltekstene jeg har valgt å undersøke, for å kunne få en oversikt over hvilke oversettelsesstrategier som er benyttet i de ulike tekstene.
2. Etablere kategorier for de trekkene jeg finner i tekstene og plassere dem i forhold til hjemliggjøring og fremmedgjøring.
3. Diskutere resultatene og hva de viser om omfanget av fremmedgjørings- og hjemliggjøringstrekk i de fire måltekstene.

1.4 En historisk utvikling av oversettelsesholdninger

For å kunne se nærmere på oversettelsestrekk i et tidsperspektiv er det nødvendig å trekke frem hvordan holdninger til oversettelse og oversettelsesstrategier har endret seg over tid. Derfor vil jeg her redegjøre for og sammenligne ulike holdninger som har vært fremsatt gjennom ulike oversettere og knytte disse opp mot hjemliggjøring og fremmedgjøring.

Den første store oversetteren er romeren Cicero (106-43 f.Kr.). Han var en stor retoriker, og mente at man ikke skulle oversette ord-for-ord, men legge vekt på utgangstekstens stil, form og effekt. Dette synet var i tråd med den vanlige oversettelsesnormen innen romersk litteratur, der man gikk ut i fra at de som leste oversettelsen også hadde lest den greske originalteksten. Det betydde at behovet for å legge oversettelsen nært opptil utgangsteksten ikke var til stede på denne tiden (Qvale, 1998, s. 21). Det er altså klart at Cicero vektla retorikk, og i sær den kunstneriske utsmykningen i utgangsteksten.

Hieronymus, en av de mest kjente bibeloversetterne, var i likhet med Cicero imot ord-for-ord oversettelser, men han var i stedet tilhenger av det å oversette mening-for-mening. Han fokuserte på budskapet og meningsinnholdet fremfor stil og form. Han oversatte det gamle testamentet på nytt fra grunntekstene fordi han mente at den gamle oversettelsen fra hebraisk til gresk ikke fikk frem Guds budskap. Dette synspunktet fulgte også Martin Luther (Qvale, 1998, s. 19–22). I motsetning til Cicero vektla Hieronymus utgangstekstens budskap fremfor dens utsmykning.

Hensyn til stil og form er sentralt i oversettelse fordi budskapet ofte blir tydeliggjort nettopp gjennom formen og stilen. Form og stil knyttes også til hjemliggjøring og fremmedgjøring i den grad målteksten endres fra utgangsteksten form og stil for å tjene et annet formål i målkulturen enn i utgangskulturen, eller om det skal være en representasjon av det formålet utgangsteksten har hatt i utgangskulturen.

Andre oversettere har gjennom tidene presentert prinsipper for hva de mener kjennetegner en god oversettelse. Étienne Dolet (1509-46), John Dryden (1631-1700) og Alexander Tytler (1747-1813) har gjennom sine arbeider kommet frem til generelle oversettelsesprinsipper for god oversettelse. Dolets prinsipper presiserte at fokus måtte være på teksten, i den betydning at oversetteren må ha kunnskap om både utgangs(kon)tekst og målspråkkontekst (Qvale, 1998, s. 22). John Dryden (1631-1700) mente det fantes tre former for oversettelse: *metafrase* (ord-for-ord oversettelse), *parafrase* (mening-for-mening) og *imitasjon* (fri oversettelse). Dryden selv mente at *parafrase* var den beste metoden fordi man da forholdt seg til forfatteren, men fokuserte samtidig mer på å få frem meningen enn selve ordene som ble benyttet i utgangsteksten. Dryden presiserte fire prinsipper basert på parafrase, og som i følge Qvale ligger nært opp til Dolets prinsipper. Alexander Tytler presenterte i 1813 “Essay on the Principles of Translation” sine tre prinsipper for god oversettelse.

Jeg har oppsummert fire prinsipper disse historiske referansene legger frem ut i fra redegjørelsen til Qvale (1998, s. 22–25):

1. Oversetteren må bevare utgangstekstens mening
2. Oversetteren må ha svært gode kunnskaper om utgangsspråket og målspråket
3. Oversetteren må ikke oversettes ord for ord
4. Måltekten skal få frem den rette tone, form og stil fra utgangsteksten.

Det er noen skiller mellom Dryden og Dolet. Et av Dolets prinsipper er at oversetteren må benytte “alminnelige talemåter”. Han fjerner seg altså fra det kunstneriske språket til forfatteren og fokuserer på talemåter som er “hjemlige” for leseren. Et av Drydens prinsipper var derimot at oversetteren måtte ta like mye hensyn til den utvendige utsmykningen som ordene i utgangsteksten bidro til. Stil og form kan være med på å tydeliggjøre en teksts mening og budskap, og bør respekteres på lik linje med utgangstekstens innhold. I motsetning til Dryden og Dolet, mente Tytler at det var idéene i utgangsteksten som skulle gjengis fullstendig, ikke meningen (Tytler, 1813, s. 17). I tillegg nevner ikke Tytler i sine prinsipper at oversetteren må ha gode kunnskaper om utgangsspråk og målspråk, men han var enig i prinsippene som her er omtalt som 3 og 4. Et siste prinsipp som Tytler var alene om å trekke frem var prinsippet om at måltekten skulle føles som en originaltekst (Tytler, 1813, s. 209). Dette innebærer å gjøre om utgangsteksten slik at den passer inn sammen med annen originallitteratur fra målkulturen.

Jeg kan ikke se de store forskjellene i prinsippene som blir lagt frem av Dolet, Dryden og Tytler, slik Qvale presenterer dem. Tytler kritiserte Drydens parafraseringsmetode, og mente at den var for fri i forhold til originalteksten (Qvale, 1998, s. 24–25). Diskusjonen dem i mellom tyder på at hjemliggjørings- og fremmedgjøringsstrategier var et diskusjonstema allerede den gang.

I utgangspunktet er prinsippene generelle og kan gjelde både for målteksler som er fremmedgjørende så vel som hjemliggjørende. Dersom vi ser på det fjerde prinsippet i min oppsummering kan vi se at det å beholde utgangsteksten form, stil og tone er hjemliggjørende eller fremmedgjørende i forhold til hvilken målgruppe teksten oversettes for og hvilken målkultur teksten skal settes inn i. På den annen side kan vi se at Drydens prinsipp om å ta like stort hensyn til den kunstneriske utsmykningen som ordene bidrar til som til innholdet, vil mest sannsynlig kreve hjemliggjøring fordi man må benytte seg av ord som følger den rette språkstilen og formen i målspråket. Tytlers prinsipp om at måltekten skal føles som en

originaltekst medfører hjemliggjørende trekk fordi dette krever at utgangsteksten blir tilpasset målkulturen. Som vi ser ut i fra denne redegjørelsen, har problematikken hjemliggjøring og fremmedgjøring vært en grunnleggende problematikk gjennom tidene.

Friedrich Schleiermacher (1768-1834), en tysk teolog og filosof, var opptatt av at oversettelser skulle være så like utgangsteksten som mulig. Og det er også han som første gang benytter begreper om fremmedgjøring og hjemliggjøring. I forsøket på å bringe sammen forfatter og leser mente han at hjemliggjøringsmetoden og fremmedgjøringsmetoden var de to eneste oversettelsesmetodene, og at de var to fullstendige motpoler. Selv foretrakk han fremmedgjøringsmetoden fordi han mente at man som oversetter skulle være trofast mot forfatteren og utgangsteksten (Qvale, 1998, s. 26; Munday, 2008, s. 144–145; Schleiermacher, 1813, s. 43–63).

Jeg mener at trofastheten først og fremst bør ligge hos oppdragsgiver. Det er mulig at hjemliggjørings- og fremmedgjøringsmetodene var uforenelige i Schleiermachers tid, men i moderne tekster forekommer det en blanding av disse oversettelsesstrategiene. Umberto Eco, en italiensk forfatter, semiotiker og filosof, forklarer dette med at moderne oversettelse er en forhandlingsprosess der oversetter vurderer hjemliggjørende og fremmedgjørende løsninger i hver enkelt setning (Eco, 2003, s. 81–102). Derfor vil jeg også fokusere på disse “metodene” med utgangspunkt i oversettelsestrekk, ikke strategier. I analysen i kapittel 4 viser jeg at tekstene inneholder både hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk. For å undersøke hjemliggjøring og fremmedgjøring må vi finne frem til hvordan slike trekk manifesterer seg i faktiske oversettelser.

Utover den siste halvdelen av 1900-tallet ble oversettelsesstudier introdusert som et akademisk studium, og oversettelse ble objekt for forskning (Munday, 2008, s. 7). På slutten av 1990-tallet ble normer i oversettelse et aktuelt tema. I 1995 kom Toury ut med boken *Descriptive Translation Studies – And Beyond*. I hans redegjørelse for deskriptive oversettelsesstudier kommer han frem til ulike normer i oversettelsesprosessen. Han beskriver oversettelsesløsninger der normene i utgangskulturen blir fulgt, som adekvate i forhold til utgangsteksten, mens der oversettelsesløsningene rettes etter normene i målkulturen avgjør oversettelsens akseptabilitet i målkulturen (Toury, 1995, s. 56–57). En adekvat oversettelsesløsning kan beskrives som en fremmedgjørende strategi, mens en akseptabel oversettelsesløsning er hjemliggjørende.

1.5 Globaliseringens innvirkning på språk og kultur: Et oversettelsesperspektiv

På slutten av 1900-tallet begynte globaliseringen å komme for fullt, med blant annet voksende internetteknologi. Den raske veksten i informasjonsteknologi har ført til at vi lettere kan tilegne oss den informasjonen vi måtte trenge i ulike situasjoner. Dette påvirker oversettelse ved at kulturer og språk som hittil har vært ukjent i målkultur og målspråk lettere kan nå frem fordi man enkelt kan tilegne seg slik informasjon. Globalisering blir av Espen Wæhle (2009) definert som en rekke “utviklingstrekk som kan medføre at stadig større deler av verden på en eller annen måte trekkes inn i og integreres i verdensomspennende krefter og prosesser av forbruksmessig, økonomisk, politisk, sosial, kulturell, religiøs eller kommunikasjonsmessig type”. Tidligere var påvirkning fra andre kulturer forbeholdt en liten gruppe mennesker: Makteliten og handelsmenn. Nå er andre kulturer tilgjengelig for de aller fleste samfunnsgrupper (Hidasi, 1997). Årsaken til dette er at verdensveven har ført til et verdensomspennende informasjonssenter. Informasjon og nyheter fra andre kulturer er tilgjengelig for alle (Hidasi, 1997, s. 97).

Hidasi har rett i at informasjonsteknologiens raske utvikling er en av de viktigste årsakene til at verden har blitt globalisert. Men det er også andre allmenne faktorer som spiller inn. Det har blitt mye billigere å reise. Erfaring fra fremmede kulturer er ikke lenger forbeholdt makteliten og de økonomisk sterke. Dette har ført til at den allmenne kunnskap om andre kulturer har økt. Populærkultur sprer seg utover landegrenser, især amerikansk populærkultur. Dette har en innvirkning på oversettelse i den forstand at oversetteres forventninger til leseren har endret seg. Mange kulturelle referanser fra utgangskulturen som tidligere ville blitt gjort om i målteksten, kan bevares fordi slike referanser nå er mer allment tilgjengelig.

Kultur er sterkt knyttet til oversettelse, og i den forbindelse kommer *the cultural turn* inn. *Cultural turn* er et forsøk på å bevege forskningen på oversettelse over fra en formalistisk eller tekstuell tilnærming, til en tilnærming som legger vekt på utenom-tekstlige faktorer, det vil si ekstra-tekstuelle faktorer, som for eksempel kulturelle kontekster, historie og konvensjoner (Palumbo, 2009, s. 30). Det vil si at man undersøker hva som blir oversatt i ulike kulturer. Bassnett og Lefevere (1990) mente at man blant annet burde se på hvilken rolle oversettelse har på utformingen av litterære systemer, hvilke maktforhandlinger oversettere er involvert i og hvilken status måltekster har som omskrivninger av utgangstekstene (Palumbo, 2009, s. 30). Selv om dette er et interessant emne innen oversettelsesstudier, er dette ikke noe

jeg vil ta hensyn til i mine undersøkelser. Min hypotese vil fokusere på tekstinterne forhold i oversettelser, og jeg vil argumentere for at globalisering har hatt en effekt på slike forhold.

I den sammenheng vil jeg også nevne postkolonialismens påvirkning på oversettelse. Postkolonialismens effekt på oversettelser beskrives av Niranjana som omfattende fordi slike oversettelser bygger på maktforhold og historie mellom to kulturer (1992, s.1). Med hensyn til hjemliggjøring og fremmedgjøring er det relevant å tenke på koloniforhold mellom to kulturer fordi dette forholdet kan påvirke hvilke tekster som blir oversatt, og hva slags oversettelsesstrategier som blir benyttet. Selv om postkolonialismen ikke er direkte relevant for forholdet mellom USA og Norge, sier det noe om den historiske utviklingen av oversettelsesstrategier mellom dominante og minoritetskulturer. En tidligere koloni vil kanskje i sin søken på egen identitet produsere litteratur som trekker frem egen kultur. Dersom denne teksten skal oversettes til kulturen til den tidligere kolonimakten, står oversetteren overfor en utfordring med hensyn til hvilken kultur han skal ta hensyn til. I postkolonialistisk tid er det blitt mer vanlig å bevare de kulturspesifikke trekkene i utgangsteksten, og dette kan være fordi den tidligere kolonimakten ikke lenger har det samme maktforholdet til den tidligere kolonien. Det britiske imperiets kolonitid startet globaliseringen av det engelske språket. Det postkolonianske perspektivet kan belyse flere sider ved engelsk sin dominans som *lingua franca*.

1.5.1 Engelsk som et globalt språk

I følge David Crystal er et språk et globalt språk når det får en bestemt rolle som er gjenkjent i alle land. For å oppnå en slik status må språket bli tatt opp i andre land rundt om i verden, og de må bestemme seg for å gi det en egen plass i deres samfunn (Crystal, 2009, s. 3–4). For å kunne se engelsk som et globalt språk må vi se det i forhold til det britiske imperiet og USAs utvikling til en stormakt. Det engelske språket har spredd seg fra de opprinnelige anglo-saxiske områdene av England, til Skottland og ut i Europa (Wikipedia, 2011d). Det britiske imperiet dro med seg det engelske språket over til de mange britiske koloniene, deriblant USA. Og USA har fra midten av 1900-tallet bidratt til å bevare engelsk som det ledende verdensspråket (Wikipedia, 2011d). Engelsk er det språket i dag som flest lærer seg i tillegg til morsmålet. Dette resulterer i at engelsk blir sett på som det moderne *lingua franca* (Wikipedia, 2011d). Som *lingua franca* er det naturlig at engelsk får flere variasjoner avhengig av området det snakkes i, og det engelske språket kan derfor være åpent for kulturell og språklig påvirkning fra de ulike stedene og kulturene det engelske språket opptrer i.

Utbredelsen av ett globalt språk kan føre til at minoritetsspråk med få morsmålstalere blir utvannet og står i fare for utslettelse (Wikipedia, 2011d). Norsk er et minoritetsspråk og er sterkt påvirket av engelsk. Hverdagsnorsken blant unge nordmenn er blant annet fulle av engelske låneord og uttrykk (se punkt 1.6.2). Et eksempel på et minoritetsspråk som ikke lar engelsk påvirke hverdagsspråket i like stor grad, er islandsk. På Island er man flinke til å finne islandske avløserord for de engelske uttrykkene. På den måten blir det islandske språket bevart, og effekten det dominante språket, her engelsk, har på et minoritetsspråk som islandsk blir begrenset. Forholdet mellom dominante språk og minoritetsspråk er relevant for hjemliggjøring og fremmedgjøring fordi utgangsspråkets akseptabilitet i målkulturen kan påvirke oversettelsesløsningen. I oversettelser til et dominant språk kan fremmedgjørende trekk bli sett på som en modig oversettelse; den påtvinger majoritetskulturen noe fra en minoritetskultur. For et minoritetsspråk kan det på den andre siden være hjemliggjøring som må til for at minoritetsspråket skal overleve (Cronin, 2010, s. 250). Engelsk som et “internasjonalt språk”, som et “interlingua”, bidrar til at det tillater å ta opp i seg “fremmedkulturelle” trekk.

Joe Lockhard sammenligner det engelske språkets dominans innenfor teknologien med latin og dets rolle i klassepåvirkningen i middelalderen:

“Non-English speakers have remained the permanent clueless newbies of the Internet, a global class of linguistic peasantry who cannot speak technological Latin. The overt language classism that shapes the US English advocacy of mandatory English has long been an unstated de facto policy throughout most of the internet” (sitert i Cronin, 2010, s. 253).

Det engelske språkets dominans vokser raskt innen teknologi og teknologisk utvikling, og i følge Cronin betyr det at alle andre språk blir minoritetsspråk i den sammenheng (2010, s. 254). Begrepene minoritetsspråk og dominante språk er derfor dynamiske konsepter fordi et språk alltid må være enten dominant eller en minoritet i forhold til et annet språk (Cronin, 2010, s. 254).

1.5.2 Globalisering og kultur: Amerikanisering av norsk kultur

Kultur påvirker oversettelser og oversettelser påvirker kultur. Derfor er det interessant å utforske hyppigheten av fremmedgjørende og hjemliggjørende trekk i oversettelser; disse trekkene kan fortelle oss noe om oversetters holdninger til kulturell påvirkning, men også –

og kanskje først og fremst –si noe om målkulturens holdninger til påvirkning fra andre kulturer, basert på mottakelsen målteksten får i målkulturen.

Norsk kultur kan sies å ha lånt mye fra amerikansk kultur. Amerikaniseringen har fått en særlig stor innflytelse på populærkulturen rundt om i verden, også i Norge. Dette gjelder litteratur, musikk, mat, film og TV. Mange av TV-programmene som vises på norske kanaler er amerikanske, eller bygger på amerikanske konsepter.

Amerikaniseringen har også satt sitt preg på det norske språket, stadig flere engelske ord blir brukt som en del av det norske hverdagsspråket (Wikipedia, 2011a). Norske avløserord har ikke vært like populære erstatninger på amerikanske ord og uttrykk. “*keyboard*” for eksempel, har av Språkrådet fått disse forslagene til avløser ord: “*tangentbrett*” eller “*tangentfjøl*” (Språkrådet, udatert). At slike avløserord ikke blir foretrukket framfor det engelske ordet kan være med på å si noe om norske holdninger til påvirkning fra amerikansk kultur.

1.6 Historisk kontakt mellom USA og Norge

1.6.1 Forholdet mellom USA og Norge

Norge har alltid hatt et tett og nært bånd til USA, både militært og politisk. Norge og USA er allierte i NATO og FN, og etter 2. verdenskrig mottok Norge hjelp til gjenoppbyggingen av landet gjennom Marshallhjelpen. Den norske utvandringen til USA sier også noe om forholdet mellom disse landene. Når Norges totalbefolkning per 2011 nesten har nådd fem millioner mennesker, er det interessant å tenke på at nesten en million nordmenn utvandret fra Norge til USA i perioden 1825-1975 (Mørkhagen, 2009, s. 641–643). Dette har ført til at Norge har hatt et nært og lojalt bånd til USA. Dette båndet kan ha ført til at nordmenn er åpne for en kulturell påvirkning fra USA.

Generelt kan man se store ideologiske og fundamentale forskjeller mellom Norge og USA. Norge er et sosialdemokratisk land der man fokuserer på sosiale verdier som likhet og rettferdighet. Det er en selvfølge for nordmenn at samfunnet tar vare på de som er svakere stilt. Denne holdningen møter sin motpol i USA som er et føderalt system, der individualisme står i sentrum. USA er bygget på holdninger om at alle skal ha samme muligheter og utgangspunkt, men det er opp til en hver å gjøre det beste ut av de mulighetene som man blir gitt. Og det er ikke opp til resten av samfunnet å ta vare på de som er vanskeligstilt, slike situasjoner blir sett på som selvforskyldte. Disse to fundamentalt forskjellige verdenssynene

kan bidra flere potensielle oversettelsesutfordringer med hensyn til hva slags budskap målteksten skal ha i målkulturen.

1.6.2 Språkenes innflytelse på hverandre

Den amerikanske påvirkningen på Norge og resten av verden er enorm. I følge Mary Snell-Hornby kan man for eksempel se at halvparten av de som har engelsk som morsmål, og hele 75 % av den økonomiske makten som har spunnet ut fra det engelske språket, befinner seg i USA (Snell-Hornby, 2000, s. 15). Det engelske språket har fått en stadig større innflytelse på det norske språket. Rett før andre verdenskrig ble det foretatt undersøkelser av engelske låneord i norsk. I 1945 ga Aasta Stene ut en ordbok, *English Loan-Words in Modern Norwegian*, med 530 engelske låneord som ble brukt i norsk (Graedler, 2002). Den andre ordboka for engelske låneord kom i 1997, *Anglismeordboka* redigert av Anne-Line Graedler og Stig Johansson, og den hadde mer enn 4000 engelske låneord. I denne 50-årsperioden ser vi at antallet engelske låneord steget kraftig (Graedler, 2002). Språkrådet påpekte i artikkelen “Norsk for engelsk” at “[d]e fleste ‘importord’ i norsk i dag kommer fra engelsk” (Språkrådet, 2010).

Om vi snur denne vinklingen, kan vi se på den norske innflytelsen på det engelske språket. Generelt er det norske språks innflytelse på det engelske språket svært liten. Engelsk har noen norske låneord; for eksempel “*quisling*” som er ordet som beskriver en landsforræder. Dette ordet kommer fra andre verdenskrig da norske Vidkun Quisling styrte Norge på vegne av den tyske okkupasjonsmakten. Andre norske ord som er lånt bort til engelsk er “*slalom*” og “*ski*”. Ellers ser vi spor av norsk i engelsk som stammer helt tilbake til vikingtiden, blant annet “*husband*” som kommer fra det norrøne “*husbondi*”. Men sett bort i fra få låneord, kan ikke den norske innflytelsen på det engelske språket anses som betydelig. Denne enveisinnflytelsen mellom engelsk og norsk er med på å tydeliggjøre sistnevnte som et minoritetsspråk. I motsetning til det engelske språket som er verdensomspennende, eksisterer norsk språk for det meste innenfor Norges geografiske grenser. Derfor er det interessant å se på hvordan hjemliggjøring og fremmedgjøring manifesterer seg i norske og amerikanske måltekster.

1.7 Hypotesen

Minoritetsspråk som er under kontinuerlig press fra større og mektigere språk, vil i følge Michael Cronin underkaste seg det dominante språket leksikalsk og syntaktisk, og over tid vil

det utvikle seg til kun å bli et “speilbilde” av det dominante språket (Cronin, 2010, s. 251). I moderne oversettelse kan man se at nye begreper fra dominante språk oftest forblir uoversatt i minoritetsspråkene, og på denne måten forsvinner de tilsvarende ordene fra minoritetsspråket (Cronin, 2010, s. 248). Cronin mener også at om nye begreper fra de dominante språkene blir oversatt, så vil de likevel uttrykke et verdenssyn som fjerner forskjellene mellom dominante- og minoritetsspråk (2010, s. 248). Dette går som oftest på bekostning av minoritetsspråket.

Globaliseringens effekt på verden og dens kulturer kan ses i sammenheng med oversettelse og oversettelsesstudier. Verden har blitt mindre, folk reiser mer enn de gjorde før, og informasjon kan lett tilegnes, mye takket være verdensveven. Hvilken effekt har globaliseringen hatt på oversettelsene, oversetterne og de som skal lese oversettelsene? Min hypotese er at oversettelser fra en dominant kultur til en minoritets kultur har et mindre behov for hjemliggjøringsstrategier og derfor inneholder færre hjemliggjøringsstrekk, enn oversettelser fra en minoritetskultur til en dominant kultur. Dette kan begrunnes med at dominante kulturer har eller har hatt stor innflytelse på minoritetskulturene, og er derfor mer kjente enn kulturer som har eller har hatt mindre innflytelse. I hypotesen setter jeg altså som et utgangspunkt at oversettelser blant krimbøker fra amerikansk til norsk krever færre hjemliggjøringsstrategier, og derfor inneholder færre hjemliggjøringsstrekk, enn krimoversettelser fra norsk til amerikansk. Dette fordi den amerikanske kulturen har hatt større innflytelse på, og derfor er mer kjent i, den norske kulturen enn omvendt.

Behovet for hjemliggjøringsstrategier i oversettelser generelt har blitt mindre ettersom globaliseringen har gjort andre kulturer, språk og sedvaner mer allment kjent enn det har vært tidligere. Informasjon er lettere tilgjengelig og man vet ofte hvor man skal lete for å finne relevant informasjon. Det er likevel nødvendig å poengtere at selv om informasjon er lettere tilgjengelig betyr ikke det nødvendigvis at måltekst-lesere kan tilegne seg all den implisitte informasjonen fra utgangsteksten som er tilgjengelig for lesere med utgangsspråket som første språk. For selv om personer fra minoritetskulturer kan mye om den dominante kulturen, så er det likevel snakk om en fremmedkultur som kan ha et annet verdenssyn enn minoritetskulturen.

Globaliseringen har redusert et behov i det dominante språket om å oversette kulturelle fenomener fra minoritetsspråket og minoritetskulturen. Samtidig vil ikke globaliseringen ha hatt en særlig innvirkning på eksplisiteringstrekk i oversettelsen fordi det fremdeles er aspekter ved en fremmed kultur man ikke kan tilegne seg uten å ha bodd i den fremmede kulturen over en lengre periode. Derfor eksisterer det fremdeles et behov for å gjøre implisitt

informasjon fra utgangsteksten til eksplisitt informasjon i målteksten. I følge *the explicitation hypothesis* (Blum-Kulka, 1986), er det forventet at målspråk-teksten alltid vil være mer eksplisitt enn utgangsteksten.

Min hypotese består derfor av disse tre påstandene som skal testes:

1. Oversettelser til et minoritetsspråk inneholder færre hjemliggjøringsstrategier og hjemliggjørende trekk enn oversettelser til et dominant språk.
2. Det er færre hjemliggjørende trekk, og flere fremmedgjørende trekk i måltekster utgitt etter 2000 enn før 1950.
3. Det er ikke betydelige endringer i antall eksplisiterende trekk mellom måltekster utgitt før 1950 og oversettelser utgitt etter 2000.

1.8 Kapittelinndeling

Oppgaven består av fem kapitler i tillegg til en appendiks. I dette første kapitlet presenterte jeg motivasjon, mål, metode, bakgrunn og hypotese. I kapittel to presenteres krimnarratologien og tekstutvalget. I kapittel 3 redegjør jeg for begrepene hjemliggjøring og fremmedgjøring og kategoriseringen analysen har tatt utgangspunkt i. Kapittel 4 består av analysen og resultater av denne. Avslutningsvis i det samme kapitlet diskuterer jeg funnene i lys av hypotesen fremsatt i kapittel 1. Kapittel 5 konkluderer og oppsummerer funnene fra analysen, og det er her jeg forsøker å besvare hypotesen og trekke frem veien videre. Appendiksen består av to vedlegg. Det første vedlegget er min egen oversettelse av en kriminalnovelle skrevet av Toni McGee Causey, som originalt har tittelen “A Failure to Communicate” (2008). Denne utgangsteksten er det andre vedlegget.

2 Krimnarratologi og tekstutvalg

2.1 Kriminallitteratur

Ofte defineres kriminallitteratur som detektivhistorier og politiromaner der oppklaringen av en kriminell handling står mest sentralt (Wikipedia, 2011j), men jeg skal utvide dette begrepet til i tillegg å inkludere thrillere, eller spenningsromaner, fordi de deler essensielle likheter med det som blir betraktet som “klassisk krim”. Hans H. Skei, professor i litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo, definerer kriminallitteratur som en felles betegnelse for underholdende, spenningsfylt litteratur, der spenningen er knyttet opp til etterforskning og oppklaring av en forbrytelse (Skei, 2009). I følge Skei har kriminallitteraturen utviklet seg fra tradisjonelt å referere detektivlitteratur til å gjelde flere ulike typer romaner, som for eksempel politiromanen, spionromanen, agentromanen og thrilleren (Skei, 2009).

På 1920-tallet startet det som er kjent som gullalderen i krimlitteraturen. Gullalderen er betegnelsen på perioden mellom første og andre verdenskrig som er tiden da særlig britisk kriminallitteratur var på sitt beste, og de som nå er kjent som klassiske kriminalforfattere hadde sine debuter (Scaggs, 2005, s. 145). I følge Julian Symons, en britisk forfatter og kritiker, var kjennetegnene for kriminallitteraturen i denne perioden at de fulgte en bestemt oppskrift basert på spesifikke regler og holdninger. Hovedessensen var at detektivfortellingene bygger et spill mellom forfatteren på den ene siden og leserne på den andre; detektiven trakk alltid rasjonelle slutninger ut i fra ledetrådene som var blitt gitt. I denne perioden er detektiven en amatør, men intellektuell og går vitenskapelig til verks (Symons, 1972, s. 101–102).

Det var også krav til hva slags forbrytelser som skulle etterforskes. Tidligere hadde det vært svindel som var den mest vanlige forbrytelsen i en detektivfortelling, men i gullalderen dreide det seg mest om mord, og straffen for en slik forbrytelse skulle være, i de fleste land, døden (Symons, 1972, s. 102). Det var også en mengde regler for hvem som kunne være gjerningsmannen. Gjerningsmannen måtte bli introdusert tidlig i historien, det kunne ikke være detektiven. Det var også for lettvint å la en tjener være synderen og syndebukken måtte være en betydelig person, men ikke en profesjonell forbryter, han måtte tilhøre den samme sosiale gruppen som resten av de mistenkte. Den skyldige måtte ha en forbindelse til offeret på en eller annen måte, og alle motiver skulle være personlige (Symons, 1993, s. 103).

Kriminallitteraturen i Norge under første verdenskrig handlet ofte om spionasje eller kriminalgåter og hadde krigen som setting (Dahl, 1993, s. 69). Krigen ga forfatterne en

utfordring; hvor skulle de plassere sympatien i historiene? Leserne hadde et krav om at det skulle være et klart skille mellom helter og skurker, og de engelsksympatiserende forfatterne hadde det enkelt: De kunne jo bare følge den generelle holdningen blant folket. De tyskervennlige forfatterne valgte derimot å fremstille krigen som en ulykke for hele Europa. Dette resulterte ofte i at forfatterne måtte finne en felles fiende et annet sted (1993, s. 70).

Holdningene blant kriminalforfatterne som dominerte kriminallitteraturens gullalder verden rundt, tilhørte høyresiden i den politiske arena, men Symons påpeker at dette ikke nødvendigvis betydde at de var svært konservative. Men det kom til syne i enkelte områder i kriminallitteraturen, det var "...unthinkable for them to create a Jewish detective," (Symons, 1972, s. 105), og det var også svært lite aktuelt å skape en detektiv som tilhørte arbeiderklassen (1972, s. 105). I følge Dahl (1993) var de norske kriminalromanene fra 1930-tallet til dels preget av antisemittisk tenkning. Den norske kriminalforfatteren Stein Riverton viste i sine bøker et nedlatende syn på arbeidsfolk og jøder, samtidig som han var sterkt i mot vold og voldelighet. Han var blant annet tilhenger av den italienske fascismen, men ikke nødvendigvis den delen av fascismen som var basert på raseteorier (Dahl, 1993, s. 87).

På 1930-tallet kom det flere nye kriminalforfattere, blant andre amerikaneren John Dickson Carr som ble en svært populær forfatter, også i Norge. For Carr står de lukkede rom-mysteriene sentralt i perioden (Symons, 1972, s. 119). Et lukket rom-mysterie er definert som et mysterie der som oftest et mord har blitt begått i et rom som virker å være låst fra innsiden og som gjør at det i teorien skal ha vært umulig for gjerningsmannen å ha kommet seg inn og ut av rommet (Scaggs, 2005, s. 146).

I løpet av tretti-årene endret detektivstilen seg i kriminallitteraturen verden rundt. Detektiven var ofte til stede og var ofte amatør (Symons, 1972, s. 127), og ble portrettert mer som vanlige folk som kunne gjøre feil (1972, s. 123). Folk ønsket nå å lese om personer man kunne kjenne seg igjen i, som hadde feil og mangler og som var virkelighetsnære (Vatne, 2003, s. 24). Man begynte i tillegg å trekke inn samfunnsspørsmål og ulike samfunnsgrupper (Symons, 1972, s. 124). Selv om kravet til realisme ikke hadde vært så sentralt på 1920-tallet, verken handlingen eller personene måtte være virkelighetsnære eller realistiske, så endret det seg nå slik at en viktig essens i kriminallitteraturen nå var nettopp kravet om at litteraturen skal være virkelighetsnær (Vatne, 2003, s. 23–24).

I den amerikanske kriminalromanens gullalder vokser den hardkokte detektiven frem. Den nye detektiven har den største utviklingen i USA i mellomkrigstiden (Scaggs, 2005, s.

55), og han var tøffere og mer brutal enn det de britiske overklassedetektivene hadde vært. Noen hovedskiller mellom den amerikanske og den britiske gullalderen var stilen, settingen og detektiven. Mens den amerikanske kriminalromanen var brutal og voldsom, var den britiske kriminalromanen satt sammen som et puslespill som måtte løses. Mens settingen i de britiske krimbøkene ofte var lagt til landlige strøk, var det byene som var sentrum for handlingene blant de amerikanske (Scaggs, 2005, s. 50). Det siste hoved skillet mellom de to gullaldrene var detektiven. I de britiske bøkene tilhørte detektiven overklassen, og var en dannet og høflig mann som brukte sin kløkt for å løse sakene. Selv om den amerikanske detektiven også brukte sin kløkt, var han likevel annerledes enn sin britiske motpart. Den amerikanske detektiven ble betalt for å løse saker og ble fremstilt mer realistisk og jordnær (Scaggs, 2005, s. 55–60). Denne sjangeren skildret miljø på en realistisk, ofte brutal, måte, og var svært annerledes fra den britiske tradisjonen der mysteriet ble sett på som et puslespill (Dahl, 1993, s. 85). Forbrytelsene er flyttet vekk fra et overklassemiljø og man fokuserer ikke lenger på hvordan en forbrytelse er begått, men derimot på motivet og hvorfor forbrytelsen er begått (Vatne, 2003, s. 25). Det var realistisk kriminalitet som ble utforsket i denne sjangeren (Dahl, 1993, s. 85), og ikke den tradisjonelle overklassekriminaliteten som var det vanlige blant de britiske kriminalbøkene.

Det var den amerikanske forfatteren Dashiell Hammet (1894-1961) som var først ute med den typiske “hardkokte” detektiven, i blant annet *Red Harvest* fra 1929. Hammets detektiv var svær, tøff og voldelig og det var disse trekkene som ble kjennemerkene til andre forfatters detektiver i samme periode (Scaggs, 2005, s. 55). Den kanskje mest kjente av de amerikanske forfatterne fra denne perioden var Raymond Chandler (1888-1959) som fortsatte Hammets hardkokte tradisjon. Chandler ga ut sin første kriminalroman, *The Big Sleep*, i 1939.

I norsk og skandinavisk kontekst hersket det også et krav om virkelighetsnærhet i historiene. Realismekravet gjaldt både motiver, skildringer av personer og miljø i tillegg til politiets og detektivens rolle (Dahl, 1993, s. 109). I Norge kom denne perioden mellom 1924 og 1940 (Vatne, 2003, s. 29). Et norsk eksempel som viser en utvikling fra mysterier med amatørdetektiver til det mer realistiske er Stein Riverton. I *Storhertuginnen av Speilsalen* (1931), blir etterforskningen av mordet realistisk skildret, og det er Oslo-detektivenes bruk av politiapparatet som gjør at saken løses (Dahl, 1993, s. 99). Det var spesielt i 1935 at dette skiftet kom, fordi det ble et generasjonsskifte: Stein Riverton døde i 1934 og Richter Frichs ga ut sin siste roman med sin mest kjente detektiv i 1935 (Dahl, 1993, s. 108). De nye forfatterne som kom til med sine realistiske skildringer var blant andre Fridtjof Knutsen (1894-1961) og

John Korsell (1893-1972) (Dahl, 1993, s. 108). Denne utviklingen fører til at realismekravene blir strengere og utvikler seg til 1950-tallets politiroman (Vatne, 2003, s. 26).

Kriminallitteraturen verden rundt fortsatte å utvikle seg etter krigen; detektivhistoriene endret seg til kriminalromanen. I følge Symons flyttet kriminalromanen fokuset bort fra selve gjerningen og over til motivet og karakterenes mentale sinn. Kriminalromanen fokuserte særlig på spørsmål som hva som for eksempel har gjort at A har hatt lyst til å drepe B (Symons, 1972, s. 173). Historiene utspant seg gjerne mellom to spørsmål: Har A faktisk drept B, og dersom A er skyldig, hva kommer til å skje med ham? Der detektivhistoriene kretser rundt de tekniske funnene, så fokuserer altså kriminalromanen mer på psykologien bak den kriminelle handlingen (Symons, 1972, s. 173). I detektivhistoriene er det naturlig nok alltid en detektiv, og denne er alltid midtpunktet i historiene samtidig som han har evnen til å legge merke til detaljer som blir oversett av andre (Symons, 1972, s. 173–174). I kriminalromanene var det ofte ingen detektiv, men en person som havner midt oppi det kriminelle scenariet (Symons, 1972, s. 173–174). Mens detektivene stort sett hadde konservative holdninger, så hadde hovedpersonene i kriminalromanene ofte et mer radikalt og venstreorientert samfunnssyn (Symons, 1972, s. 175).

I politiromanen er handlingen en detaljert etterforskning av en kriminell handling sett ut i fra politiets ståsted (Symons, 1972, s. 197). Politiromanene har vært dominert av amerikanske forfattere, og ofte kom de ut i serier der fokuset var rettet mot en bestemt politietterforsker (Symons, 1972, s. 197). Og ofte trakk man inn privatlivet og kjærlighetslivet til etterforskeren, slik at man fikk et helhetlig bilde av politietterforskeren som person (Symons, 1972, s. 198).

I etterkrigs-Norge brukte forfatterne krigens erfaringer som bakgrunn for idéer til mysterier og helter (Dahl, 1993, s. 139), men for de krimforfatterne som hadde vært på feil side under krigen, var krigen et uaktuelt tema å skrive om (1993, s. 142). Selv om krigen og dens erfaringer ble brukt i de norske historiene, var det samfunnet som var i fokus, men privatpersoner som ble skildret (Dahl, 1993, s. 145). Freud og psykoanalysen får en stor plass i norsk kriminallitteratur rundt 1950. Fokuset ble mer rettet mot motivet enn selve oppklaringen (Dahl, 1993, s. 145–146).

Etter flere tiår med stadig ny utvikling, blant annet flere kvinnelige kriminalfigurer, kom det nok en stor endring i norsk kriminallitteratur på 1990-tallet; sosialrealismen ble byttet ut med psykologisk realisme (Vatne, 2003, s. 31). Leserne får innblikk i tankene til etterforskerne og eventuelt også innblikk i forbryterens mentale sinn. Et eksempel på dette er

Jo Nesbøs politietterforsker *Harry Hole*, der leserne gis innblikk i de psykologiske plager politietterforskeren sliter med. Krimlitteraturens utvikling er interessant med hensyn til denne oppgaven fordi den viser sjangerendringer over tid, og dette kan være med på å forklare likheter og forskjeller i hvordan måltekstene er bygget opp.

2.2 Tekstutvalg

Det empiriske materialet er hentet fra fire måltekster. De representerer det typiske for kriminallitteratur i sin tid, og vil dermed bidra til å tydeliggjøre forskjellene i oversettelsesretning og tid. De fire måltekstene er: *Sort messe* (1941, originaltittel *The Burning Court*, 1937) som er skrevet av John Dickson Carr og oversatt av Niels Chr. Brøgger. *Sannhetens pris* (2009, originaltittel *The Associate*, 2009) er skrevet av John Grisham og oversatt av Truls Holst Kopperud. *The Case of Robert Robertson* (1930, originaltittel *Fenomenet Robert Robertson*) skrevet av Sven Elvestad, i originalteksten er pseudonymet Stein Riverton benyttet. Denne målteksten er oversatt av Agnes Platt. *The Snowman* (2011, originaltittel *Snømannen*, 2007) er skrevet av Jo Nesbø og oversatt av Don Bartlett.

Sven Elvestad (1884-1934), bedre kjent i Norge under pseudonymet Stein Riverton, var norsk journalist og forfatter. Han har gitt ut mer enn 100 litterære verk. Stein Riverton var pseudonymet han benyttet da han skrev sine kriminalfortellinger (Wikipedia, 2011n). Elvestad hadde et lengre opphold i Danmark, og det var i denne perioden han skrev *Fenomenet Robert Robertson* (1923/1939), som er en av de fire utgangstekstene i denne undersøkelsen. I denne boken foregår det meste av handlingen i Danmark, og det henvises til konkrete steder. Fortelleren i boken er norsk, og det samme er karakteren Robert Robertson. Likevel er det ikke noen del av handlingen som foregår i Norge. Det som er interessant med nettopp denne teksten er at den er typisk skandinavisk og refererer både til Norge og Sverige i tillegg til Danmark. Vi får anledning i denne undersøkelsen til å sammenligne nordeuropeisk kultur med amerikansk kultur, og det er interessant å se hvordan kulturforskjeller manifesterer seg i den amerikanske målteksten *The Case of Robert Robertson* (1930).

Jo Nesbø (1960 –) er norsk musiker og forfatter, og utdannet siviløkonom og finansanalytiker. For sin første bok, *Flaggermusmannen*, vant han Rivertonprisen (prisen er oppkalt etter Stein Riverton) for beste norske kriminalroman og Glassnøkkelen for beste skandinaviske kriminalroman. I 2000 fikk Nesbøs *Rødstrupe* Bokhandlerprisen, og den engelske oversettelsen *The Redbreast* ble nominert til britiske Crime Writers' Associations Duncan Lawrie International Dagger 2007, for beste oversatte kriminalroman utgitt i et

engelsktalende land i 2006. I 2007 utga han *Snømannen* og den solgte 160 000 eksemplarer i løpet av den første uken (Wikipedia, 2011g). Sistnevnte er den andre utgangsteksten i denne undersøkelsen. Den er relevant for disse undersøkelsene fordi den skildrer Oslo og Oslo-politiet i detalj og er ellers svært kulturspesifikt norsk.

John Dickson Carr (1906-1977) var amerikansk kriminalforfatter og skrev under forskjellige pseudonymer: Carter Dickson, Carr Dickson og Roger Fairbairn. Han bodde mange år i England ettersom han giftet seg med en britisk kvinne i 1932, og jobbet blant annet for BBC Radio under andre verdenskrig der han blant annet skrev en rekke kriminalfortellinger i tillegg til propaganda-tekster. Dette kan forklare at mange av bøkene hans har referanser til britisk kultur og tradisjoner. Han var en mester i lukket rom-mysteriene (se 1.2.1). En av hans mest kjente bøker, *The Hollow Man* fra 1935, ble i 1981 utnevnt til det beste lukket rom-mysteriet gjennom tidene (Wikipedia, 2011h). En annen av hans mest kjente bøker er *The Burning Court* (1937), den tredje utgangsteksten i denne undersøkelsen. Den tar for seg et lukket rom-mysterie, som var svært aktuelt for britisk og amerikansk kriminallitteratur på 1930-tallet. Boken tar for seg den øvre middelklassen i USA, som var normen for krimlitteraturen på denne tiden.

John Grisham (1955 -) er en amerikansk jurist og forfatter. Hans forfatterkarriere startet da han hørte en historie om ei tolv år gammel jente som var blitt voldtatt. Han begynte å tenke på hva som ville skjedd dersom jentas far og bror hadde drept overgriperne. Grisham skrev videre på denne historien hver morgen før jobb, og det tok tre år før boken var ferdig. I 1987 ga han ut historien som fikk navnet *A Time to Kill*. Grisham har etter hvert blitt anerkjent som en mester i å skrive juridiske thrillere. Siden *A Time to Kill* har Grisham skrevet en bok i året. Alle har blitt bestselgere. Bøkene hans er oversatt til 29 språk (Wikipedia, 2011i). I 2009 ga Grisham ut *The Associate* som er den fjerde utgangsteksten i denne undersøkelsen. Målteksen heter *Sannhetens pris* (2009) og er oversatt av Truls Holst Kopperud. Boken er aktuell for denne oppgaven fordi den plasserer seg innenfor det amerikanske rettssystemet, den amerikanske arbeidskulturen, det amerikanske politisystemet, FBI og det politiske systemet i USA, som alle skiller seg fra den norske kulturen og praksisen.

Det er ingen korpusmetode som per i dag gjør det mulig å trekke ut alle forekomster av hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i en oversettelse. I tillegg er det fremdeles uklart hva som er klare fremmedgjørende og hjemliggjørende trekk. Nettopp derfor tar jeg et utdrag av samme størrelse for hver tekst, studerer dem i detalj, både med utgangspunkt i markerte trekk i målteksen alene, men også med utgangspunkt i trekk i utgangsteksten som

gjenkjennes som spesifikke for utgangskulturen, og som en oversetter må velge en hjemliggjørende eller en fremmedgjørende strategi for å formulere i målspråket.

Tekstmaterialet består derfor av tekstutdrag på 5000 ord fra hver av utgangstekstene, og deres oversettelser. Tekstutdragene er: *The Burning Court* (1937, s. 15–32)/*Sort messe* (1941, s. 17–32), *Fenomenet Robert Robertson* (1923/1939, s. 45–65)/*The Case of Robert Robertson* (1930, s. 48–73), *The Associate* (2009, s. 3–26)/*Sannhetens pris* (2009, s. 5–23) og *Snømannen* (2007, s. 13–27)/*The Snowman* (2011, s. 8–20).

I en oppgave som denne er det hensiktsmessig å se på tekstutdrag for å avgrense analysens omfang for å kunne studere tekstene på et detaljplan. Ut i fra tekstutdragene kan man avlese tendenser i måltekstene, og man har mulighet til å utvide materialet senere for å se om disse tendensene er gjeldende i de komplette måltekstene. Tourys utvidede analysemodell gjør nettopp dette ved å se om funn er gjeldende når tekstmaterialet utvides (1995, s. 36–39). Analysen skal basere seg på sammenligninger av utgangs- og måltekst tekstpar (se Tourys metode i 1.3) ut i fra disse tekstutdragene. Tekstutvalget danner et godt grunnlag for sammenligning av utgangs- og måltekst tekstpar fordi utgangstekstene har relativt lik oppbygging samtidig som utgangstekstene er kulturspesifikke og dermed skaper ulike utfordringer for oversetterne.

Datamaterialet består av oversettelsene av totalt 20000 ord. Dette er i utgangspunktet et lite grunnlag med hensyn til en kvantitativ og empirisk undersøkelse, så konklusjoner som trekkes på grunnlag av denne analysen vil ikke komme langt i å kunne si noe generelt om oversettelser mellom amerikansk og norsk. Målet mitt er heller ikke at dette skal være en analyse som viser generelle trekk i oversettelse, men at analysen skal kunne gi et svar på hypotesen med hensyn til de fire måltekstene som er utvalgt til dette studiet. Mitt arbeid er ment som en innledning til videre studier av hjemliggjørings- og fremmedgjøringstrekk i oversettelser mellom dominante- og minoritetskulturer.

3 Hjemliggjøring og fremmedgjøring

I dette kapittelet vil grunnlaget for den kvantitative undersøkelsen bli presentert. Det overordnede målet er å kunne kvantifisere fremmedgjørende og hjemliggjørende trekk i oversettelse for å kunne vise forskjeller med hensyn til tid og sted oversettelsene ble utgitt. Jeg ønsker dermed empirisk å kunne påvise grad av fremmedgjørings- og hjemliggjøringstrekk i oversettelser mellom norsk og amerikansk i et tidsperspektiv, i begge retninger – fra 1930 til 2011.

En utfordring jeg står overfor i denne empiriske undersøkelsen, er å komme frem til en klar definisjon av hva som kan betegnes som hjemliggjørings- og fremmedgjøringstrekk. Disse begrepene er i utgangspunktet ganske allmenne og vage, og teoretikere har ennå ikke kommet frem til en klar, utvetydig definisjon som kan operasjonaliseres for kvantitativ forskning på oversettelse. Metoden i dette emnet må presiseres, og min oppgave er ment som en begynnelse på dette.

For å kunne etablere grunnlaget for den empiriske analysen vil dette kapittelet deles inn i to deler. Den første delen redegjør begrepene hjemliggjøring og fremmedgjøring. I den siste delen etablerer jeg kategoriene analysen skal ta utgangspunkt i. Man vil kunne se at kategoriene tar utgangspunkt i hjemliggjørings- og fremmedgjøringstrekk, som på denne måten vil bidra til at man empirisk får vist forskjellene i de fire oversettelsene som analysen er basert på. Målet for dette kapittelet er å definere og operasjonalisere hjemliggjøring og fremmedgjøring slik at vi kan få etablert forandring historisk sett og med hensyn til oversettelsesretning i de fire måltekstene.

3.1 Hjemliggjøring og fremmedgjøring: En redegjørelse av begreper

I 1.4 redegjorde jeg for ulike holdninger til oversettelse gjennom tidene, og trakk blant andre frem Dolet, Dryden og Tytler. Vi så at de for det meste var enige om at en ordrett oversettelse ikke var å foretrekke, og at det var bred enighet om at teksten må tilpasses målkulturen slik at utgangstekstens budskap kommer frem. I denne delen redegjør jeg for hva begrepene *hjemliggjøring* og *fremmedgjøring* innebærer.

Det kan være problematisk å se hjemliggjøring og fremmedgjøring kun som helhetlige oversettelsesstrategier fordi oversatte tekster som oftest inneholder trekk fra begge strategiene. I de utvalgte måltekstene kan man se at oversettelsene inneholder både oversettelseselementer som kan være fremmede for målleserne, og oversettelsestrekk som er

mer hjemliggjørende. Schleiermacher mente derimot at disse to metodene er så ulike at en blanding av disse vil føre til en uberegnelig oversettelse der det kan være fare for at forfatteren og leseren ikke forstår hverandre (Schleiermacher, 1813, s. 49). I følge Eco er valget av hjemliggjøring og fremmedgjøring et resultat av forhandlinger oversettere går igjennom når de oversetter (2003, s. 94).

En av utfordringene med hensyn til denne oppgaven er at det det har vært lite forskning på operasjonalisering av hjemliggjøring og fremmedgjøring tidligere, og begrepene er vage. Derfor er det nødvendig for meg å etablere et mer konkret begrepsapparat for å kunne gå videre med den empiriske undersøkelsen som skal tydeliggjøre forskjellene i måltekstene med hensyn til oversettelsesretningene, og med hensyn til når måltekstene har blitt utgitt. Ved hjelp av kategoriseringen og den medfølgende analysen skal det bli mulig å avlese hvilke oversettelsestrekk som opptrer hyppigst i de fire måltekstene.

3.1.1 Hjemliggjøring

Utgangspunktet for denne oppgaven er at hjemliggjøring og fremmedgjøring først og fremst er trekk ved oversettelse, ikke helhetlige strategier. Hjemliggjøring betegnes som oversettelsestrekk der oversetteren bytter ut et språk- eller kulturspesifikt element i utgangsteksten med noe som er spesifikt for målspråket eller målkulturen. Målet for denne delen av oppgaven er å komme frem til hva som utgjør hjemliggjørende trekk i tekst.

Begrepet hjemliggjøring har sin opprinnelse i Vinay og Darbelnet (1958/1995). Deres metodologi tar utgangspunkt i ekvivalent oversettelse og meningsoverføring. Deres metodologi er først og fremst målspråkrettet, de mener at oversettere først og fremst må få utgangsteksten til å ha et budskap i målspråket (Vinay og Darbelnet, 1995, s. 31). De nevner to hovedmetoder for oversettelse, *indirekte* og *direkte* oversettelse (1995, s. 31). For disse hovedmetodene etablerer Vinay og Darbelnet syv prosedyrer (1995, s. 31–40). Det som er mest relevant for denne oppgaven er det de omtaler som indirekte oversettelse. Der blir utgangstekstens elementer oversatt til elementer i målspråket med samme mening og betydning. Denne metoden består av fire prosedyrer: modulering, ekvivalens, adaptasjon og transponering. Adaptasjon, som jeg vil fokusere mest på, er der man skaper en ekvivalent oversettelse med samme betydning til en annen situasjon enn den i utgangsspråket (Vinay og Darbelnet, 1995, s. 39–40), se også Klingbergs (1986) *lokalisering* nedenfor.

Lokalisering vil si å tilpasse utgangsteksten lingvistisk, kulturelt eller teknisk til et bestemt marked i målkulturen (Palumbo, 2009, s. 71). Forskjellen mellom lokalisering og

oversettelse kan til tider være utydelig, men oftest blir lokalisering sett på som overordnet oversettelse, da oversettelse er et nødvendig virkemiddel for å lokalisere en tekst (Munday, 2008, s. 191). Lokalisering av pragmatiske tekster kan bli sett på som selve oversettelsesoppdraget. Det er oversetterens oppdrag å tilpasse utgangsteksten den funksjonen teksten skal ha i målkulturen, en annen funksjon enn det den har hatt i utgangskulturen. Oversetteren har en plikt overfor oppdragsgiveren og målleserne, og det er ut i fra dette og målteksters plass i målkulturen at oversetteren bør velge sine oversettelsesmetoder. Man kan ha en holdning som overordnet favoriserer fremmedgjøring, men i praksis kan ikke alltid oversetter velge å følge sine egne etiske holdninger.

Lokalisering kan også knyttes til hjemliggjøring selv om oversettelsen skal være ekvifunksjonell, som for eksempel i barnelitteratur. I studier av oversatt barnelitteratur er lokalisering definert som at hele den kulturelle settingen i utgangsteksten blir flyttet nærmere leserne av målteksten (Klingberg, 1986, s. 18). Dette er fordi man tar utgangspunkt i at de kulturelle referansene fra utgangskulturen ikke er tilgjengelige for barna som leser målteksten. Derfor har oversettere en tendens til å flytte handlingen og karakterer i barnebøkene til noe lokalt i målkulturen, for eksempel sted og navn. Et eksempel Klingberg nevner er den svenske oversettelsen av den tyske barneboken *Kinderleben oder Karl und Marie* skrevet av forfatteren Elise Averdick. Oversetteren har benyttet svenske versjoner av karakternavn i boken og flyttet handlingen fra Hamburg til Stockholm. Slik lokalisering er et eksempel på hjemliggjørende trekk i oversettelse (Klingberg, 1986, s. 14–15).

Hjemliggjøring i Venutis forstand er også en form for lokalisering. Han utviklet sine hjemliggjørings- og fremmedgjøringsbegreper (*domestication* og *foreignization*) ut i fra Antoine Berman og Schleiermachers idéer om oversettelse og oversettelsesstrategier. Hjemliggjøring kan sies å være en oversettelsesstrategi med et mål om å skape en oversettelse som oppfattes som en original i målkulturen. I følge Juliane House er målet for en slik total hjemliggjøring i oversettelse full funksjonell eller pragmatisk ekvivalens i forhold til utgangsteksten (covert translation, eller tildekket oversettelse). Oversetteren står i denne situasjonen friere til å forandre teksten på et språklig og tekstuel nivå via et kulturelt filter (House, 2001, s. 141). Målteksten skal svare til forventningene i målkulturen om sjangerkonvensjoner og språk.

For Venuti innebærer hjemliggjøring en etnosentrisk reduksjon av utgangstekstens verdier til målspråkverdier via et slikt kulturelt filter (Palumbo, 2009, s. 38–39), det vil si at oversetter fjerner seg fra verdiene i utgangskulturen og i stedet benytter seg av et slikt

kulturelt filter. I begrepet målspråkverdier legger jeg til grunn grunnleggende systemer for etikk og normer for akseptabel oppførsel og levesett i målkulturen. Dette systemet er det som danner vår grunnleggende verdensoppfatning, og er utgangspunktet for hvordan vi ser verden. Det er forskjellene i verdisystemene i to kulturer som kan skape utfordringer i oversettelse, og som krever at oversetteren tar stilling til hjemliggjørende eller fremmedgjørende oversettelsesløsninger. For Venuti (2008) er fremmedgjøring og hjemliggjøring først og fremst basert på oversetteres etiske holdninger til oversettelse.

Venuti betegner oversetternes mål i typisk britisk og amerikansk oversettelse som oversetterens *usynlighet* (2008, s. 1). Han refererer ikke til oversetternes anseelse i målkulturen, men til at leserne av oversettelsen ikke kjenner teksten som en oversettelse, men ser teksten i sammenheng med originaltekster i målkulturen. Det at teksten er en oversettelse er gjort usynlig for leserne. Oversetterens usynlighet er effekten når oversettelsen ligger så nær en original i målkulturen som mulig, det vil si at oversettelsen i seg selv skal oppfattes som en original av leserne. Dette kaller Venuti *fluency*, og jeg vil referere til det som *flyt*. Når oversettelser til en amerikansk eller britisk målkultur blir vurdert i målkulturen er det for det meste, sier Venuti, bare oversettelsenes flyt som blir vurdert (2008, s. 2). Dersom oversettelsen har god flyt oppfattes den ofte som en original, og det blir positivt mottatt blant leserne (Venuti, 2008, s. 1–4). Målet om flyt er hjemliggjørende fordi valget av hjemlige ord og uttrykk ikke sterkt nok tar hensyn til nøyaktighet til utgangsteksten og utgangstekstens stil. Derfor driver målet om flyt frem en hjemliggjørende strategi.

Oversettelse vil alltid medføre en grad av hjemlige endringer fra utgangsteksten. Slike hjemlige endringer har en effekt på målteksten. Hjemliggjøring og fremmedgjøring er relevant for Bermans (1985) deformative tendenser gjennom at tendensene viser generelle trekk som er fremtredende i oversettelse; hjemliggjøringstrekk og fremmedgjøringstrekk kan si noe om motivasjonen som ligger bak de oversettelsesvalgene som er tatt og på den måten kan de være forklaringer på de ulike deformative tendensene. Forholdet mellom disse tendensene og hjemliggjøring blir grundigere sett på etter presentasjonen av de deformative tendensene i 3.2.

For å oppsummere definisjonen av hjemliggjøring, slik vi har sett det i redegjørelsen, er hjemliggjøring et trekk i oversettelse der forfatteren bringes til leserne, slik som Schleiermacher beskrev det, ved å gjøre oversettelsen mer lik en original i målkulturen enn en original i utgangskulturen. Leserne skal kunne oppfatte oversettelsen som en ny original. Samtidig er hjemliggjøring en metode som reduserer de dominerende verdiene i

utgangsspråket og utgangskulturen ved å tilrettelegge for de dominerende verdiene i målkulturen.

3.1.2 Fremmedgjøring

Fremmedgjøring kan best ses på som oversettelsestrekk der noe fremmed kommer til syne for leserne. I motsetning til hjemliggjørende trekk, vil fremmedgjørende trekk åpne opp for gjenkjennelse av teksten som en oversettelse. I en fremmedgjørende oversettelsesløsning er de fremmedspråklige og kulturelle elementene fra utgangsteksten bevart i målteksten. Venuti ser på fremmedgjøring som en form for “motvillig oversettelse” der oversetter beholder utgangstekstens verdier i målteksten (Palumbo, 2009, s. 48). Venuti påpeker at en overordnet fremmedgjørende strategi i seg selv også involverer hjemliggjøring fordi man oversetter en utgangstekst for en målkultur og er avhengig av de dominante målkulturverdier som tydeliggjøres når målteksten avviker fra dem (Munday, 2008, s. 145). Fremmedgjøring betyr derfor at oversetter beveger seg bort fra en etnosentrisk overføring til målspråket, og lar utgangsspråkverdiene være gjeldende i målteksten.

En måltekst som hovedsakelig består av fremmedgjørende oversettelsesløsninger, vil likevel bære preg av en hjemlig kulturforståelse. En oversatt tekst vil alltid bygge på en annen verdensoppfatning enn originalteksten fordi språkstrukturen man benytter, i følge Sapir-Whorf hypotesen påvirker ens egen verdensoppfatning – og dermed også kulturen (Oxford Dictionaries, 2011a). Derfor kan en utgangstekst som oversettes til et annet språk, selv der det benyttes fremmedgjøring, bli frarøvet noen av de kulturspesifikke trekkene den originalt innehar.

Venuti beskriver fremmedgjørende oversettelse som minoritiserende i et dominant språk (1998, s. 11). En minoritiserende oversettelse vil nødvendigvis bryte med forventningene leserne har til en originaltekst i målkulturen, og på den måten tvinger den leserne til å flytte seg nærmere forfatteren og utgangsteksten. Å uttrykke så mye som mulig av den fremmede teksten inn i oversettelsesspråket kan medføre at teksten blir mindre flytende. Prinsippet om ‘flyt’ må kanskje til en viss grad gå tapt for at leseren skal komme nærmere forfatterens tekst.

Fremmedgjøring er en oversettelsesstrategi som tillater at en minoritetskultur får berike en mer dominant kultur (Venuti, 2008, s. 20), eller gi lesere fra en dominant kultur innsyn i en minoritetskultur. Det kan være å bevare språk- eller kulturspesifikke elementer i målteksten, slik “Politioverbetjent” er bevart i den amerikanske målteksten *The Snowman*

(2011, s. 14). Et eksempel på motvillig oversettelse gir Venuti sin versjon av diktet “L’idea centrale” skrevet av den italienske dikteren De Angelis (Venuti, 2008, s. 249). Teksten er i seg selv vanskelig i utgangsspråket og han gjorde den enda vanskeligere i målspråket, for å fremheve det som var annerledes fra de dominante tradisjonene i de britiske og amerikanske målkulturene. For eksempel utelot han subjekt i setningene, slik som det var gjort i utgangsteksten, selv om dette vanligvis ikke er akseptert på engelsk, men kan aksepteres på italiensk (Venuti, 2008, s. 251–253). Venuti mener altså at man får en fremmedgjørende oversettelse ved å fremheve det som skiller seg fra dominante målspråkkonvensjoner.

Et eksempel på hvordan fremmedgjøring manifesterer seg i en tekst er å finne i den amerikanske oversettelsen av Jo Nesbøs *Snømannen - The Snowman* (2011). Oversetteren har her beholdt hele settingen i Oslo og Norge, og han har beholdt alle personnavn, gatenavn og stedsbeskrivelser slik de forekommer i utgangsteksten. På denne måten tvinges amerikanske lesere til å forholde seg til den norske byen og kulturen. Personnavn som “Beate Lønn” har beholdt den norske stavemåten, og tittelen “politioverbetjent” er beholdt som i originalen, men rangen er tydeliggjort. Oversetteren har gjort det samme som Venuti i eksempelet over, ved å fremheve i målteksten det som er annerledes og fremmed i utgangsteksten. Effekten blir at målteksten virker mer fremmed for sine lesere enn det utgangsteksten gjør for sine, men samtidig er oversetteren svært tro mot utgangsteksten.

I følge Venuti er hjemliggjøring og fremmedgjøring etiske holdninger til utgangstekst og utgangskultur, ikke rene oversettelsesstrategier (2008, s. 19). Men en fremmedgjørende strategi trenger ikke stå i kontrast til hjemliggjøring i form av en tekst med god flyt i målspråket. Flyt og motvillighet er dynamiske trekk ved oversettelse som endres gjennom tid, og kravene til disse er forskjellige avhengig av hvilken kulturell kontekst de opptrer i (Venuti, 2008, s. 19). Venuti påpeker at flyt ikke bare er et mål når man benytter seg av hjemliggjørende strategier, men også fremmedgjørende strategier. Oversetteren har som mål at oversettelsen skal gi en god leseropplevelse for målleserne (2008, s. 19), men fremmedgjøring krever andre metoder for å skape en god leseropplevelse enn det hjemliggjørende strategier krever (Venuti, 2008, s. 19).

En måltekst kan inneha både fremmedgjørende og hjemliggjørende oversettelsesstrategier. Blandingen av hjemliggjøring og fremmedgjøring i en oversettelse kan forstås som et resultat av forhandlinger som har foregått i løpet av oversettelsesprosessen. Oversetteren må forhandle (med seg selv og andre) om hva som i utgangsteksten kan bevares i målteksten, og hva som må endres. I følge Venuti forhandler oversetteren de lingvistiske og

kulturelle trekkene i utgangsteksten ved å redusere dem og legge til nye trekk, trukket ut fra målspråket og kulturen for å kunne gjøre det fremmede tilgjengelig for leserne av målteksten (2004, s. 482). Hjemliggjøringen gjør at målteksten innehar andre betydninger og tjener andre interesser enn utgangsteksten (2004, s. 482–483). I følge Eco er en hjemliggjøringsstrategi eller en fremmedgjøringsstrategi et resultat av forhandlinger som skjer i hver eneste setning (2003, s. 100). Eco trekker frem et eksempel der oversetteren er nødt til å forhandle om hjemliggjøring og fremmedgjøring. Eksempelet er hentet fra en fransk roman der det kjærlige kallenavnet “mon petit chou” ordrett kan oversettes til “my little cabbage” på engelsk (s. 91). Dette får frem feil assosiasjoner hos målleseren da “cabbage” ikke er et kjærlig kallenavn i målspråket. Det blir foreslått å oversette det til “sweetheart”, hvilket får frem noen av de riktige assosiasjonene, og er en hjemliggjort oversettelse. Men siden handlingen foregår i Frankrike, kan man velge å bevare det franske uttrykket for å gi leserne innblikk i den franske kulturen. For engelske lesere kan man kanskje si at det emotive aspektet ved å benytte seg av et hjemliggjort kjæle navn er mer sentralt enn selve referansen, og samtidig er det forskjønnende fordi man benytter et ord som har mer kjærlige assosiasjoner i målteksten enn det originale uttrykket ville hatt. Likevel ville en hjemliggjørende oversettelse her være en kvalitativ frarøvelse av utgangsteksten.

Hjemliggjørende trekk i oversettelse blir ikke klassifisert av Venuti, men han beskriver hva som skjer i eksemplene og på hvilken måte det kan forstås som en hjemliggjøring. For min spørsmålsstilling er det nødvendig å vurdere forskjeller i slike strategier generelt. I faktisk tekst trenger vi en presisering av trekk som manifesterer hjemliggjøring og fremmedgjøring. I den følgende delen presenterer jeg blant annet Bermans klassifisering som mulige kategorier.

3.2 Kategorisering

Bermans deformative tendenser kan settes i sammenheng med Venutis flyt fordi en oversettelse som fokuserer på flyt i målspråket vil kunne føre til det han kaller for *kvalitativ frarøvelse, kvantitativ frarøvelse, nedbryting av underliggende nettverksbetydninger, nedbryting av lingvistiske mønstre, nedbryting av idiomer og uttrykk og en reduksjon i språklig variasjon*.

Berman utarbeidet sin kategorisering av de deformative tendensene i oversettelse ut i fra trekk han stadig kom over i oversatte tekster. Selv om Berman selv fremmet en fremmedgjørende oversettelse, og man derfor skulle anta at de deformative tendensene viste

hjemliggjørende trekk, er det ikke alle disse deformative tendensene som kan kategoriseres som hjemliggjørende, noen er kun “negative” effekter av oversettelse.

For Berman er det et tekstuelt deformasjonssystem i oversettelser som forhindrer at de fremmede elementene trenger igjennom i de oversatte tekstene (Munday, 2008, s. 147). I undersøkelsene sine refererte han til den lingvistiske variasjonen og kreativiteten i skjønnlitterære romaner og måten oversettelser har en tendens til å redusere denne variasjonen. Det er slik han identifiserte de tolv deformative tendensene (Munday, 2008, s.147–148; Berman, 1985, s. 280–289). Disse tendensene skal danne grunnlaget for kategoriseringen nedenfor, og derfor har jeg gruppert dem etter hvordan eller om de er relevante for mine undersøkelser. De tre første tendensene Berman beskriver blir sett på som universelle trekk i all oversettelse: *Rasjonalisering*, *tydeliggjøring* og *ekspandering*.

Berman beskriver *rasjonalisering* som at oversettelser har en tendens til å påvirke syntaktiske strukturer inkludert tegnsetting, setningsstruktur og ordstilling. *Rasjonalisering* innebærer også generalisering, der man endrer noe konkret i utgangsteksten til noe abstrakt i målteksten, eller der oversetter for eksempel velger det mer generelle av to substantiver, og det er sistnevnte trekk som er relevant i forbindelse med min kategorisering. *Rasjonalisering* er i følge Berman en etnosentrisk oversettelse, og derfor hjemliggjørende. En etnosentrisk oversettelse er en etnosentrisk reduksjon av utgangsteksten der de dominerende verdiene i utgangskulturen blir byttet ut med dominerende verdier i målkulturen (Palumbo, 2009, s. 38–39; Store norske leksikon, 2009). Det et eksempel jeg vil trekke frem, som er utelatt fra analysen: “It would not have mattered if her fathers or mothers or uncles had themselves tipped under that evil plank” (Carr, 1937, s. 15, egen understrekning). Dette er i målteksten oversatt til: “Det ville heller ikke ha betydd det spor om alle hennes slektninger hadde havnet under planken i den der fordømte maskinen” (Carr, 1941, s. 18, egen understrekning). Selv om det tydelig er en generalisering, er utvilsomt ikke en klar hjemliggjørende løsning fordi man i målteksten kunne bevart utgangsteksten formulering uten at innholdet ville blitt uklart for leserne. Derfor vil jeg i analysen kun benytte meg av eksempler der generaliseringen er hjemliggjørende.

Tydeliggjøring er i følge Berman en obligatorisk del av oversettelse i den grad all oversettelse består av en eller annen grad av eksplisitering av det fremmede for leserne. Oversettelser har, i følge Berman, en tendens til å være mer eksplisitte enn sine originaler, og eksplisitering kan ha to ulike konsekvenser:

- a. Eksplisitering kan være manifesteringen av noe som ikke er opplagt, men skjult eller undertrykket i originalen.
- b. Eksplisitering kan også være tydeliggjøring av noe som ikke ønskes tydeliggjort i originalen.

Tydeliggjøring kan beskrives som en hjemliggjørende oversettelsesstrategi i den grad det eksplisiteres for å bringe teksten nærmere leserne, og som en fremmedgjørende strategi der det eksplisiteres for å bringe leserne nærmere teksten og utgangskulturen (Berman, 1985, s. 281). Derfor vil denne deformative tendensen bli benyttet som en kategorisering av både hjemliggjørende og fremmedgjørende oversettelsestrekk.

Ekspandering er en konsekvens av den foregående tendensen, naturlig nok fordi tydeliggjøring gjør teksten lenger enn originalen som ikke er tydeliggjort. Målteksster har en tendens til å være lengre enn utgangstekster på grunn av mye eksplisitering. Dette fører til at teksten kan bli for tydeliggjort og språket blir flatere (Berman, 1985, s. 282). Jeg benytter ikke denne kategorien i mine undersøkelser med mindre et slikt trekk faller inn under tydeliggjøring.

Bermans fjerde deformative tendens om *forskjønning* er i en gruppe for seg selv. Oversettere har en tendens til å forskjønne originalen ved å skrive om teksten i en mer elegant stil. Denne forskjønningen kaller Berman for “poetization” når den forekommer i poesien, og “rhetorization” når den forekommer i sakprosa. “Rhetorization” vil si å produsere setninger som er elegante samtidig som man benytter seg av utgangsteksten som utgangspunkt (Berman, 1985, s. 282–283). Jeg vil benytte denne tendensen i min kategorisering av eksempler der oversettelsene er frie i forhold til utgangsteksten. *Forskjønning* er hjemliggjørende trekk i den grad oversetteren “forbedrer” språket i utgangsteksten for å tilpasse seg målspråkkonvensjoner. Det er en del av frihetene oversetteren tar seg for å kunne komme nærmere målkulturen. Likevel er det noen ganger forskjønning ikke er hjemliggjørende, men kun forskjønnende. Et eksempel på dette kan være å gjøre om en dialekt eller uformelt språk til et mer standardisert formelt språk uten at det er konvensjoner i målspråket som motiverer denne endringen.

Den neste grupperingen består av Bermans deformative tendenser: *kvalitativ frarøvelse*, *kvantitativ frarøvelse*, *rytmeforstyrrelser*, *nedbrytingen av idiommer og uttrykk*, *nedbrytingen av underliggende nettverksbetydninger*, *nedbrytingen av lingvistiske mønstre*, *nedbrytingen av hjemlige nettverk eller deres “eksotisering”* og *reduksjon av språklig variasjon*. Alle disse tendensene viser det jeg vil referere til som tap i oversettelse, enten det

dreier seg om tap av språklige virkemidler eller tap av kulturelle referanser. Disse tendensene er ikke nødvendigvis hjemliggjørende eller fremmedgjørende – men jeg mener likevel det er viktig å se på forskjellene i disse kategoriene mellom de norske og amerikanske måltekstene.

Kvalitativ frarøvelse er tendensen som består av å bytte ut utgangstekstens ord og uttrykk med ekvivalenter i målspråket som mangler de særegne trekkene og den rikheten som utgangsspråket innehar. Berman beskriver dette som erstatningen av begreper, figurer og uttrykk i originalen med begreper, figurer og uttrykk i målspråket som mangler utgangsspråkets ikoniske rikhet. I følge Berman er et begrep ikonisk når det ut i fra referenten skaper et bilde som åpner for gjenkjennelse. Erstatningen av disse begrepene, figurene og uttrykkene kan være hjemliggjørende når det skaper bilder hos målleserne som gjenkjennes (Berman, 1985, s. 283).

Kvantitativ frarøvelse: I oversettelser forekommer det ofte tap av leksikalsk variasjon. Effekten av dette er at oversettelser har en tendens til å være mindre språklig variert enn en originaltekst. Dette kan skje når oversetteren ikke tar hensyn til alle de ulike begrepene som er benyttet til å referere til en ting. Berman viser til et eksempel på en engelsk oversettelse av en fransk tekst. Der er det engelske ordet “face” benyttet til å oversette de tre franske ordene “semblante”, “rosto” og “cara” som alle referer til “visage”. Oversettelsen får mindre språklig variasjon samtidig som “visage”-referansen ikke får samme status i oversettelsen som den hadde i originalen. Berman mener at denne tendensen resulterer i oversettelser som er lengre og fattigere enn utgangsteksten (1985, s. 283–284).

Rytmeforstyrrelser er at rytmen i en originaltekst kan bli forstyrret, eller nedbrytes, ved at den originale tegnsettingen blir endret i oversettelsen, eller ved at språklige virkemidler som blir benyttet i utgangsteksten er fjernet fra oversettelsen. Endringer i tegnsetting kan i følge Berman føre til en oversettelse som inneholder flere punktum og komma enn originalen, og dette kan resultere i en mer opphaket lesning for lesere av målteksten enn for lesere av utgangsteksten. Likevel er det ikke sikkert at rytmeforstyrrelser gir en mer opphaket lesing, kun en annen leseropplevelse. På norsk er det for eksempel vanligere med korte setninger, enn på engelsk. Berman sier at rytmeforstyrrelser er sterkest i poesien, men den forekommer også i annen skjønnlitteratur. Lengre skjønnlitterære tekster bærer preg av flyt, og derfor skal det mer til for å ødelegge den rytmen som flyten i teksten bærer med seg (Berman, 1985, s. 284).

Nedbryting av idiomer og uttrykk: Berman var svært kritisk til den tendensen i oversettelse om at idiomer, ordtak og faste uttrykk i utgangsteksten ble byttet ut med målspråk-ekvivalenter. Han mente at dette var med på å ødelegge diskursen i det originale

verket. For selv om et uttrykk i utgangsspråket har en ekvivalent i målspråket, så oversetter ikke nødvendigvis dette uttrykket de assosiasjonene forfatteren og lesere av utgangsteksten forbinder med det originale uttrykket i utgangsspråket, og dermed kan intensjonene og assosiasjonene forfatteren har hatt som bakgrunn for dette valget forsvinne fra målteksten (Berman, 1985, s. 286–287).

Nedbryting av underliggende nettverksbetydninger: Oversettere generelt legger altfor lite vekt på de nettverkene av ord som formes gjennom teksten. Tekster består ofte av ord som er tilknyttet hverandre på et underliggende plan, ord som danner en kjede av referanser til et underliggende tema. Dersom disse nettverkskjedene ikke blir videreført forekommer det et tap i oversettelsen av en betydningsrik prosess i originalen (Berman, 1985, s. 284–285).

Nedbrytingen av lingvistiske mønstre: Målteksten har en tendens til å ha usystematiske setningskonstruksjoner og mønstre selv om disse konstruksjonene og mønstrene er svært systematiske i utgangsteksten. Denne tendensen er en naturlig effekt av rasjonalisering, tydeliggjøring og ekspandering i følge Berman. En oversettelse som ikke følger de lingvistiske mønstrene i originalen kan fremstå som en fremmed tekst for målspråklesere, selv om oversetter i utgangspunktet har forsøkt å legge seg så nært målspråktekster som mulig (Berman, 1985, s. 285).

Nedbrytingen av hjemlige nettverk eller deres “eksotisering”: Det er en utfordring i oversettelse å oversette lokale dialekter og talemåter som er med på å etablere settingen i historien. Det er et alvorlig tap for teksten om disse forsvinner, og Berman avviste at løsningen er å oversette slike dialekter og slang med målspråkekvivalenter. Han mente i stedet at man burde fremheve det som var eksotisk ved for eksempel å kursivere de fremmede ordene (Berman, 1985, s. 285–286).

Reduksjon av språklig variasjon: Oversettelser reduserer ofte variasjonen i språk som har vært benyttet i utgangsteksten. Det kan være at man utelater et språk som har blitt brukt i tillegg til hovedspråket for å få frem visse assosiasjoner, eller utelatelse av dialekter og sosiolekter. Berman mente at et sentralt problem i oversettelse er at morsmålbåndene fra utgangsteksten blir brutt i originalen, og leserne mister dermed tilgang til en stor del av identiteten til originalteksten (Berman, 1985, s. 287–289).

I likhet med Berman presenterer også Klingberg (1986) en rekke konkrete kategorier som man kan analysere hjemliggjøring ut ifra. Han tar for seg eksempler der oversettere finner det nødvendig å tilpasse den kulturelle konteksten til noe som er kjent i målkulturen. Han nevner ti eksempel kategorier som kan føre til utfordringer for oversetteren, gjerne fordi

den kulturelle referansen mest sannsynlig er ukjent for målleserne av barnelitteraturen. Kategoriene han nevner er: “litterære referanser”, “fremmede språk i utgangsteksten”, “referanser til mytologi og allmenntro”, “historisk, religiøs og politisk bakgrunn”, “bygninger og møbler, mat”, “sedvaner og praksis, lek og spill”, “flora og fauna”, “personnavn, titler, navn på husdyr, navn på ting/objekter” og “geografiske navn, mål og vekt” (Klingberg, 1986, s.17–18). Han beskriver også ni måter for hvordan man kan tilpasse den kulturelle konteksten: “Tilleggsinformasjon”, “omformulering”, “forklarende oversettelse”, “forklaring utenfor teksten”, “bytte til en ekvivalent i målkulturen”, “bytte til en omtrentlig ekvivalent i målkulturen”, “forenkling” som en del av generalisering, “sletting av kulturelle elementer” og “lokalisering”, sistnevnte i betydningen av å skifte stedsreferanser. Alle disse metodene er hjemliggjørende oversettelsesstrategier.

Også Geoffrey Leech (1990) er aktuell for kategoriseringen. Det gjelder eksempler der utgangstekstens originale betydning og assosiasjoner er interessante. I *Semantics: The Study of Meaning* presenterer Leech syv ulike typer betydninger: konseptuell, konnotativ, sosial, affektert, reflektert, kollokasjon og tematisk betydning (1990, s. 9–23). I kategoriseringen vil jeg fokusere på disse tre betydningene:

1. Konseptuell betydning: Den denotative og kognitive betydningen. Der et ord refererer til noe konkret og har en semantisk referanse (1990, s. 9).
2. Konnotativ betydning: Det man assosierer med et uttrykk, utover det konseptuelle innholdet når man hører eller benytter seg av det (1990, s. 12–13).
3. Sosial betydning: De sosiale omstendighetene som kommer til syne gjennom språklige utsagn. Dette inkluderer dialekter, sosial status og geografisk tilhørighet i tillegg til det sosiale forholdet mellom taler og tilhører (1990, s. 14).

Jeg vil benytte assosiativ betydning i nær forbindelse med Kollers konnotativ ekvivalens (stilistisk ekvivalens), som tar for seg leksikalske valg (Munday, 2008, s. 47).

I min kategorisering nedenfor har jeg funnet et behov for å etablere to kategorier som ikke faller inn i dikotomien hjemliggjøring-fremmedgjøring. Årsaken til dette er at det er flere markante endringer mellom måltekstene og deres respektive utgangstekster som jeg synes det er behov å redegjøre for, uten at de direkte er hjemliggjørende eller fremmedgjørende. Jeg vil komme tilbake til deres relevans for undersøkelsen min i sluttdiskusjonen i kapittel 4 der jeg diskuterer hvorvidt kategoriene og eksemplene faktisk er hjemliggjørende eller fremmedgjørende.

Kategoriseringen bygger på de trekkene som har blitt presentert i avsnittene over. Det inkluderer Bermans deformative tendenser; Klingbergs lokalisering, sletting og forenkling; Vinay og Darbelnets indirekte oversettelse; og Venutis eksempler; samt egne observasjoner jeg har gjort meg under innsamlingen av tekstmaterialet.

Hjemliggjørende trekk i teksten kan være å bytte ut et ord i utgangsteksten med forenklende eller generaliserende ord i målteksen. Et hjemliggjørende trekk kan også være å eksplisitere det som ikke er tydeliggjort i utgangsteksten, eller å bytte ut noe konkret i utgangsteksten som gir bestemte assosiasjoner for leserne i utgangskulturen, til noe annet som gir ekvivalente assosiasjoner i målkulturen.

Fremmedgjørende trekk i teksten kan manifesteres ved å bevare noe kulturspesifikt for utgangskulturen i målkulturen. Det kan også være å bevare det kulturspesifikke i utgangsteksten ved å legge til en forklaring, slik Klingberg beskriver det. Et annet fremmedgjørende trekk i en tekst er å oversette noe kulturspesifikt fra utgangskulturen til målspråket, men bevare referansen i utgangskulturen slik at oversettelsen i seg selv skaper fremmedgjørende assosiasjoner. Slike trekk kan være med å kategorisere fremmedgjørende og hjemliggjørende trekk i oversettelse.

På bakgrunn av disse trekkene vil jeg la kategoriene deles inn i hovedgruppene hjemliggjøring og fremmedgjøring. Likevel kan vi ut i fra Bermans deformative tendenser se at det ikke er alle typer oversettelse som er tydelig hjemliggjørende eller fremmedgjørende. Derfor vil jeg i tillegg etablere to kategorier som ikke faller inn under denne hovedinndeling, men i stedet viser ulike tap som oversettelse kan medføre. Derfor har jeg etablert fem kategorier som viser eksempler på hjemliggjøringstrekk, og tre kategorier som viser eksempler på fremmedgjørende trekk. Det er to tilleggskategorier som ikke faller inn under fordelingen hjemliggjøring/fremmedgjøring, men i stedet tar for seg to typer effekter som oversettelser ofte fører med seg. Disse to kategoriene er for det meste basert på de deformative tendensene til Berman som ikke viser konkrete hjemliggjørende eller fremmedgjørende trekk. Slik inndelingen er, er det de hjemliggjørende kategoriene som står først. De blir etterfulgt av de fem fremmedgjørende kategoriene. Kategoriseringen avsluttes med de to kategoriene som beskriver effekter av oversettelser.

Det er nødvendig å skille mellom de ulike typene eksempler som skal inn i hver kategori. Derfor vil jeg dele hver kategori inn i ulike underkategorier. Vi har sett ut i fra Bermans deformative tendenser at de deformerende trekkene er kulturbundne og språkbundne. Derfor vil én underkategori ta for seg kulturspesifikke trekk, og én

underkategori ta for seg språkspesifikke trekk. Kulturspesifikke trekk er eksempler der det i utgangsteksten er benyttet referanser som innehar spesifikke assosiasjoner i utgangskulturen. I underkategorien språkspesifikke trekk legger jeg vekt på eksempler på allitterasjon, dialekter, uformelt språk, høytidelig språk, og eksempler der utgangsspråket og målspråket følger ulike konvensjoner.

Et av de mest tydelige og iøynefallende fremmedgjørende trekkene i en måltekst er navn. Derfor vil jeg ha dette som en egen underkategori i kategoriseringen. Navn kan være så mangt, derfor er denne underkategorien delt inn i fem undergrupper: personnavn, stedsnavn, titler, institusjoner og andre navn. Dette vil hjelpe til å se om det er noen typer navn som oftere enn andre blir fremmedgjort eller hjemliggjort.

En siste type eksempler som det er hensiktsmessig å skille fra de andre, er eksempler på idiomer, faste uttrykk og metaforer. Slike eksempler er interessante fordi de ofte har spesifikke assosiasjoner i utgangsteksten, og det er interessant å se hvordan oversetterne har behandlet disse eksemplene.

3.2.1 Kategorier av hjemliggjørende trekk

1. Generaliseringer

Denne kategorien tar for seg generalisering, som sies å være et generelt trekk i oversettelse. *Generalisering* blir definert av Vinay og Darbelnet som en bevisst strategi der et spesifikt eller konkret begrep blir oversatt til et mer generelt eller abstrakt begrep (1995, s. 343). Generalisering kan også knyttes til det Berman beskriver som “rasjonalisering” (1985, s. 280–281) og Klingbergs “forenkling” (1986, s. 18). Årsaker til generalisering kan være at målspråket har begrensinger som ikke finnes i utgangsspråket, eller omvendt (Vinay og Darbelnet, 1995, s. 51–58). På den måten kan man si at generalisering er å oversette uttrykk som er presise i utgangsteksten til uttrykk som er mindre presise i målteksten (1995, s. 53–54). Denne kategorien faller inn under hjemliggjøring fordi den gjør et kultur- eller språkspesifikt element i utgangsspråket til noe mer generelt i målspråket, slik at det fremmede i originalteksten blir mindre fremtredende for målleserne.

Eksempel:

Et eksempel på dette kan være å oversette “fjording” på norsk til “horse” på engelsk.

2. Assosiative endringer

Denne kategorien omfatter oversettelser der oversetteren har oversatt begreper i utgangsspråket til begreper i målspråket som tar utgangspunkt i samme begrepsfundament eller verdensforståelse, men som innholdsmessig skiller seg fra utgangsteksten. Denne kategorien vil blant annet ta for seg de eksemplene der særlig idiommer og faste uttrykk i utgangsspråket blir byttet ut med ekvivalente idiommer og faste uttrykk i målspråket. Det er eksempler som har kulturspesifikke assosiasjoner i utgangsteksten, og det er disse assosiasjonene som har blitt forsøkt bevart i målteksten. Denne kategorien faller under hjemliggjøringsstrategier fordi et spesifikt element i utgangsspråket er byttet ut med et tilsvarende spesifikt element i målspråket. I tillegg er det eksempler der ord med konkrete referanser er gjort om i målspråket, slik at referansen blir tydeliggjort for leserne.

Denne kategorien vil inkludere eksempler som bygger på likheter mellom utgangsspråket og målspråket, selv om oversettelsen er annerledes enn utgangsteksten (se Vinay og Darbelnet 3.1.1). Kategorien bygger også på Leechs tre betydninger om denotativ og kognitiv betydning, konnotativ betydning, og sosial betydning. I tillegg vil denne kategorien basere seg på emotiv betydning slik det er definert av Holmberg som det enkelte ords tendens til å vekke visse følelsesmessige reaksjoner eller assosiasjoner (2002, s. 142).

Eksempel

Et eksempel på dette kan være å oversette det norske uttrykket “å gå rundt grøten” til “to beat about the bush” på engelsk.

3. Hjemliggjørende innovative løsninger

Ordet “innovere” kommer fra latin og betyr å fornye eller lage noe nytt (Bokmålsordboka, 2010b). Kategorien tar for seg eksempler der oversetter har foretatt endringer uten tydelig motivasjon i utgangsteksten, med andre ord har oversetter lagt til ting i målteksten som ikke finnes i utgangsteksten. Dette kan være hjemliggjørende når teksten tydeliggjør underliggende forbindelser i utgangsteksten som ellers ikke ville vært like åpenbare i målteksten. I denne kategorien vil jeg også inkludere Bermans deformativ tendens nummer fire om forskjønning.

4. Strykninger

Denne kategorien tar for seg de eksemplene der oversetter har fjernet tekst fra utgangsteksten. Disse kuttene kan være redaksjonell redigering, sensur eller kutt fra teksten. Det siste kan knyttes opp mot det Klingberg kaller sletting, der oversetter fjerner ord, setninger, avsnitt eller kapitler (1986, s. 18). Det er hjemliggjørende fordi oversetter har fjernet noe fra teksten som ville skapt fremmedgjørende assosiasjoner for leserne.

5. Hjemliggjørende eksplisiteringer

Denne kategorien inkluderer de eksemplene som omfatter en eksplisitering eller tydeliggjøring av utgangsteksten. Jeg baserer meg på Vinays og Darbelnets definisjon av eksplisitering, i tillegg til Bermans deformative tendens, tydeliggjøring.

Begrepet eksplisitering refererer til et oversettelsestrekk der den oversatte teksten uttrykker informasjon på en mer eksplisitt måte enn i den originale teksten, for eksempel ved å legge til bindeledd eller forklarende fraser (Palumbo, 2009, s. 47, Klingberg, 1986, s. 18). I følge Vinay og Darbelnet er eksplisitering en stilistisk oversettelsesteknikk som består av å gjøre noe som er implisitt i utgangsteksten til noe eksplisitt i målteksten (1995, s. 342). En viktig effekt fra bruken av eksplisitering, i følge Vinay og Darbelnet, er at overdrevent bruk av eksplisitering kan føre til at målteksten tydeliggjør deler av teksten som uten problemer for de nye målleserne, kunne ha vært implisitt (1995, s. 343). Berman sier at tydeliggjøring er obligatorisk i oversettelse i den grad at all oversettelse består av en eller annen grad av eksplisitering (1985, s. 281). Blum-Kulka (1986), se kapittel 1, hevder at eksplisitering i oversettelse er uunngåelig og at denne tendensen er en helt naturlig del av fortolkningsprosessen oversettere går igjennom.

Denne kategorien vil inkludere eksplisiteringer som er foretatt for å gjøre utgangsteksten lettere tilgjengelig i målkulturen, ved å redusere de fremmede trekkene fra utgangsteksten, og på den måten er hjemliggjørende trekk ved oversettelse. Dette kan knyttes opp mot det Venuti beskriver som en etnosentrisk reduksjon av utgangsteksten.

Eksempel

Et eksempel på dette er å oversette “Super Bowl” til “finalen i amerikansk fotball”. Hele det fremmede elementet er fjernet fra målteksten, og innholdet blir tydeliggjort.

3.2.2 Kategorier med fremmedgjørende trekk

6. Fremmedgjørende eksplisiteringer

Denne kategorien bygger på samme grunnlag som den foregående kategorien; eksplisitering og tydeliggjøring. Den skiller seg fra hjemliggjørende eksplisiteringer ved at denne tar for seg de eksemplene der oversetter eksplisiterer for å kunne beholde det eksotiske elementet fra utgangsteksten. Denne kategorien baserer seg på det som Klingberg presenterer som tilleggsinformasjon. Det vil si at det kulturelle elementet fra utgangsteksten blir beholdt, men en kort forklaring blir lagt til i selve teksten (1986, s. 18). Denne kategorien faller under fremmedgjøringstrekk fordi det fremmede elementet signaliserer at det ikke er en original tekst i målkulturen. Dette kan knyttes opp til etnosentrisk reduksjon av målspråket og målkulturen, og mer konkret Venutis idé om motvillig oversettelse.

Eksempel

Et eksempel på dette er: “Krimteknisk, the Forensics Unit”. “Krimteknisk” er beholdt på engelsk og signaliserer noe fremmed for lesere av den engelske teksten, men det navnet står for er tydeliggjort i målteksten ved hjelp av tilleggsinformasjon.

7. Lån

Dette er kategorien for eksemplene som ikke er endret fra utgangsteksten. Disse eksemplene vil i stor grad bestå av navn. Jeg benytter begrepet “lån” som i betydning at fremmedspråk blir benyttet i målteksten. Denne kategorien faller inn under fremmedgjøringsstrategier fordi oversetter her bevisst beholder språk- og kulturspesifikke elementer fra utgangsspråket i målteksten. Slike lån fra utgangsspråket er eksempler på Venutis tanker om motvillig oversettelse.

Eksempel

Et eksempel på dette er bevaringen av karakternavnet “Harry Potter” i de norske oversettelsene av bokserien ved samme navn, selv om det engelske etternavnet er uvanlig på norsk.

8. Ikke-eksisterende referanse i målspråket

Denne kategorien vil ta for seg de oversettelsesløsningene som er endret fra utgangsteksten, men som likevel oppleves som fremmed og eksotisk i målspråket og målkulturen fordi referansen ikke finnes i målspråket eller målkulturen. Det vil si eksempler der oversetter har oversatt noe som er fremmed i målkulturen til noe som er tilpasset målspråket, men fremdeles oppleves fremmed i målkulturen. Kategorien tar også for seg eksempler der oversetter har valgt å beholde et kulturspesifikt trekk i utgangsspråket, der resten av oversettelsen følger målspråkkonvensjoner. Det fremmede elementet blir på denne måten fremhevet i oversettelsen og signaliserer for leserne at det dreier seg om en oversettelse, slik blir det også en motvillig oversettelse. Denne kategorien faller inn under fremmedgjøring fordi effekten av denne løsningen likevel er et fremmedgjørende trekk for lesere av oversettelsen.

Eksempel

Et eksempel på dette er å oversette det norske “Askeladden” til “Ash Lad” på engelsk. “Ash Lad” har ingen referanse i den amerikanske kulturen, og derfor er ikke denne oversettelsen mer klargjørende enn “Askeladden”.

3.2.3 Deformative effekter av oversettelse:

9. Tap av språklige virkemidler

Denne kategorien vil ta for seg de eksemplene der oversettelsen medfører et språklig tap i målteksten, med andre ord at noe språkspesifikt i utgangsteksten blir borte i oversettelsen. Det kan være tap av fonetiske virkemidler eller assosiative betydninger. Denne kategorien inkluderer Bermans deformative tendenser om *kvalitativ frarøvelse*, *rytmeforstyrrelser*, *nedbrytingen av idiomer og uttrykk*, *nedbrytingen av underliggende nettverksbetydninger*, *nedbrytingen av lingvistiske mønstre*, *nedbrytingen av hjemlige nettverk eller deres “eksotisering”* og *reduksjon i språklig variasjon* (se 3.3), og nøytraliseringer. Nøytralisering kan beskrives som det å oversette en uvanlig eller mindre konvensjonell kollokasjonssammensetning i utgangsspråket til en mer konvensjonell kollokasjonssammensetning i målspråket. Med andre ord kan det være å oversette verdiladede ord fra utgangsspråket til noe mindre ladet og mer nøytralt i målspråket. Det kan også være det å oversette ukonvensjonelt språk i utgangsteksten til et mer konvensjonelt språk i målteksten.

Eksempel

Et eksempel på dette er å oversette “mon petit chou” fra fransk til “my little sweetheart” på engelsk.

10. Tap av kulturspesifikk referanse

Denne kategorien inkluderer de eksemplene der kulturspesifikke referanser i utgangsteksten forsvinner fra målteksten, og på den måten medfører et tap av en kulturell referanse.

Eksempel

Et eksempel på dette er å oversette “Halloween” til “heksesabbaten”. Dette eksempelet er et tap av en kulturspesifikk referanse fordi “Halloween” er en amerikansk markering som blir feiret på en spesiell måte. Disse assosiasjonene forsvinner i målteksten.

Disse ti kategoriene danner grunnlaget for analysen i kapittel 4. Der vil vi kunne se om denne kategoriseringen faktisk bidrar til å operasjonalisere begrepene *hjemliggjøring* og *fremmedgjøring*.

4 Analysen

I analysen går jeg gjennom eksempler fra hver måltekst og plasserer disse i de kategoriene som ble presentert i det forrige kapittelet. Den første halvdel av analysen er kategoriseringen av eksemplene fra de norske måltekstene, den andre halvdel er eksemplene fra de amerikanske måltekstene. Den første norske målteksten er *Sort messe* (1941) oversatt av N. Chr. Brøgger, den andre er *Sannhetens pris* (2009) oversatt av Truls Holst Kopperud. Den første amerikanske målteksten er *The Case of Robert Robertson* (1930) oversatt av Agnes Platt, den siste amerikanske målteksten er *The Snowman* (2011) oversatt av Don Bartlett. Målet med analysen er å kunne komme nærmere en operasjonalisering og kvantifisering av fremmedgjørende og hjemliggjørende trekk for å kunne trekke konklusjoner inn mot hypotesen.

Noen av eksemplene er kryssseksempler, det vil si at de kan plasseres i flere av kategoriene. Disse eksemplene er vist i alle de kategoriene de kan plasseres i. Eksemplene er delt inn etter de ulike bøkene; og eksemplene fra hver bok er inndelt etter de 10 kategoriene som ble presentert i kapittel 3.

4.1 De norske måltekstene:

4.1.1 Bok I: John Dickson Carr: *The Burning Court* (1937)/John Dickson Carr: *Sort messe* (1941) oversatt av N. Chr. Brøgger.

1: Generaliseringer

B: Idiommer, faste uttrykk og metaforer

- I.1.1 “even the cocktail-shaker, which has become a part of our lares and penates – in short, typical of a hundred thousand homes” (Carr, 1937, s. 29, egen understrekning). Dette eksempelet er interessant fordi uttrykket “lares and penates” stammer fra latin og referer til gudene som beskyttet gamle romerske hjem. Uttrykket har også en annen betydning, og det er den betydningen som kommer til syne i utgangsteksten: familiens mest verdsette husholdningsgjenstander (Wordsmith.org, 2011). Bruken av dette uttrykket er med på å opprettholde den overnaturlige stemningen i utgangsteksten. På norsk heter disse husgudene larer og penater (Wikipedia, 2010), men de er ikke en del av et fast uttrykk på norsk. Oversetteren har oversatt dette eksempelet til “og

cocktailshakeren som er blitt husguden i amerikanske familier – kort sagt, en hverdagslig hyggelig stue som hundre tusen andre” (Carr, 1941, s. 28, egen understrekning). Oversetteren har generalisert “lares and penates” til “husguden”. Effekten blir at oversettelsen bevarer gjenstandens betydning i amerikanske husholdninger samtidig med den overnaturlige referansen.

2: Assosiative endringer

A: Navn

e) Andre navn

- I.2.1 Det neste eksempelet fra *The Burning Court* er “primroses” (Carr, 1937, s. 25). Det botaniske navnet på denne planten er “Primula vulgaris” og kalles “Kusymre” på norsk. Det er en av de aller tidligste blomstene som blomstrer om våren (Wikipedia, 2011m), og er dermed et av de første vårtegnene. I den norske oversettelsen er det blomsten “Maria Nøklebånd” som nevnes (Carr, 1941, s. 26). Denne blomsten tilhører også “Primula”-familien, men er ikke det samme som “Kusymre” (Skog+landskap, udatert). Maria Nøklebånd assosieres gjerne med våren og vårtegn i norsk kontekst, samtidig som “Maria Nøklebånd” og “Primroses” begge har navn som gir “søte” assosiasjoner, mens “Kusymre” ikke har den samme klangen. Oversetteren har dermed valgt en løsning som har noenlunde samme effekt på lesere av målteksten, som utgangsteksten har på sine lesere.

B: Idiommer, faste uttrykk og metaforer

- I.2.2 Det neste eksempelet er “Good Lord!” (Carr, 1937, s. 24). Det er et uttrykk som blir brukt mye på engelsk, og uttrykker overraskelse eller forundring (Wehmeier, 2000, s. 761). Et lignende uttrykk på norsk ville være “gode Gud”. Det er derimot ikke like vanlig på norsk å benytte slike uttrykk fra det religiøse domenet i en sammenheng der det uttrykkes overraskelse. “Herregud” er et annet uttrykk som benyttes i norsk, men da mer som et uttrykk til å få frem oppgitthet eller negativ overraskelse. Oversetteren har valgt å oversette det originale uttrykket til “Sett på maken!” (Carr, 1941, s. 25). “Sett på maken” uttrykker forundring (The Free Dictionary, 2009a), og får frem overraskelsen

som er uttrykt i utgangsteksten, samtidig som oversetteren benytter seg av et norsk uttrykk som stemmer mer overens med norske konvensjoner.

- I.2.3 “I’ve worn terribly well, haven’t I?” (Carr, 1937, s. 31, egen understreking). Slike etterstilte, retoriske spørsmål er vanlig på engelsk, men ikke like vanlig på norsk. Dette etterstilte spørsmålets pragmatiske betydning er “er du ikke enig?”. Den norske oversettelsen er “jeg har holdt meg overraskende bra i flere retninger – ikke sant?” (Carr, 1941, s. 31, egen understreking). Dette retoriske spørsmålet får frem den pragmatiske betydningen av spørsmålet. En alternativ oversettelse kunne være “synes du ikke?”, men dette spørsmålet er ikke like retorisk som det som er benyttet i målteksten og utgangsteksten. Dette er hjemliggjøring i den forstand at oversetteren har benyttet seg av et etterstilt retorisk spørsmål med samme pragmatiske betydning som i utgangsspråket, men som likevel skiller seg innholdsmessig fra utgangsspråket. En fremmedgjørende oversettelse kunne vært “har jeg ikke?” fordi det er mindre konvensjonelt i målspråket.

3: Hjemliggjørende innovative løsninger

B: Idiomer, faste uttrykk og metaforer

- I.3.1 Eksempelen er et sitat som er hentet fra en dialog mellom hovedpersonen og hans kone. Kona spør om han virkelig tror at hun har forgiftet cocktailen hans, og mannen svarer “Oh, I wouldn’t put it past you” (Carr, 1937, s. 30). Dette faste uttrykket betyr at man mener at personen er i stand til å gjøre det. Den norske oversettelsen er “Det vil jeg ikke håpe” (Carr, 1941, s. 30), og uttrykker dermed en annen holdning, selv om det er pragmatisk ekvivalent. Dette er hjemliggjørende fordi oversetteren har benyttet seg av et uttrykk som er mer vanlig i målspråket enn det som har vært brukt i utgangsteksten.
- I.3.2 Dette eksempelet er hentet fra en dialog mellom hovedpersonen og kona. Han har antydnet at noen som ligner henne forgiftet mange personer for flere hundre år siden. Hun svarer ham sarkastisk: “I’ve worn terribly well, haven’t I?” (Carr, 1937, s. 31). Den norske oversettelsen “jeg har holdt meg overraskende bra i flere retninger – ikke sant?” (Carr, 1941, s. 31, egen understrekning). Denne

oversettelsen er annerledes fra utgangsteksten fordi målteksten har fått et tillegg som ikke er å finne i utgangsteksten: “i flere retninger”. Denne endringen tydeliggjør for leserne at det er snakk om hennes fysiske utseende. Dette er hjemliggjørende fordi den tydeliggjør for leserne det som er implisitt i utgangsteksten.

- I.3.3 De neste to eksemplene er hentet fra et sted i målteksten der oversetteren har tatt seg store friheter med hensyn til oversettelse av en metafor: “There were times when Marie’s expression retreated from him; he touched fog” (Carr, 1937, s. 27). Denne metaforen beskriver “Marie’s” sinnstilstand. Den norske oversettelsen er “Men det fjerne uttrykket i Maries ansikt vakte bare en tilsvarende lyst hos ham til å holde ryggen fri” (Carr, 1941, s. 27). Vi kan se at endringene ikke beholder “fog” eller tåke som metaforen, selv om det ville vært tilgjengelig for lesere av målteksten. Likevel får oversettelsen frem den “spøkelsesaktige” stemningen som utgangsteksten innehar. Oversetteren har lagt til tanker og følelser hos hovedpersonen som ikke finnes i utgangsteksten.
- I.3.4 “He hated this fog; he liked to have things out in the open” (Carr, 1937, s. 29, egen understrekning). Dette eksempelet kan være interessant å se på fordi forfatteren bruker uttrykk “fog” som en metafor for å uttrykke en sinnstilstand hos en karakter i boken. Den norske oversettelsen er “Denne sykelige innbildningskraften hans, hvis tåkeaktige skrekksyner hadde fått næring av idel banaliteter og vrøvl – han hatet den inderlig” (Carr, 1941, s. 29, egen understrekning). Oversetteren har endret målteksten ved å la være å ta med “he liked to have things out in the open”. Samtidig har han utdypet de assosiasjonene som “fog” uttrykker for leserne av utgangsteksten: “tåkeaktige skrekksyner”. Dermed fremhever målteksten den stemningen som er uttrykt i utgangsteksten, men målteksten blir samtidig mer utbrodert og lengre enn utgangsteksten. Dette og forrige eksempel har blitt oversatt svært fritt i forhold til utgangsteksten. Oversetteren har i det første avsnittet oversatt metaforen “fog” til “det fjerne uttrykket i ansiktet hennes”, slik at “fog” som metafor er borte i målteksten. Disse to eksemplene kan bli sett på som hjemliggjørende fordi frihetene oversetter har tatt, tydeliggjør det språklige bildet for leserne.

C: Kulturspesifikke trekk

- I.3.5 “Even in what he called her Elsie-Dinsmore moods, he had never heard her talk quite like this;” (Carr, 1937, s. 28) Dette eksempelet er interessant fordi det refererer til en populær serie barnebøker, skrevet av Martha Finley (1828-1909), som ble utgitt i perioden 1867-1905. Denne serien handler om Elsie Dinsmore og hennes liv fra hun er åtte år gammel og følger henne inn i voksenlivet som en gift dame og mor til åtte (Wikipedia, 2011c). Elsie Dinsmore var en svært religiøs og dydig dame, og ble portrettert som en jente/dame uten feil og mangler. En referanse til denne romanfiguren kan for norske lesere være ukjent fordi disse bøkene aldri har blitt gitt ut på norsk. Den norske oversettelsen av dette eksempelet er “Han så på henne igjen, og la merke til at hun ikke bare prøvde å erte – og det forvirret ham ennå mer” (Carr, 1941, s. 28). Denne oversettelsen er svært fri fra utgangsteksten, og endringene i seg selv faller ikke inn under hjemliggjøring. Oversetteren har for eksempel ikke benyttet seg av en norsk referanse med tilsvarende assosiasjoner. Likevel er det en form for hjemliggjøring fordi den ukjente referansen er blitt fjernet fra målteksten, og dermed er det fremmede mindre fremtredende i målteksten.

4: Strykninger

D: Språkspesifikke trekk

- I.4.1 Det er et eksempel i denne kategorien “He saw that they were flashing through Overbrook, with a clackety-roar of rails, and a few street lamps shining on the asphalt below” (Carr, 1937, s. 15). Det er et uttrykk som beskriver lyden fra jernbaneskinnene, og tilbyr allitterasjon gjennom “clackety roar of rails”. Det er fjernet fra målteksten, og leserne går glipp av en stedsskildring.

5: Hjemliggjørende ekplisiteringer

A: Navn

- e) Andre navn

- I.5.1 Det neste eksempelet er “Gastro-enteritis” (Carr, 1937, s. 20). Det er et medisinsk begrep og følger amerikanske konvensjoner der det er vanlig å benytte seg av medisinske begreper i dagligtale. Den norske konvensjonen er ikke slik, det er mer

vanlig å benytte seg av et hverdagslig navn slik at “alle” forstår hva slags sykdom det er snakk om. Dette navnet er oversatt til “Gastritt, mavekatarr” (Carr, 1941, s. 22), og eksplisiteres for leserne at Gastritt er mavekatarr.

B: Idiomer, faste uttrykk og metaforer

I.5.2 Det neste eksempelet er fra der hovedpersonen tenker for seg selv at det ikke hadde noe å si for ham om alle hans kones slektninger hadde “been tipped under that evil plank” (Carr, 1937, s. 15). Det går ikke tydelig ut av konteksten hva “the evil plank” betyr, men sett ut i fra sammenhengen med heksejakt og giftmordersker kan man anta at det å bli “tipped under the evil plank” betyr at man festes i giljotinen. Den norske oversettelsen er: “hadde havnet under planken i den der fordømte maskinen” (Carr, 1941, s. 18). Oversettelsen er litt mindre formell i språkbruken, men samtidig tydeliggjør oversettelsen for leserne at “den der fordømte maskinen” henviser til giljotinen som er nevnt som henrettelsesmetode på den eldre Marie d’Aubray.

C: Kulturspesifikke trekk

I.5.3 Dette eksempelet er hentet fra en dialog mellom hovedpersonen og kona der han har spurt om kona har en fjern slektning som forgiftet folk for flere hundre år siden. Kona svarer sarkastisk: “‘Remotely descended from! Give me a cigarette. Pour me out another cocktail. Bosh, darling. Get along with you.’” (Carr, 1937, s. 31). Dette eksempelet er interessant fordi det viser konas forsvarsmekanisme: Hun distraherer mannen sin ved å kommandere ham rundt. Den norske oversettelsen er: “‘Det ville i så fall være hyggelig! Rekk meg en sigarett, vil du, og skjenk i glassene våre, er du snill. Det hele er det rene vrøvl, kjæreste. Men du kan godt fortsette inkvisisjonen, om du har lyst! Det klær deg faktisk, du har akkurat den rette blandingen av småkynisk spøkefullhet og isende alvor, som jeg alltid har forestillet meg at slike herrer benyttet overfor de arme ofrene sine. ‘Hvordan har du det nå da, vesle heksen vår, tilstår du helt og uforbeholdent, eller skal vi be den snille bøddelmannen vår om å snurre et par omdreininger til på den rare skruen der?’” (Carr, 1941, s. 31). Oversetteren har tatt seg store friheter i sin oversettelse. Denne endringen fremhever sarkasmen i konas stemme. Det er hjemliggjørende

fordi eksplisiteringen tydeliggjør forbindelsen til heksejakten, hvilket er implisitt i utgangstekstens kontekst.

- I.5.4 Et annet eksempel er “Hallowe’en” (Carr, 1937, s. 25). Det er den engelske betegnelsen på allehelgensaften. Den feires 31. oktober og er en katolsk feiring for å minne avdøde martyrer og helgener (Wikipedia, 2011f). Denne assosiasjonen kan trekke tankene mot mørke kvelder, høsten og gjenferd. Oversettelsen i den norske versjonen er “heksesabbaten, på reisen gjennom luften til Blokksberg” (Carr, 1941, 26). Oversettelsen har endret innhold fra utgangsteksten, men den tydeliggjør det underliggende temaet i teksten som er heksejakt og overtro samtidig som assosiasjonene forbundet med “Halloween” opprettholdes.

D: Språkspesifikke trekk

- I.5.5 Det neste eksempelet er et fransk ord i utgangsteksten: “hôtel” (Carr, 1937, s. 18). Det er oversatt i målteksen til “statelig gammelt palé” (Carr, 1941, s. 20). Det er en hjemliggjørende eksplisitering fordi det franske ordet er erstattet med en beskrivelse av hva slags type hus det er. Denne beskrivelsen er implisitt i utgangsteksten.

6: Fremmedgjørende eksplisiteringer

C: Kulturspesifikke trekk

- I.6.1 “even the cocktail-shaker, which has become a part of our lares and penates – in short, typical of a hundred thousand homes” (Carr, 1937, s. 29, egen understrekning). Oversetteren har oversatt dette eksempelet til “og cocktailshakeren som er blitt husguden i amerikanske familier – kort sagt, en hverdagslig hyggelig stue som hundre tusen andre” (Carr, 1941, s. 28, egen understrekning). Oversetteren har tydeliggjort overfor de norske leserne at “cocktail-shaker” er en viktig gjenstand i amerikanske familier. Dette fremhever det som er fremmed ved utgangskulturen, og viser forskjeller mellom norsk kultur og amerikansk kultur.

7: Lån

A: Navn

a) Personnavn

I.7.1 Det er i denne kategorien ti eksempler på personnavn som er bevart slik som de er i utgangsteksten. Jeg har samlet de i ett avsnitt for at trekkene skal tydeliggjøres. Disse eksemplene er: “Ladbourn” (Carr, 1937, s. 30) som er beholdt som “Ladbourn” i målteksten (Carr, 1941, s. 30). “Morley” (Carr, 1937, s. 16) er “Morley” i målteksten (Carr, 1941, s. 18). Dr. Edmond Locard” (Carr, 1937, s. 20) er “dr. Edmond Locard” (Carr, 1941, s. 22) i målteksten. “Miles Despard” (Carr, 1937, s. 20) er bevart som “Miles Despard” i målteksten (Carr, 1941, s. 22). “Stevens” (Carr, 1937, s. 20) er beholdt i målteksten: “Stevens” (Carr, 1941, s. 22). “Ted” (Carr, 1937, s. 26) er “Ted” (Carr, 1941, s. 26). “Gaudan Cross” (Carr, 1937, s. 22) er bevart i målteksten: “Gaudan Cross” (Carr, 1941, s. 23). “Mr. Henry T.F.Rhodes” (Carr, 1937, s. 20) er ikke endret fra utgangsteksten: “mr. Henry T. F. Rhodes” (Carr, 1941, s. 21). “Marie D’Aubrey” (Carr, 1937, s. 15) er bevart i målteksten som: “Marie d’Aubrey” (Carr, 1941, s. 18). “Welden” (Carr, 1937, s. 18) er bevart i målteksten: “Welden” (Carr, 1941, s. 20). Det siste personnavnet fra teksten er: “J. Atkinson” (Carr, 1937, s. 24) “J. Atkinson” (Carr, 1941, s. 25). Jeg vil karakterisere disse oversettelsene som fremmedgjøring fordi de engelske navnene er bevart i den norske målteksten, og dette skaper fremmedgjørende assosiasjoner hos de norske leserne.

b) Stedsnavn

I.7.2 Stedsnavn i teksten er stort sett bevart som i utgangsteksten. Jeg har samlet de fire eksemplene i ett avsnitt for stedsnavn: “Crispen” (Carr, 1937, s. 15) er “Crispen” i målteksten (Carr, 1941, s. 17). “Despard Park” (Carr, 1937, s. 18) er “Despard Park” (Carr, 1941, s. 20) i målteksten. Det samme er “Hôtel Dieu” (Carr, 1937, s. 22) som i målteksten er “Hôtel Dieu” (Carr, 1941, s. 24). “Ardmore” (Carr, 1937, s. 20) er bevart i målteksten: “Ardmore” (Carr, 1941, s. 22). Det er fremmedgjørende oversettelse fordi stedsnavnene utløser fremmedgjørende assosiasjoner hos leserne.

e) Andre navn

I.7.3 I dette avsnittet trekker jeg frem to eksempler på aviser eller tidsskrift der navnene fra utgangsteksten er bevart i målteksten: “*World*” (Carr, 1937, s. 30) er bevart

som “*World*” (Carr, 1941, s. 30), og “The Chemical Practitioner” (Carr, 1937, s. 20) er i målteksten: “The Chemical Practitioner” (Carr, 1941, s. 21–22).

8: Ikke-eksisterende referanse i målspråket

Ingen eksempler

9: Tap av språklige virkemidler

B: Idiommer, faste uttrykk og metaforer

I.4.2 “‘you remember that fuss Ladbourn kicked up in the *World*?’” (Carr, 1937, s. 30, egen understrekning). Dette eksempelet tar for seg det engelske uttrykket “to kick up” som betyr å klage eller protestere (The Free Dictionary, 2000), og “fuss” som betyr oppstyr eller protest (The Free Dictionary, 2003). Oversetteren har valgt å fjerne dette fra sin oversettelse, og ekplisiterer i stedet innholdet: “‘Du husker vel ikke hva Ladbourn skrev den gangen i *World*,’” (Carr, 1941, s. 30, egen understrekning). Dette fører til at målteksten mister noe av den språklige rikheten som finnes i utgangsteksten, språket blir nøytralisert.

I.4.3 Det neste eksempelet er det engelske uttrykket “It did not matter a tinker’s curse, of course.” (Carr, 1937, s. 15). Uttrykket stammer fra “tinker” som var en omstreifer som gjerne solgte tjenester, som for eksempel å fikse ødelagte kjeler og lignende (The Free Dictionary, 2009b). “Tinkers” var kjent for å banne, og det er antakelig derfra dette uttrykket stammer (Merriam-Webster, 2011). Man brydde seg ikke om at en “tinker” bannet fordi de gjorde det så ofte (Wikipedia, 2011p). Uttrykket “not give a tinker’s curse” betyr å ikke bry seg i det hele tatt og er et uformelt uttrykk (Oxford Dictionaries, 2011b). Eksempelet fra teksten har også en rytme som kommer fra allitterasjonen “a tinker’s curse, of course”. Dette er oversatt til “Det betydde naturligvis ikke et grann” (Carr, 1941, s. 18). “Et grann” har opprinnelse i det norrøne “grand” som betyr ‘noe knust’. Uttrykket betyr en svært liten mengde av noe (Wikipedia, 2011e; Bokmålsordboka, 2010a), og denne oversettelsen får frem det samme som i utgangsteksten, men målteksten mister rytmen som utgangsteksten innehar. En alternativ oversettelse som ville bevart det fremmede fra utgangsteksten og samtidig bevart allitterasjonen kunne være “en fants forbannelse”.

- I.4.4 Det neste eksempelet er “disgustingly drunk” (Carr, 1937, s. 24). Det er et engelsk uttrykk for en som er overstadig beruset, full eller dritings som er de norske ekvivalentene. “disgustingly drunk” tilbyr også allitterasjon, noe som igjen fremhever en rytme i teksten. Dette er oversatt til “lett tilsjasket av forfriskninger” (Carr, 1941, s. 25). Denne oversettelsen modererer språket som er benyttet i utgangsteksten. Måltekken gir uttrykk for at personen i teksten blir sett på som lettere beruset, men det går frem av utgangsteksten at personen er veldig beruset. Dermed forsvinner noen av assosiasjonene fra utgangsteksten.
- I.4.5 Det engelske uttrykket “I’ve been dying for a cocktail” (Carr, 1937, s. 24), har ingen direkte norsk ekvivalent, og kan skape en utfordring for oversetteren. Oversetteren har oversatt dette uttrykket til “jeg har holdt på å besvime av lengsel etter en cocktail!” (Carr, 1941, s. 25). Oversettelsen får frem essensen fra utgangsteksten, men språket er blitt noe moderert fra utgangsteksten.
- I.4.6 “Damn it” (Carr, 1937, s. 17) er et fast uttrykk på engelsk med assosiasjoner til djevelen og forbannelse. Uttrykket uttrykker frustrasjon. Den norske oversettelsen er “Pokker også” (Carr, 1941, s. 19). Oversettelsen får frem frustrasjonen, men ikke assosiasjonene til djevelen og forbannelse. En alternativ oversettelse som ville fått med denne referansen er “fanden heller”.
- I.4.7 “‘Tell me, do you know of anybody, having the same name as yours, who was in the habit of poisoning people with arsenic a dog’s years ago?’” (Carr, 1937, s. 30, egen understrekning). Idiomet “a dog’s years ago” som betyr “for veldig lenge siden”, og er basert på at et hunde-år sies å være syv menneskeår. Den norske oversettelsen er “‘Alvorlig talt, har du noengang hørt snakk om en person med samme navn som deg, som hadde for vane å gå rundt og drepe sine venner, naboer, bekjente og andre fiender med arsenikk? For omkring et par hundre år siden eller sånn?’” (Carr, 1941, s. 29, egen understrekning). Uttrykket som ikke finnes på norsk er fjernet fra utgangsteksten, og i stedet for å finne et ekvivalent uttrykk på norsk har oversetteren valgt å eksplisitere. Denne oversettelsen gjør om et idiom til et allmennuttrykk, og medfører dermed et tap av metaforisk språkbruk.

D: Språkspesifikke trekk

- I.4.8 Det neste eksempelet i denne kategorien er: “He saw that they were flashing through Overbrook, with a clackety-roar of rails, and a few street lamps shining on the asphalt below” (Carr, 1937, s. 15). Det er et uttrykk som beskriver lyden fra jernbaneskinne, og tilbyr allitterasjon gjennom “clackety roar of rails”. Allitterasjonen skaper rytme i teksten, samtidig som den skaper et lydbilde av toget som kjører på skinnene. Denne setningen er fjernet fra målteksten. Det er ikke av stor betydning for resten av teksten, men lesere av oversettelsen blir frarøvet dette bildet som forfatteren viser lesere av utgangsteksten, og rytmen i utgangsteksten forsvinner i målteksten.

10: Tap av kulturspesifikke referanser

B: Idiommer, faste uttrykk og metaforer

- I.10.1 “even the cocktail-shaker, which has become a part of our lares and penates – in short, typical of a hundred thousand homes” (Carr, 1937, s. 29, egen understrekning). Den kulturelle referansen her blir forklart i eksempel I.1.1. Oversetteren har oversatt dette eksempelet til “og cocktailshakeren som er blitt husguden i amerikanske familier – kort sagt, en hverdagslig hyggelig stue som hundre tusen andre” (Carr, 1941, s. 28, egen understrekning). Fordi oversetteren har valgt å generalisere dette uttrykket mister målteksten den kulturelle referansen til romersk mytologi som utgangsteksten innehar.
- I.10.2 Det neste eksempelet er det engelske uttrykket “It did not matter a tinker’s curse, of course.” (Carr, 1937, s. 15). Den kulturelle referansen ble forklart i I.9.2. Den norske oversettelsen “Det betydde naturligvis ikke et grann” (Carr, 1941, s. 18) mister den kulturelle referansen til en “tinker”, og derfor er det et eksempel på tap av en kulturspesifikk referanse.
- I.10.3 Det neste eksempelet er “Welden, who held a chair in English at the College” (Carr, 1937, s. 18). En som har “a chair at the college” er en professor som også er administrativ leder for et institutt (Wikipedia, 2011). I oversettelsen er tittelen “dosent” benyttet for å forklare Weldens stilling på Colleget (Carr, 1941, s. 20).

Men dette er en endring fordi en dosent ikke er en professor, men mer likt den britiske stillingen “reader” (Wikipedia, 2011l). Denne oversettelsen får dermed ikke like tydelig frem at Welden er en av sjefene for sitt institutt, slik det fremgår av originalen. Målteksen mister dermed noe av den kulturelle konteksten som kommer frem i utgangsteksten.

C: Kulturspesifikke trekk

I.10.4 “It had become a sort of Monkey’s Paw in Steven’s hand” (Carr, 1937, s. 17), er et eksempel på et engelsk språkuttrykk som bygger på intertekstualitet. Det referer til en skrekk-novelle skrevet av W.W. Jacobs og ble utgitt i England i 1902 (Wikipedia, 2011o). “Monkey’s Paw” er en talisman som kan oppfylle tre ønsker for den som er i besittelse av den (2011o). Den norske oversettelsen er “det begynte å leve på en ubegripelig spøkelsesaktig måte...” (Carr, 1941, s. 19). Referansen er borte fra oversettelsen, antakelig fordi referansen ikke er like kjent i målkulturen. En alternativ oversettelse som ville hatt en mer fremmedkulturell effekt kunne være “den syntes å forvandle seg til en apehånd i grepet til Stevens.

I.10.5 “Even in what he called her Elsie-Dinsmore moods, he had never heard her talk quite like this;” (Carr, 1937, s. 28). Den norske oversettelsen av dette eksempelet er: “Han så på henne igjen, og la merke til at hun ikke bare prøvde å erte – og det forvirret ham ennå mer” (Carr, 1941, s. 28). Referansen i utgangsteksten blir beskrevet i eksempel I.3.5. Oversetteren har heller ikke benyttet seg av en norsk referanse med tilsvarende assosiasjoner, og teksten mister dermed noe av den kulturelle rikheten som utgangsteksten innehar.

4.1.2 Bok II: John Grisham: *The Associate* (2009)/John Grisham: *Sannhetens pris* (2009) oversatt av Truls Holst Kopperud

1: Generaliseringer

A: Navn

c) Titler

II.1.1 Det neste eksempelet er “Detective Wright” (Grisham, 2009a, s. 18, egen understrekning). Det er et interessant eksempel fordi det tar for seg en tittel i det amerikanske politi-hierarkiet. Den norske oversettelsen er “etterforsker Wright” (Grisham, s. 17, egen understrekning). Oversetteren har dermed valgt å endre den spesifikke amerikanske tittelen til en mer generell tittel på norsk, en tittel som sier mer om funksjon enn om rang. Den amerikanske tittelen uttrykker begge deler. Dette er hjemliggjørende fordi det fremmede i utgangsteksten har blitt mindre synlig i målteksten.

d) Institusjoner

II.1.2 Eksempelet “the Yale Law School” (Grisham, 2009a, s. 8), er en del av det kjente amerikanske universitetet Yale som også er kjent i Norge som et av de mest anerkjente universitetene i USA. På den annen side er ikke “Yale Law School” kjent som en egen skole annet enn som noe man kan studere ved Yale. Likevel er navnet med på å signalisere at teksten er fra en fremmed kultur. Den norske oversettelsen er “Yale” (Grisham, 2009b, s. 9), og er dermed en mindre spesifikk oversettelse av utgangsteksteksempelet, men det som er viktig i utgangsteksten kommer frem av konteksten i målteksten.

e) Andre navn

II.1.3 “You guys didn’t advise me of my Miranda rights” (Grisham, 2009a, s. 18, egen understrekning). Dette eksempelet er interessant fordi “Miranda rights” er navnet på de rettighetene en person som er i politiets varetekt har. Dette navnet er spesifikt for den amerikanske kulturen fordi den referer til en spesifikk høyesterettssak. Den norske oversettelsen er hjemliggjørende fordi den er gjort mer generell, slik at den ikke virker fremmed for norske lesere: “Dere gjorde forresten aldri rede for hvilke rettigheter jeg har” (Grisham, 2009b, s. 17, egen understrekning).

C: Kulturspesifikke referanser

II.1.4 “Drunk frat boys” er et eksempel på et kulturspesifikt trekk (Grisham, 2009a, s. 11). Brorskapsforeninger ikke like vanlig på norsk, og skaper ikke samme assosiasjoner for norske lesere som amerikanske lesere. Oversetteren har løst dette

ved å oversette uttrykket til “Fulle studentgutter” (Grisham, 2009b, s. 11). Det er en generalisering fordi det ikke lenger er snakk om en bestemt type studentgutter, men det får likevel frem noen av de assosiasjonene som er knyttet til fulle unge menn. Effekten av denne oversettelsen er at de assosiasjonene som er direkte knyttet til brorskapsforeninger blir borte i målteksten.

2: Hjemliggjørende assosiativ betydning

A: Navn

f) Andre navn

II.2.1 Det første eksempelet er “New Haven Youth League” (Grisham, 2009a, s. 3). Det er, sett med norske øyne, et eksotisk navn fordi det henviser til et sted i USA og en idrettsturnering der. Oversettelsen er “Småguttserien i New Haven” (Grisham, 2009b, s. 5), og er en ekvivalent, målpråkrettet oversettelse. Oversettelsen er tilpasset norske forhold samtidig som den ikke fjerner stedsreferansen i utgangsteksten. Oversettelsen er hjemliggjørende fordi “Youth League” blir oversatt til noe som er mer kjent i målkulturen.

B: Idiomer, faste uttrykk og metaforer

II.2.2 “The agent/cop hadn’t moved an inch” (Grisham, 2009a, s. 7, egen understrekning), er et mulig problematisk uttrykk fordi “inch” ikke er en del av det metriske målesystemet og dermed ikke vil gi de samme assosiasjonene for norske lesere. Samtidig er det et fast uttrykk som har et ekvivalent uttrykk på norsk som vil få frem den samme effekten som originalbegrepet. Den norske oversettelsen er “Agenten/purken hadde ikke flyttet seg en centimeter” (Grisham, 2009b, s. 8, egen understrekning), og oversetteren har derfor forholdt seg til norske referanser og benyttet det norske, ekvivalente begrepet. Det er hjemliggjørende fordi oversetteren har benyttet seg av et begrep som er basert på måleenheter i målkulturen.

II.2.3 “Kyle couldn’t help but sink an inch or two.” (Grisham, 2009a, s. 17, egen understrekning). Dette eksempelet er interessant å se i et oversettelsesperspektiv fordi “inch” ikke er en del av det metriske målesystemet som er en del av den norske kulturen. Den norske oversettelsen er “Kyle kunne ikke annet enn å synke

sammen noen centimeter.” (Grisham, 2009b, s. 16, egen understrekning).

Oversetteren har dermed valgt å endre uttrykket fra utgangsteksten for å etterkomme norske konvensjoner. I likhet med det forrige eksempelet endrer denne oversettelsen begrepet i utgangsteksten til et målkulturbasert begrep. Det er av betydning for hjemliggjøring fordi symbolene i begrepet blir endret slik at lesere av målteksten kan få den samme forståelsen av begrepet som lesere av utgangsteksten har hatt.

II.2.4 “the obligatory high fives and ‘Good game, good game,’” (Grisham, 2009a, s. 7), er et eksempel på amerikansk etikette i sportslig sammenheng. I norsk sammenheng har man også en slik etikette for hvordan motspillere skal oppføre seg mot hverandre, men det man sier er ikke likt det amerikanske. Den norske oversettelsen er “det obligatoriske slaget mot håndflatene og ‘Takk for kampen, takk for kampen’” (Grisham, 2009b, s. 8). Denne løsningen er en hjemliggjørende strategi fordi den forholder seg til norske sedvaner og konvensjoner i idrett.

II.2.5 “‘She’s put her life back together,’” (Grisham, 2009a, s. 17). Dette er et idiomatisk engelsk uttrykk, og finnes ikke på norsk. Det finnes derimot andre idiomatiske uttrykk på norsk som uttrykker det samme. Den norske oversettelsen er “‘Hun har fått livet på skinner igjen,’” (Grisham, 2009b, s. 16). Oversetteren har dermed benyttet seg av et ekvivalent norsk uttrykk i målteksten. Dette eksempelet er ikke hjemliggjørende i Venutis forstand; hjemliggjøring som etnosentrisk reduksjon av utgangsteksten. Likevel vil jeg argumentere for at dette er hjemliggjørende fordi oversetteren har benyttet seg av et ekvivalent uttrykk i målpråket der uttrykkene har samme betydning, uten å ha samme innhold.

3: Hjemliggjørende innovative løsninger

Ingen eksempler

4: Strykninger

Ingen eksempler

5: Hjemliggjørende ekplisiteringer

A: Navn

b) Stedsnavn

- II.5.1 Det forrige eksempelet er også interessant på en annen måte: “John McAvoy of York, Pennsylvania” (Grisham, 2009a, 8–9, egen understrekning). Denne gangen er det ikke navnet som er interessant, men den amerikanske konvensjonen for hvordan man presenterer geografisk tilhørighet sammen med navnet. Konvensjonen på norsk er å benytte preposisjonen “i” i stedet for komma mellom stedsnavnene *York* og *Pennsylvania*. Samtidig signaliserer disse to stedsnavnene at “John McAvoy” er amerikaner og er fra York i Pennsylvania og dermed vil man også lese “John” med engelsk uttale og ikke som det norske “Jon”. Oversetter har her oversatt dette med “John McAvoy, hjemmehørende i York, Pennsylvania” (Grisham, 2009b, s. 9, egen understrekning), og målteksten uttrykker dermed det samme som utgangsteksten samtidig som han holder seg nærmere målspråkskonvensjonene. Dette er en hjemliggjørende ekplisitering fordi den tydeliggjør at “John McAvoy” kommer fra York, Pennsylvania.

B: Idiomer, faste uttrykk og metaforer

- II.5.2 Et eksempel i denne kategorien er “let’s finish on a high note” (Grisham, 2009a, s. 7). Dette positive uttrykket betyr at man skal stå på, gjøre sitt beste for laget. Det er ikke et uttrykk som blir benyttet på norsk og oversetter har løst dette ved å tydeliggjøre innholdet i oversettelsen sin: “la oss avslutte med topp innsats” (Grisham, 2009b, s. 8). Målteksten får likevel med innholdet fra utgangsteksten. Dette er en hjemliggjøring fordi det ukjente uttrykket i utgangsspråket blir utelatt, og innholdet tydeliggjort i målteksten. Effekten av denne oversettelsen er at optimismen i begrepet fra utgangsteksten blir bevart i oversettelsen.

C: Kulturspesifikke trekk

- II.5.3 “and admiring her were three or four or five Beta brothers,” (Grisham, 2009a, s. 20, egen understrekning). Uttrykket “Beta brothers” er ukjent i norsk kultur fordi det henviser til medlemmer av samme brorskapsforening, og brorskapsforeninger er ikke like vanlig i Norge. Den norske oversettelsen er “omgitt av tre eller fire

beundrende brødre fra Beta-foreningen,” (Grisham, 2009b, s. 18, egen understrekning), og er en eksplisiterende oversettelse.

II.5.4 “A fraternity brother,” (Grisham, 2009a, s. 20) er et eksempel som kan være en utfordring for oversetteren fordi brorskapsforeninger ikke er så vanlig blant norske studenter. Den norske oversettelsen er “En av fyrene i studentforeningen,” (Grisham, 2009b, s. 18). Denne oversettelsen er gjort mer eksplisitt for å tydeliggjøre for de norske leserne at det er snakk om en gutt fra samme studentforening som Kyle, hovedpersonen i *Sannhetens pris*. Dette eksempelet kan sammenlignes med eksempel II.1.6 der “drunk frat boys” ble generalisert til “fulle studentgutter”. Oversetteren har oversatt “fraternity” til “studentforening” slik at sammenhengen mellom “frat boys” og “fraternity brother” blir bevart.

II.5.5 Et “pancake house” (Grisham, 2009a, s. 24) er betegnelsen på spisesteder der de spesialiserer seg på pannekaker. Det er først og fremst frokostservering, siden pannekaker er en typisk amerikansk frokost. Den norske oversettelsen “pannekakekafé” (Grisham, 2009b, s. 21) tydeliggjør overfor leserne at det er et spisested som serverer pannekaker. Det er hjemliggjørende fordi den amerikanske betegnelsen er fjernet fra målteksten.

D: Språkspesifikke trekk

II.5.6 “All manner of Yale memorabilia was tacked haphazardly on the walls” (Grisham, 2009a, s. 13, egen understrekning). “Memorabilia” er et engelsk ord som refererer til ulike minnegjenstander. Dette ordet finnes som låneord på norsk, men brukes ikke like ofte som på engelsk. Oversetteren har valgt å oversette det til “All slags gjenstander som hadde med Yale å gjøre, var stiftet tilfeldig opp på veggene” (Grisham, 2009b, s. 13, egen understrekning). Oversetteren har benyttet hjemliggjøring ved å ta vekk det fremmede ordet og eksplisitere innholdet i stedet.

II.5.7 “It had been destroyed, according to Beta legend” (Grisham, 2009a, s. 20, egen understrekning). Dette eksempelet er interessant fordi det inneholder et uttrykk som vil være ukonvensjonelt i norsk: “Beta legend”. Den norske oversettelsen er

“Det var blitt destruert, ifølge sagnet i Beta-foreningen” (Grisham, 2009b, 18, egen understrekning). Det er en eksplisiterende oversettelse fordi innholdet i uttrykket tydeliggjøres overfor leserne.

6: Fremmedgjørende eksplisiteringer

Ingen eksempler

7: Lån

A: Navn

a) Personnavn

II.7.1 Bevaring av fremmede personnavn i en måltekst er et av de mest iøynefallende fremmedgjørende trekkene i en oversettelse. Jeg har samlet de syv eksemplene på slik fremmedgjøring i dette avsnittet: “Marquis” (Grisham, 2009a, s. 3) er et personnavn som ikke er et navn som er ofte benyttet i Norge. Den norske oversettelsen er “Marquis” (Grisham, 2009b, s. 5). Et annet personnavn i utgangsteksten er “Kyle McAvoy” (Grisham, 2009a, s. 4) som i den norske målteksten er “Kyle McAvoy” (Grisham, 2009b, s. 6). Det neste eksempelet jeg ønsker å se på er “John_McAvoy” (Grisham, 2009a, 8–9). Her er det først og fremst etternavnet som kan gi fremmedgjørende assosiasjoner hos en måltekstleser. Oversetter har her oversatt dette med “John McAvoy” (Grisham, 2009b, s. 9). “Bob Plant” (Grisham, 2009a, s. 9) er i målteksten oversatt til “Bob Plant” (Grisham 2009b, s. 10). Det neste eksempelet er “Detective Wright” (Grisham, 2009a, s. 18, egen understrekning). Det engelske etternavnet vil gi fremmedgjørende assosiasjoner hos lesere av målteksten. Den norske oversettelsen er “etterforsker Wright” (Grisham, 2009b, s. 17, egen understrekning). “Nelson Ginyard” (Grisham, 2009a, s. 9) er oversatt til “Nelson Ginyard” (Grisham, 2009b, s. 10). “Bart Mallory” (Grisham, 2009a, s. 25) er bevart i målteksten som “Bart Mallory” (Grisham, 2009b, s. 21). Som vi ser er de fremmede navnene i utgangsteksten beholdt i målteksten. Det betyr at de som leser den norske målteksten vil kunne gjenkjenne teksten som en oversettelse. Dette samsvarer med målteksten fra 1941 der navnene fra utgangsteksten også er bevart.

b) Stedsnavn

- II.7.2 Det er fire stedsnavn som er bevart i dette tekstutdraget: “Buster’s Deli” (Grisham, 2009a, s. 13) er beholdt som “Buster’s Deli” i den norske målteksten (Grisham, 2009b, s. 13). “Connecticut” (Grisham, 2009a, s. 15) er bevart i målteksten: “Connecticut” (Grisham, 2009b, s. 14). “Hartford” (Grisham, 2009a, s. 15) er “Hartford” i målteksten (Grisham, 2009b, s. 14). “Pittsburgh” (Grisham, 2009a, s. 15) er uendret fra utgangsteksten: “Pittsburgh” (Grisham, 2009b, s. 14).

Stedsnavnene er bevart i målteksten, hvilket samsvarer med sjangerforventningene til krimromanen som sier at teksten skal være så realistisk som mulig.

d) Institusjoner

- II.7.3 “Duquesne University” er et navn i utgangsteksten som i en norsk kontekst vil signalisere et fremmedgjørende element fordi det er snakk om et universitet i USA (Grisham, 2009a, s. 11). Det er særlig eksotiserende for norske lesere fordi det er en ukjent staving, sett ut i fra norsk kontekst, og dermed vil det signalisere sterkt at det er et fremmedspråklig element til stede. Den norske oversettelsen er “Duquesne University” (Grisham, 2009b, s. 11), og oversetteren har dermed latt dette eksempelet være slik som i utgangsteksten. Dersom vi sammenligner det med et eksempel I.10.3, kan vi se at oversetteren der har valgt å oversette “the college” til “Colleget”. Fellestrekkene for disse to måltekstene i denne sammenheng er at de, i disse to eksemplene, fremhever det som er typisk i den fremmede kulturen.
- II.7.4 “FBI” (Grisham, 2009a, s. 9) er forkortelsen på det amerikanske føderale politiet, og vil signalisere noe fremmed for de norske leserne. Dette institusjonsnavnet er bevart i målteksten “FBI” (Grisham, 2009b, s. 10), noe som fremhever det kulturspesifikke elementet fra utgangsteksten.

e) Andre navn

- II.7.5 “Red Knights” er et eksempel fra utgangsteksten på en amerikansk konvensjonell måte å navngi et lag på (Grisham, 2009a, s. 4). Dersom man oversatte dette navnet til norsk ville det ha vært *Røde riddere* eller noe lignende, men det er en relativt ukonvensjonell måte å navngi et lag på i norsk kontekst. Det er derimot ikke helt uvanlig at et norsk lag har et engelsk kallenavn etter stedsnavnet som viser lagets

geografiske tilhørighet. Eksempler på dette er det norske basketlaget *Asker Aliens* og bowlinglaget *Drammen Tigers*, for å nevne noen. Dette kan være tegn på det engelske majoritetsspråkets påvirkning på det norske språk; engelsk har status på linje med et andrespråk, ikke et fremmedspråk. På denne måten kan man si at “Red Knights” i seg selv ikke nødvendigvis skaper så veldig sterke fremmedgjørende assosiasjoner blant målleserne, men det er likevel ukonvensjonelt at den geografiske tilhørigheten ikke er en del av navnet. På den andre siden er laget med i en serie der alle lagene er fra samme området og det er større behov for å skille dem fra hverandre enn å poengtere den geografiske tilhørigheten som allerede er selvsagt ettersom de er en del av serien i New Haven. Oversetteren har også her unnlatt å oversette navnet (Grisham, 2009b, s. 5), og slik gir det fremdeles fremmedgjørende signaler til de norske leserne.

8. Ikke-eksisterende referanse i målspåket

A: Navn

c) Titler

II.8.1 “Coach Kyle” er et eksempel på en typisk amerikansk måte å tiltale trenere på (Grisham, 2009a, s. 3). Norsk har ikke den samme konvensjonen og det er dermed et fremmedgjørende element. Oversetteren har oversatt dette til “trener Kyle” (Grisham, 2009b, s. 5). En årsak til dette kan være at det viser hvilken funksjon “Kyle” har. Det er likevel en fremmedgjørende oversettelse fordi det ikke er vanlig å titulere en trener på denne måten på norsk. En alternativ og mer hjemliggjørende oversettelse kunne være “Kyle, treneren,…”

e) Andre navn

II.8.2 Det neste eksempelet på en potensiell språkspesifikk utfordring er navnet “the 12 and Under division of the winter league” (Grisham, 2009a, s. 4). “12 and Under division” er divisjoner innen idrett for amerikanske barn som er 12 år eller yngre. I norsk kultur har vi tilsvarende, for eksempel “Gutter 14” og “Jenter 14” som er en serie eller divisjon for spillere som er 14 år. Her har oversetteren valgt å oversette det til “vinterserien i “Nummer 12 og lavere”-divisjonen” (Grisham, 2009b, s. 5). En annen mulig oversettelse kunne ha vært “12 år og yngre”-divisjonen, for å få frem det som er uttrykt i utgangsteksten. Denne oversettelsen kan være basert på

en misforståelse hos oversetteren som kan ha trodd det dreier seg om hvilken divisjon laget er i, med tanke på resultater av tidligere spilte kamper.

C: Kulturspesifikke trekk

II.8.3 Det neste eksempelet er “inner-city kids” (Grisham, 2009a, s. 4). Dette uttrykket refererer til barn som kommer fra sentrumsdeler av en by der beboerne ofte har lav inntekt, lav utdanning og området generelt er mer kriminelt belastet (Answers, 2011). Dermed har også dette uttrykket en del negative assosiasjoner i en amerikansk kontekst. Oversetteren har endret dette til “unger fra indre bykjerne” (Grisham, 2009b, s. 5). Selv om dette geografisk sett plasserer barna på rett sted, bringer ikke “indre bykjerne” de samme assosiasjonene for norske lesere som “inner-city” bringer for de amerikanske leserne. I motsetning til i USA der barn fra sentrumsdelene i byene ofte har lav inntekt og lav utdanning, hvilket har ført til kriminelt belastede strøk, så er det ikke slik i norske byer. Det er klart at det er noen sentrumsdeler i for eksempel Oslo som er mer beryktet enn andre, men det er ikke like klare skiller som i USA. En årsak til dette kan være at velferdssystemet i Norge gjør høyere utdanning mer tilgjengelig for de fleste, i motsetning til i USA der hver og en må betale av egen lomme for høyere utdanning. Dette er et fremmedgjørende trekk i oversettelsen fordi “unger fra indre bykjerne” ikke nødvendigvis har negative assosiasjoner i en norsk kontekst, men det blir fremstilt som om det skulle være slik. En alternativ, mer hjemliggjørende oversettelse kunne være “østkant-barna” fordi Oslo øst har omtrent samme assosiasjoner som “inner-city” har i USA.

II.8.4 “Street cops and state troopers” er et eksempel fra utgangsteksten som er en del av det amerikanske politihierarkiet og har ingen direkte ekvivalenter på norsk (Grisham, 2009a, s. 6). Den norske oversettelsen er “Patruljerende ordenspoliti og motorveibetjentene på sykkel” (Grisham, 2009b, s. 7). Denne løsningen har en fremmedgjørende effekt fordi “patruljerende ordenspoliti” og “motorveibetjenter på sykkel” er uvanlige begreper i en norsk kontekst.

II.8.5 “He was too young, too white, too much of an Ivy Leaguer” (Grisham, 2009a, s. 7). Dette eksempelet er interessant fordi det setter fokus på to kulturspesifikke

trekk. Norge har ikke i like stor grad den samme etnisitetsproblematikken som i USA, og derfor kan det virke fremmedgjørende at spillerne synes treneren deres er “for hvit”. Det andre som kan virke fremmed er uttrykket “too much of an Ivy Leaguer” som refererer til Ivy League universitetene i USA som er blant de mest prestisjefylte universitetene i USA og hvor semesteravgiften ofte er på mange tusen amerikanske dollar (Wikipedia, 2009a). Det er med andre ord ikke åpent for alle slik som norske universiteter er. Oversetteren har endret dette til “Han var altfor ung, altfor hvit, altfor tydelig fra et bedrestilt universitetsmiljø” (Grisham, 2009b, s. 8). Oversetteren har nok forsøkt seg på en hjemliggjørende oversettelse ved å eksplisitere innholdet i “Ivy Leaguer”. Men selv om det fremmede begrepet er borte fra målteksen, så er det likevel innslag av fremmedgjørende elementer fordi det ikke er noen kultur for et “bedrestilt universitetsmiljø” i Norge, nettopp fordi alle universiteter i Norge har samme status, og fordi det ikke koster noe for norske studenter å studere ved norske universiteter.

II.8.6 “a large discount appliance store” (Grisham, 2009a, s. 24) er et eksempel som kan være interessant fordi det er et uttrykk som ikke brukes på norsk. Den norske oversettelsen er “en stor rabattbutikk for elektroartikler” (Grisham, 2009b, s. 21), men heller ikke dette er noe kjent i målkulturen. En oversettelse som kanskje ville vært mer kjent i målkulturen er “lavprisbutikk for elektroartikler”.

II.8.7 “Why was the FBI involved in an alleged state crime?” (Grisham, 2009a, s. 11). Dette er nok et eksempel fra det amerikanske politihierarkiet. Føderalt politi har vanligvis ikke myndighet i kriminelle saker som omfatter delstatslover og som kun er begått i en delstat. Dette uttrykket kan signalisere noe fremmed blant de norske leserne. Den norske oversettelsen er: “Hvorfor var FBI involvert i en påstått forbrytelse mot lovene i én enkelt delstat?” (Grisham, 2009b, s. 11). På denne måten får norske lesere et innblikk i hvordan det amerikanske føderale systemet påvirker politietterforskninger, og dermed kan det sies å være en kulturell fremmedgjøring.

II.8.8 “Yet another trench coat stood at the last table,” (Grisham, 2009a, s. 13). Dette er et uttrykk der substantivet “trench coat” er en metonymi for en FBI-agent. Den norske oversettelsen er “Enda en trenchcoat sto ved det siste bordet” (Grisham,

2009b, s. 13). Oversetteren har dermed forholdt seg til utgangsteksten og beholdt uttrykket også på norsk, men han har samtidig forholdt seg til norsk rettskrivingskonvensjoner med hensyn til sammensatte ord ved å sette sammen de to engelske ordene til ett ord: “trenchcoat”. Slik metonymisk referanse i norsk er kanskje ikke like konvensjonalisert, slik at det er lettere for målspråklesere å tolke uttrykket gjennom bruk av den engelske betegnelsen, i stedet for norske ord. Den alternative oversettelsen: “Enda en frakk sto ved det siste bordet” kan være vanskeligere å tolke. Dette er igjen et eksempel på et minoritetsspråks overtakelse av majoritetsspråks konvensjoner.

9: Tap av språklige virkemidler

B: Idiomer, faste uttrykk og metaforer

II.9.1 “thrown an F-bomb” er et eksempel på et amerikansk slang-uttrykk (Grisham, 2009a, s. 6). Det vil si at man banner ved å bruke uttrykket “fuck you” i en upassende sammenheng (The Online Slang Dictionary, 2002). Uttrykket blir ikke brukt i det norske språk, og det kan dermed være en utfordring for oversetteren. Oversetteren har håndtert dette ved å benytte seg av oversettelsen: “brukt grovt språk” (Grisham, 2009b, s. 8). Dette fjerner slang-uttrykket og gir dermed målteksten mindre språklig variasjon. Oversetteren har nøytralisert språket ved å gjøre om et fast uttrykk til et mer allmennspråklig begrep. Det er ikke hjemliggjørende i seg selv, men viser hvordan oversettelse kan, som Berman har påpekt, gi målteksten et flatere, mindre variert språk enn det som er benyttet i utgangsteksten.

II.9.2 Det neste eksempelet er “let’s finish on a high note” (Grisham, 2009a, s. 7), som betyr at man skal stå på, gjøre sitt beste for laget. Det er ikke et uttrykk som blir benyttet i norsk og oversetter har løst dette ved å oversette det til “la oss avslutte med topp innsats” (Grisham, 2009b, s. 8), som er en eksplisitert oversettelse som får frem det samme som i utgangsteksten. Denne eksplisiteringen gjør også at oversettelsen mangler noe av den språklige rikheten som utgangsteksten innehar, og dermed er det et språklig tap i målteksten.

II.9.3 “...and the life you have planned is pretty much shot to shit” (Grisham, 2009a, s. 11). “...og da kan du stort sett vinke farvel til det livet du har planlagt” (Grisham, 2009b, s. 11). Nøytralisering som hjemliggjøring. Taper assosiasjoner, allitterasjon, fast uttrykk og den får penere språk.

10: Tap av kulturelle referanser

C: Kulturspesifikke trekk

II.12.1 “There were no white players on either team” (Grisham, 2009a, s. 5). Dette er et eksempel på et kulturspesifikt trekk som rent språklig sett ikke skaper noen utfordringer, men det signaliserer noe kulturelt som ikke er like vanlig i en norsk kontekst. USA har større etnisk variasjon enn i Norge og er mer etablert som et multikulturelt samfunn, særlig på grunn av den store innvandringen fra alle verdensdeler til USA under ulike perioder. Selv om det i enkelte områder i Norge er større andel personer med innvandrerbakgrunn enn personer som er etnisk norske, er det relativt uvanlig at det ikke er en eneste hvit person i et basketballag. Dette kan dermed signalisere noe fremmed for norske lesere. Oversetteren har latt målteksten være lik som utgangsteksten i dette eksempelet ved å oversette det til “Det var ikke hvite spillere på noen av lagene (Grisham, 2009b, s. 7).

II.12.2 “the agent/cop” er et eksempel på et amerikansk kulturspesifikt trekk i utgangsteksten (Grisham, 2009a, s. 5). Det norske politihierarkiet er ikke bygget opp som det amerikanske. Dette har utgangspunkt i at de politiske systemene er forskjellige. USA er et føderalt land med 50 delstater, og dette medfører at man har et politivesen i hver enkelt delstat som tar for seg lokale anliggender og FBI som er det føderale politiet og som har myndighet til å etterforske på tvers av delstatene. Den norske oversettelsen er “agenten/purken” (Grisham, 2009b, s. 7), og selv om den er fornorsket, er det fremmedgjørende fordi en “agent” er uvanlig i en norsk kontekst og dermed signaliserer noe fremmed i målteksten. I forhold til kriminallitteratur er “agenter” mer kjent i spionromanene, men fremdeles er det relativt lite benyttet i norsk kriminallitteratur.

Dersom vi oppsummerer de generelle trekkene i de norske måltekstene, ser vi i målteksten fra 1941 at oversetteren ofte tar seg større friheter, og er noe mer unøyaktig i sine oversettelser

enn oversetteren fra 2009. Likhetene mellom disse to måltekstene er at de først og fremst bevarer steds- og personnavn fra utgangsteksten, mens de mer kulturspesifikke trekkene blir tilpasset målkulturen.

4.2 Amerikanske måltekster:

4.2.1 Bok III: Stein Riverton: *Fenomenet Robert Robertson* (1923/1939)/ Sven Elvestad: *The Case of Robert Robertson* (1930) oversatt av Agnes Platt.

1: Generaliseringer

A: Navn

b) Stedsnavn

III.1.1 I denne kategorien er det et gjennomgående trekk at de spesifikke stedsreferansene blir generalisert i målteksten. Jeg har samlet disse i dette avsnittet: “den lå nede i Nyhavnskvarteret” (Riverton, 1923/1939, s. 53) refererer til et konkret sted i København, men oversetteren har valgt å oversette det til “it was down on the harbour” (Elvestad, 1930, s. 59). Det neste eksempelet er “Bredgate” (Riverton, 1923/1939, s. 56) som er et dansk gatenavn. Oversetteren har generalisert dette navnet ved å forklare lokaliseringen i stedet; “the very centre of town” (Elvestad, 1930, s. 62). Det neste eksempelet er “...jeg tilfeldigvis støtte på ham der ute i bevertningshaven ved Strandveien” (Riverton, 1923/1939, s. 51). Oversettelsen “He was sitting in one of those little restaurants, drinking beer” (Elvestad, 1930, s. 54) utelater den konkrete stedsreferansen. Et annet eksempel på dette er “Holger laget ballade og blev tatt i går kveld ved ellevetiden. Han sitter ute på Nørrebro” (Riverton, 1923/1939, s. 63, egen understrekning). Den engelske oversettelsen er “Holger’s in prison” (Elvestad, 1930, s. 70, egen understrekning) fjerner den spesifikke geografiske referansen.

Det neste eksempelet er “Som De kanskje vet har dr. Gravenhag, som ellers har vært korrektheten selv, i den senere tid kastet sig ut i det villeste Københavnerliv, forsømt sitt arbeide og levd dager og netter sammen med spillefugler, skjøger og ranglebrødre” (Riverton, 1923/1939, s. 50, egen understrekning). Dette eksempelet gir en beskrivelse av et utsvevende liv i København og nevner blant annet typiske karakterer som ofte befinner seg på slike

steder. Den engelske oversettelsen er: “As you perhaps know, Dr. Gravenhag, who used to be respectability itself, has lately taken rather a wild sort of life, neglecting both his work and his duties, and spending his days and nights in the company of a set of people who do nothing but drink and play cards” (Elvestad, 1930, s. 54-55, egen understreking). Denne oversettelsen er en generalisering som får frem de samme assosiasjonene som i utgangsteksten, men utelater den geografiske plasseringen.

Det neste eksempelet er stedsnavnet “Kongens Nytorv” (Riverton, 1923/1939, s. 65) som refererer til et konkret sted i København. Oversettelsen er “the new King’s Market” (Elvestad, 1930, s. 73), og den konkrete stedsreferansen er dermed borte fra målteksten. Det siste eksempelet er “et kreditiv på 5000 kroner utstedt av Handelsbanken” (Riverton, 1923/1939, s. 52, egen understreking). Oversetteren har oversatt det til “a credit note for over fifty thousand crowns” (Elvestad, 1930, s. 58). Referansen til Handelsbanken er helt utelatt i målteksten, Effekten av disse generaliseringene er at de karakteroppbyggende stedene i utgangsteksten, forsvinner i oversettelsen og karakterene i boka mister noe av sine nyanser.

e) Andre navn

III.1.2 Det neste eksempelet er “pjolter” (Riverton, 1923/1939, s. 46) som er whisky blandet med sodavann og har vært av de mest vanlige måtene å drikke whisky på i Norge. Oversetteren har forholdt seg til dette ved igjen å generalisere. Hun har valgt å benytte “whiskey” (Elvestad, 1930, s. 49) i sin oversettelse.

C: Kulturspesifikke referanser

III.1.3 “Bøff med Løy” (Riverton, 1923/1939, s. 54) er en typisk dansk kjøttrett, fra dansk husmannskost. Referansen er kjent i den norske kulturen, selv om det er en dansk referanse. Man kan anta at denne retten er ukjent for de fleste amerikanske leserne. Oversetteren har valgt å oversette det til det mer generelle “beef with onions” (Elvestad, 1930, s. 59), og de kulturspesifikke assosiasjonene til Danmark er dermed borte fra teksten.

III.1.4 “Snapse” (Riverton, 1923/1939, s. 54) er en dansk likør. Referansen er for norske lesere kjent som dansk. Oversetteren har også her valgt å generalisere ved å oversette dette til “brandies” (Elvestad, 1930, s. 60) slik at de kulturspesifikke assosiasjonene til Danmark blir borte.

2: Hjemliggjørende assosiativ betydning

A: Navn

b) Titler

III.2.1 “overbetjent Fenneslev” (Riverton, 1923/1939, s. 45, egen understreking) er interessant fordi tittelen følger et skandinavisk politihierarki og dersom dette bevares uendret i målteksten vil det ikke gi de amerikanske leserne en fornemmelse av hva slags rang politimannen har. Det er blitt oversatt til “Inspector Fenneslew” (Elvestad, 1930, s. 48, egen understreking) slik at amerikanske lesere forstår hans rang. Et annet interessant moment er at overbetjenten i utgangsteksten blir beskrevet som jødisk detektiv, og en jødisk detektiv i kriminalromaner var svært uvanlig i 1920-1930-årene. Dette blir forbigått i målteksten. Sammenlignet med eksempler fra de norske måltekstene kan vi se at det generelt er vanlig å oversette titlene slik at de følger konvensjoner i målspråket.

3: Hjemliggjørende innovative løsninger

Navn

e) Andre navn

III.3.1 Et eksempel i denne kategorien er: “Irmelin Rose” (Riverton, 1923/1939, s. 59). Dette eksempelet er interessant fordi “Irmelin Rose” er et dansk dikt skrevet av den danske poeten J.P. Jacobsen og den danske komponisten Carl Nielsen har satt melodi til dette diktet. Den engelske oversettelsen er “Marie Rose” (Elvestad, 1930, s. 65), og oversetteren har på den måten fjernet den danske kulturreferansen fra målteksten, uten at det går klart frem av konteksten hva “Marie Rose” refererer til.

III.3.2 Det neste eksempelet er: “et kreditiv på 5000 kroner utstedt av Handelsbanken” (Riverton, 1923/1939, s. 52, egen understreking). Oversetteren har oversatt det til “a credit note for over fifty thousand crowns” (Elvestad, 1930, s. 58, egen understreking). Oversetteren har endret beløpet fra 5000 i utgangsteksten til 50000 i målteksten.

Effekten av dette er at summens omfang blir tydeliggjort for lesere av målteksten, selv om beløpet i seg selv ikke stemmer overens med utgangsteksten.

4: Strykninger

A: Navn

b) Stedsnavn

III.4.1 Det er flere eksempler i denne målteksten der konkrete stedsnavn blir borte i målteksten. Jeg har samlet disse eksemplene i det neste avsnittet: “Lille Slukefter” (Riverton, 1923/1939, s. 50) er et dansk navn med spesifikke assosiasjoner. Hele setningen med “Lille Slukefter” er fjernet fra målteksten (Elvestad, 1930, s. 54), og den spesifikke referansen til stedet blir borte i målteksten. Dette er en hjemliggjøringsstrategi fordi oversetteren har valgt å fjerne et ukjent element for måltekstleserne. Slik unngår hun her å signalisere at teksten er en oversettelse. Det neste eksempelet er “Hansens Palads” (Riverton, 1923/1939, s. 53), som i målteksten er tatt vekk (Elvestad, 1930, s. 59). Det neste eksempelet er “Havets Trøst” (Riverton, 1923/1939, s. 53), dette har også blitt utelatt fra målteksten (Elvestad, 1930, s. 59). Det siste eksempelet er: “En chauffør hadde kjørt ham fra Østerbro til Fønix Hotel” (Riverton, 1923/1939, s. 56, egen understreking). Oversetteren har igjen fjernet det konkrete stedsnavnet i oversettelsen: “and the driver of taxi 235 had taken him to the Hotel Phœnix” (Elvestad, 1930, s. 62). Disse eksemplene kan ses i sammenheng med eksemplene fra kategorien, der spesifikke geografiske referanser blir generalisert.

e) Andre navn

III.4.2 “Tuborg pilsener” (Riverton, 1923/1939, s. 53) er et dansk øl, brygget i Tuborg. Oversetteren har valgt å fjerne dette fra målteksten (Elvestad, 1930, s. 58-59), og unngår dermed å signalisere det fremmede elementet som det danske stedet Tuborg ville vært for amerikanske lesere. På denne måten kan vi karakterisere dette som et hjemliggjørende trekk.

C: Kulturspesifikke referanser

III.4.3 “det var blitt litt for oplagt med nattelivet bak de tette, røde gardinene” (Riverton, 1923/1939, s. 53). Dette eksempelet refererer til et bordell som varter opp menn med vakre, prostituerte kvinner. Oversetteren har gjort dette utdraget kortere, og har

dermed utelatt akkurat dette eksempelet, men hentydningene går frem av konteksten (Elvestad, 1930, s. 59). Skandinavisk kultur er kjent for å være mer liberal med hensyn til seksualitet i forhold til amerikansk kultur. Slik at det kan tenkes at dette har vært sensur fra det amerikanske forlaget fordi de synes at disse antydningene var for eksplisitte i utgangsteksten.

5: Hjemliggjørende eksplisiteringer

D: Språkspesifikke trekk

III.5.1 Begrepet “et rovmord” (Riverton, 1923/1939, s. 55) har ingen direkte ekvivalent på engelsk, selv om innholdet kan eksplisiteres. Oversetteren har også valgt å eksplisitere: “a murder for the purpose of theft” (Elvestad, 1930, s. 60), og uttrykker dermed det samme som i utgangsteksten. Dette er et hjemliggjørende trekk fordi det språkspesifikke uttrykket i utgangsteksten er fjernet, og innholdet er i stedet tydeliggjort.

III.5.2 “Det levende Hegn” (Riverton, 1923/1939, s. 57) er et navn som er gitt landstrykeren som er en kjenning av politiet i København. Det er en karakterbeskrivelse av mannen, og gir leserne assosiasjoner til ulike sider av mannen. Et hegn er gjerne en plantet hekk som fungerer som et gjerde, samtidig som man også kan snakke om å “ta noen under sitt hegn” hvilket betyr å tilby beskyttelse til noen (Bokmålsordboka, 2006). Navnet beskriver altså “det levende hegn” som oppvarningspiken Aninas beskytter. Den engelske oversettelsen er “Gutter Dick” (Elvestad, 1930, s. 63) og får tydeligere frem assosiasjonene med hensyn til at han er en landstryker, men ikke like tydelig at han er Aninas beskytter.

6: Fremmedgjørende eksplisiteringer

Ingen eksempler

7: Lån

A: Navn

a) Personnavn

III.7.1 Det er to navn i målteksten som er helt uendret fra målteksten: “Dr. Hermansen” (Riverton, 1923/1939, s. 45) er et eksempel på karakternavn som er bevart som det er i oversettelsen (Elvestad, 1930, s. 48). Dette tvinger de amerikanske leserne til å forholde seg til et skandinavisk navn, og dermed opprettholdes de fremmedgjørende signalene i målteksten. Det andre eksempelet er “Dr. Gravenhag” (Riverton, 1923/1939, s. 45) er et annet eksempel på et karakternavn i utgangsteksten som er bevart i målteksten (Elvestad, 1930, s. 48).

b) Stedsnavn

III.7.2 Det er tre stedsnavn i målteksten som er uendret fra utgangsteksten. Det første eksempelet er et cafénavn i *Fenomenet Robert Robertson*: “Café Dybhavn” (Riverton, 1923/1939, s. 53). “Café Dybhavn” (Elvestad, 1930, s. 59) er bevart i oversettelsen, og det er naturlig siden denne kaféen er stedet der en vesentlig del av handlingen foregår. Det andre stedsnavnet som er bevart i målteksten er “Berlin” (Riverton, 1923/1939, s. 52) som også er “Berlin” (Elvestad, 1930, s. 57) i målteksten. Det siste stedsnavnet som er lånt fra utgangsteksten er “Gentofte” (Riverton, 1923/1939, s. 53) som i målteksten er “Gentofte” (Elvestad, 1930, s. 58). Felles for disse tre stedsnavnene er at de er svært sentrale for handlingen, slik at å fjerne eller generalisere disse navnene vil kunne medføre adskillige endringer i teksten som helhet.

8: Ikke-eksisterende referanse i målspråket

Ingen eksempler

9: Tap av språklige virkemidler

D: Språkspesifikke trekk

III.9.1 “Det levende Hegn” (Riverton, 1923/1939, s. 57) (se eksempel III.5.2) er et navn med språkspesifikke assosiasjoner med hensyn til at navnet beskriver en landstryker som er beskytteren til en prostituert pike. Den engelske oversettelsen er “Gutter Dick” (Elvestad, 1930, s. 63) og får frem assosiasjonene med hensyn til at han er en landstryker, men selve betydningen av navnet går tapt i denne hjemliggjørende eksplisiteringen.

III.9.2 “ - Politiet, svarte Fenneslev” (Riverton, 1923/1939, s. 51) er et potensielt interessant eksempel fordi norsk samtalekonvensjon har ikke de samme kravene til høflighet som finnes i engelsk. Dette eksempelet er hentet fra en dialog mellom Fenneslev og professor Hector der sistnevnte spør om han selv kan beholde det siste brevet dr. Gravenhag skrev til ham, eller om politiet skal beholde det (Riverton, 1923/1939, s. 51). Oversetteren har valgt å oversette svaret til “I am afraid we must keep that, said Fenneslew” (Elvestad, 1930, s. 56), og følger dermed konvensjonene for høflighet i engelsk. Dette er hjemliggjørende fordi verdiene i målspråket og målkulturen blir gjeldende i målteksten, i stedet for å la de dominerende verdiene i utgangskulturen gjelde.

12: Tap av kulturelle referanser

A: Navn

e) Andre navn

III.10.1 Det neste eksempelet er “pjolter” (Riverton, 1923/1939, s. 46) som er whisky blandet med sodavann og har vært av de mest vanlige måtene å drikke whisky på i Norge. Oversetteren har forholdt seg til dette ved igjen å generalisere. Hun har valgt å benytte “whiskey” (Elvestad, 1930, s. 49) i sin oversettelse.

III.10.2 Det neste eksempelet er “Irmelin Rose” (Riverton, 1923/1939, s. 59). Dette eksempelet er interessant fordi “Irmelin Rose” er et dansk dikt skrevet av den danske poeten J.P. Jacobsen og den danske komponisten Carl Nielsen har satt melodi til dette diktet. Den engelske oversettelsen er “Marie Rose” (Elvestad, 1930, s. 65), på den måten er den danske kulturereferansen fjernet fra målteksten.

III.10.3 “Tuborg pilsener” (Riverton, 1923/1939, s. 53) er et dansk øl, brygget i Tuborg. Oversetteren har valgt å fjerne dette fra oversettelsen (Elvestad, 1930, s. 58-59), og unngår dermed å signalisere det fremmede elementet som det danske stedet Tuborg ville vært for amerikanske lesere.

C: Kulturspesifikke trekk

III.10.4 “Bøff med Løy” (Riverton, 1923/1939, s. 54) er en typisk dansk kjøttrett, fra dansk husmannskost. Man kan anta at denne retten er ukjent for de fleste amerikanske

leserne. Oversetteren har valgt å oversette det til “beef with onions” (Elvestad, 1930, s. 59), som er en mer generell oversettelse.

III.10.5 “Snapse” (Riverton, 1923/1939, s. 54) er en dansk likør. Oversetteren har også her valgt å generalisere ved å oversette dette til “brandies” (Elvestad, 1930, s. 60), og dermed blir den danske kultureferansen borte i målteksten.

4.2.2 Bok IV: Jo Nesbø: *Snømannen* (2007)/Jo Nesbø: *The Snowman* (2011) oversatt av Don Bartlett

1: Generaliseringer

A: Navn

b) Stedsnavn

IV.1.1 ““Bayern”, Oslo fengsel,” (Nesbø, 2007, s. 17, egen understreking) er kallenavnet på Oslo fengsel som ligger på den gamle tomte til et ølbryggeri. For nordmenn bringer dette med seg assosiasjoner til den tyske byen Bayern som også er opprinnelsesstedet til øltypen Bayer. Øltypen kan igjen utløse assosiasjoner til alkoholikere og økt kriminalitet. Oversettelsen er “the prison, located on the site of the old brewery” (Nesbø, 2011, s. 12, egen understreking), får frem noen av assosiasjonene, men ikke alle. Det er likevel ikke disse assosiasjonene som er de viktigste å bevare, den viktigste funksjonen er at det beskriver området som Politihuset ligger i. Med hensyn til den eldre amerikanske målteksten kan vi se at denne målteksten har benyttet en annen løsning med hensyn til stedsnavnet. For selv om navnet på bryggeriet er fjernet i målteksten, går det tydelig frem hvor dette fengselet befinner seg.

d) Institusjoner

IV.1.2 Det neste eksempelet er “Juridikum fra Universitetet i Bergen 1999” (Nesbø, 2007, s. 21). “Juridikum” er en norsk juridisk eksamen (Wikipedia, 2009b), og kan sammenlignes med en “law degree” i amerikansk kontekst (Wikipedia, 2011k). “Juridikum” er oversatt til “Law degree” (Nesbø, 2011, s. 15), og er en

generalisert oversettelse fordi den fjerner den kulturspesifikke eksamen og gjør den om til noe mer generelt, som også finnes i målkulturen.

C: Kulturspesifikke referanser

IV.1.3 Dette eksempelet er “securitasvakten i resepsjonen” (Nesbø, 2007, s. 18). Securitas er et norsk sikkerhetsfirma, og en securitasvakt er en som er ansatt i dette konkrete firmaet. Den engelske oversettelsen er “the security guard in reception” (Nesbø, 2011, s. 12) og er dermed en generalisert oversettelse som får frem funksjonen fra utgangsteksten, men ikke det spesifikke elementet om av vekteren er ansatt ved Securitas. Det er en hjemliggjøring fordi oversettelsen blir gjort om til en generell yrkestittel i stedet for en person tilknyttet et specifikt firma.

IV.1.4 Det neste eksempelet fra *Snømannen* er “julebordet” (Nesbø, 2007, s. 22). Julebord er et norsk kulturspesifikt fenomen som får frem spesifikke assosiasjoner. Det finnes ingen konkret ekvivalent i engelsk som kan få frem de samme assosiasjonene. Oversetteren har her valgt en mer generell oversettelse; og det er “Christmas party” (Nesbø, 2011, s. 15), og får dermed frem den viktigste assosiasjonen i denne sammenhengen.

D: Språkspesifikke trekk

IV.1.5 “Mamma snakker ikke rent. Skjønner du det? Mamma kommer fra et sted og en familie hvor de ikke bryr seg om det norske språk.” (Nesbø, 2007, s. 26, egen understreking). Dette eksempelet er interessant fordi her referer det konkret til norsk som språk. Oversetteren har løst dette med generalisering ved å la det gjelde for språk generelt: “Mommy doesn’t speak properly. Do you understand? Mommy comes from a place and a family where they’re not bothered about language.” (Nesbø, 2011, s. 19, egen understreking).

2: Assosiative endringer

A: Navn

b) Stedsnavn

IV.2.1 “Vestre Aker kirkegård” (Nesbø, 2007, s. 18) refererer til et konkret sted i Oslo, og det kan være uklart for engelskspråklige lesere hvor dette er i forhold til resten av

stedene i Oslo som er nevnt i teksten. I den engelske oversettelsen er det oversatt til “Vestre Aker Cemetery” (Nesbø, 2011, s. 12). Denne oversettelsen får frem funksjonen dette konkrete stedet har, uten å gå på bekostning av selve stedsnavnet.

c) Titler

IV.2.2 “førstebetjent Hole” (Nesbø, 2007, s. 13, egen understreking) er et mulig utfordrende språk- og kulturspesifikt trekk fordi tittelen er en del av det norske politihierarkiet og er dermed ikke så lett tilgjengelig for de amerikanske leserne. Den engelske oversettelsen er “Inspector Hole” (Nesbø, 2011, s. 8, egen understreking), og får dermed tydelig frem hva slags rang “Hole” har fordi tittelen er hjemliggjort.

d) Institusjoner

IV.2.3 Det er seks eksempler på slike oversettelsesløsninger i denne målteksten. De er samlet i ett avsnitt: “Voldsavsnittet” (Nesbø, 2007, s. 13) er en del av politiet i Oslo, og viser hvordan det norske politihierarkiet er bygget opp, og det er annerledes fra det amerikanske systemet. Oversetteren har valgt å oversette dette til “Crime Squad” (Nesbø, 2011, s. 8). Det er hjemliggjøring fordi “Voldsavsnittet” er en konkret avdeling tilhørende politiet i Oslo, men siden dette navnet ikke er beholdt, blir det mer generelt. Det neste eksempelet er: “Politihuset i Oslo” (Nesbø, 2007, s. 13). Det er interessant fordi det er en del av det norske politihierarkiet og har ingen direkte ekvivalent på engelsk. Det er oversatt til “Oslo Police HQ” (Nesbø, 2011, s. 8), og er dermed en hjemliggjøring av det norske begrepet, og får klart uttrykket funksjonen Politihuset har overfor leserne av målteksten. Dersom vi ser dette eksempelet i sammenheng med Venutis redegjørelse for hjemliggjøring som etnosentrisk reduksjon av utgangsteksten, kan vi se at eksempelet er hjemliggjørende. “Politihus” og “politikammer” er basert på det norske politisystemet. Dette forsvinner fra målteksten når oversetteren bytter ut dette med “HQ” som står for hovedkvarter. Dette eksempelet kan også knyttes opp mot forrige eksempel: “politikammeret i Bergen” (Nesbø, 2007, s. 21) er i målteksten gjort om til “Bergen Police HQ” (Nesbø, 2011, s. 15). Denne oversettelsen tydeliggjør funksjonen hos denne politiavdelingen.

Det neste eksempelet er “Savnetgruppa til Krimvakta” (Nesbø, 2007, s. 20) er det norske navnet på en bestemt del av politivesenet. Oversetteren har forholdt seg til dette ved å la den engelske oversettelsen bli “the Missing Persons Unit of the uniformed police” (Nesbø, 2011, s. 14). Effekten er at hjemlige kjennetegn gjør teksten mindre fremmed for leserne av målteksten. Et annet eksempel er “sedelighet” (Nesbø, 2007, s. 21) er navnet på en avdeling i det norske politivesenet, og har ingen direkte ekvivalent i det amerikanske systemet. Oversetteren har valgt å oversette dette til “public-decency offenses” (Nesbø, 2011, s. 15), og får dermed frem funksjonen denne avdelingen har for de amerikanske leserne. Det siste eksempelet på dette er “Politihøyskolen” (Nesbø, 2007, s. 21) er et annet interessant eksempel sett med en oversetters øyne fordi det ikke finnes en nøyaktig ekvivalent i den amerikanske kulturen. Oversetteren har her valgt å oversette det til “the police academy” (Nesbø, 2011, s. 15), og er en god oversettelse fordi det er den ekvivalente amerikanske institusjonen og får samtidig frem at det ikke dreier seg om en universitetsutdanning, men en mer praktiskrettet utdanning.

e) Andre navn

IV.2.4 “Søs” (Nesbø, 2007, s. 17) er kallenavnet på søsteren til “Harry Hole”. Eksempelet er kanskje ikke så problematisk sett fra et oversettelsesperspektiv, men det signaliserer en forskjell fra det engelske språket i og med at den norske bokstaven “ø” er synlig. Her har oversetteren valgt å endre “Søs” til “Sis” (Nesbø, 2011, s. 11), og er en hjemliggjørende strategi fordi den sørger for at de assosiasjonene som kommer frem i utgangsteksten også kommer frem i målteksten ved å endre navnet til den amerikanske ekvivalenten.

B: Idiomer, faste uttrykk og metaforer

IV.2.5 “Død?”

‘Som en sild,’” (Nesbø, 2007, s. 23)

Dette eksempelet er interessant fordi det er et norsk idiomatisk uttrykk som betyr at noen uten tvil er død. Den engelske oversettelsen er:

“Dead then?”

‘As a dodo,’” (Nesbø, 2011, s. 16).

Mens det norske uttrykket er basert på en fisk, er det amerikanske uttrykket basert på fulgen “dodo” som er en utdødd art (Wikipedia, 2011b). Innholdet i uttrykkene formidler derfor det samme. Oversetteren har dermed byttet det norske idiomatiske uttrykket med et idiomatisk uttrykk på engelsk.

D: Språkspesifikke trekk

IV.2.6 “Det er ikke de tallerkene vi bruker, far!” (Nesbø, 2007, s. 25, egen understreking). Dette er et interessant eksempel fordi det legger vekt på norsk grammatikk. Den engelske oversettelsen er “We don’t use them plates, dad!” (Nesbø, 2011, s. 19, egen understreking). Denne oversettelsen bevarer innholdet fra utgangsteksten, men flyttet grammatikk-feilen slik at det blir en kjent problemstilling blant amerikanske lesere.

IV.2.7 “Det heter ikke tallerkene, det heter tallerkenene,’ sa faren.” (Nesbø, 2007, s. 26, egen understreking). Dette eksempelet fortsetter med den overnevnte grammatikkproblematikken. Den engelske oversetteren løser det på samme måte som tidligere: “It’s ‘those’ plates, not ‘them’ plates,’ his father said,” (Nesbø, 2011, s. 19, egen understreking). Dersom vi ser på dette og det forrige eksempelet sammen, ser vi at begge er hjemliggjørende, men vi kan stille spørsmålet hvorvidt disse oversettelsesløsningene har hjemliggjørende effekt på målteksten? Dersom vi ser på hjemliggjøring som en etnosentrisk reduksjon av utgangsteksten, kan vi se at disse løsningene ikke er av betydning for dette fordi de ikke fjerner de språklige verdiene som utgangsteksteksemplene er basert på.

3: Hjemliggjørende innovative løsninger

Ingen eksempler

4: Strykninger

Ingen eksempler

5: Hjemliggjørende ekplisiteringer

A: Navn

b) Stedsnavn

IV.5.1 ““Bayern”, Oslo fengsel,” (Nesbø, 2007, s. 17, egen understreking) er kallenavnet på Oslo fengsel som ligger på den gamle tomte til et ølbryggeri. For nordmenn bringer dette med seg assosiasjoner til den tyske byen Bayern som også er opprinnelsesstedet til øltypen Bayer. Dette kan få frem assosiasjoner til alkoholikere og økt kriminalitet. Oversettelsen “the prison, located on the site of the old brewery” (Nesbø, 2011, s. 12, egen understreking) får frem noen av disse assosiasjonene.

6: Fremmedgjørende eksplisiteringer

A: Navn

b) Stedsnavn

IV.6.1 “Grønlandsleiret” (Nesbø, 2007, s. 17) refererer til et konkret sted i Oslo, med spesifikke assosiasjoner for norske lesere. Oversetteren har løst dette ved å oversette det til “the main street, Grønlandsleiret” (Nesbø, 2011, s. 12). Dermed får de amerikanske leserne vite hva “Grønlandsleiret” er, hvilket ellers ville være uklart for dem.

c) Titler

IV.6.2 “POB” (Nesbø, 2007, s. 20) er den norske forkortelsen på den norske polititittelen *politioverbetjent*. Om oversettelsen beholder det norske begrepet vil det utløse fremmedgjørende signaler blant målleserne fordi det skiller seg fra amerikanske titler. Den engelske oversettelsen har innlemmet uttrykket i en eksplisiterende setning: “As head of the Crime Squad, Politioverbetjent – POB for short – “ (Nesbø, 2011, s. 14). Oversetteren har dermed beholdt det fremmede elementet samtidig som han flytter leserne nærmere utgangsteksten.

d) Institusjoner

IV.6.3 “Kriminalteknisk avdeling” (Nesbø, 2007, s. 18) er beskrivelsen av den norske politiavdelingen som foretar de kriminaltekniske undersøkelsene. Den blir vanligvis omtalt i utgangsteksten som “Kriminalteknisk”. Denne avdelingen har en amerikansk ekvivalent: “Forensics”. Oversettelsen er “Krimteknisk, the Forensics Unit” (Nesbø, 2011, s. 12). Oversetteren har på denne måten beholdt de viktigste delene av det norske navnet, samtidig som funksjonen blir tydeliggjort for leserne av målteksten.

7: Lån

A: Navn

a) Personnavn

IV.7.1 I denne målteksten er de norske personnavnene bevart. Jeg har samlet alle her:

“Rakel” (Nesbø, 2007, s. 14) Navnet i seg selv er kjent, men det har en annen stavemåte enn det som er vanlig på engelsk, “Rachel”, men oversetteren har valgt å beholde det norske navnet (Nesbø, 2011, s. 9). “Kari Christensen” (Nesbø, 2007, s. 18) er bevart i målteksten (Nesbø, 2011, s. 12). “Magnus Skarre” (Nesbø, 2007, s. 18) er beholdt som “Magnus Skarre” i målteksten (Nesbø, 2011, s. 12). “Jack Halvorsen” (Nesbø, 2007, s. 18, egen understreking) er et annet eksempel på karakternavn i teksten som er uendret i målteksten (Nesbø, 2011, s. 12). “Beate Lønn” (Nesbø, 2007, s. 18) er et eksempel på et karakternavn i teksten som er fremmedgjørende, særlig på grunn av den norske bokstaven “ø”. Oversetteren har beholdt dette navnet med den originale stavemåten (Nesbø, 2011, s. 12). “Ellen Gjelten” (Nesbø, 2007, s. 18, egen understreking) er bevart i målteksten (Nesbø, 2011, s. 12). “Bjarne Møller” (Nesbø, 2007, s. 18) er bevart i målteksten (Nesbø, 2011, s. 12). “Arve Støp” (Nesbø, 2007, s. 18) er uendret fra utgangsteksten (Nesbø, 2011, s. 13). “Gunnar Hagen” (Nesbø, 2007, s. 20) er uendret i målteksten (Nesbø, 2011, s. 14). “Thomas Helle” (Nesbø, 2007, s. 20, egen understreking) er beholdt med den originale stavemåten i målteksten (Nesbø, 2011, s. 14). “Ståle Aune” (Nesbø, 2007, s. 21) er i målteksten beholdt med den originale stavemåten (Nesbø, 2011, s. 15). “Katrine Bratt” (Nesbø, 2007, s. 21) er ikke endret fra utgangsteksten (2011, s. 15). Det neste eksempelet er “Oda” (Nesbø, 2007, s. 23), og den engelske oversettelsen er “Oda” (Nesbø, 2011, s. 17). Det siste eksempelet på et uendret personnavn er “Jonas” (Nesbø, 2007, s. 25) som i den amerikanske oversettelsen er “Jonas” (Nesbø, 2011, s. 18).

b) Stedsnavn

IV.7.2 Målteksten bevarer også stedsnavn fra utgangsteksten. De samles i dette avsnittet:

“Steinkjer” (Nesbø, 2007, s. 18) er et konkret sted i Norge som det blir referert til et sted i historien der det er relevant for leserne å vite omtrent hvor langt det er mellom Oslo og Steinkjer. Oversetteren har ikke gjort noe ekstra med hensyn til dette. Han har latt det være slik som i utgangsteksten (Nesbø, 2011, s. 12). Det

neste eksempelet er “Oslo” (Nesbø, 2007, s. 13) som i målteksten er beholdt som “Oslo” (Nesbø, 2011, s. 8). Et annet eksempel er “Akersgata” (Nesbø, 2007, s. 23) som er et interessant eksempel fordi det er opplagt for utgangslesere at det er snakk om en gate fordi det er en sammensatt del av navnet. Dette er ikke like opplagt for amerikanske lesere, men navnet er likevel uendret: “Akersgata” (Nesbø, 2011, s. 17). Et annet stedsnavn er “Kunsternes Hus” (Nesbø, 2007, s. 24) som i den amerikanske oversettelsen er bevart som “Kunsternes Hus” (Nesbø, 2011, s. 18). “Bergen” (Nesbø, 2007, s. 27) er beholdt som “Bergen” i målteksten (Nesbø, 2011, s. 20). “Trondheim” (Nesbø, 2007, s. 20) er også uendret: “Trondheim” (Nesbø, 2011, s. 14). “Sofies gate” (Nesbø, 2007, s. 13) er et norsk gatenavn som er beholdt i målteksten: “Sofies Gate” (Nesbø, 2011, s. 8). En alternativ oversettelse ville være “Sophie’s street”, men det er ikke en gate i Oslo, og målteksten ville dermed vært mindre realistisk enn utgangsteksten.

c) Andre navn

IV.7.3 “Bosse” (Nesbø, 2007, s. 23) er navnet på et TV-program som det refereres til i *Snømannen*. Fordi det er et oppdiktet program så gir det ingen spesifikke assosiasjoner for norske lesere, men navnet kan være mer fremmed for amerikanske lesere enn for norske. Den engelske oversettelsen er “Bosse” (Nesbø, 2011, s. 20), og er dermed uendret fra utgangsteksten.

8: Ikke-eksisterende referanse i målspråket

B: Idiom, faste uttrykk og metaforer

IV.8.1 Eksempelet “koster deg ikke en krone” (Nesbø, 2007, s. 17) er et fast uttrykk i norsk. Det refererer til norsk valuta som antakelig er ukjent for de fleste amerikanske lesere. Oversettelsen er “it won’t cost you a krone” (Nesbø, 2011, s. 11, egen understreking), og tvinger leserne til å forholde seg det fremmede elementet som er den norske valutaen, selv om resten av uttrykket er oversatt til det ekvivalente uttrykket i engelsk. I sammenheng med den amerikanske målteksten fra 1930 kan vi se at tidligere ble den norske valutaen oversatt, men i den nyere målteksten er den bevart med det norske ordet.

9: Tap av språklige virkemidler

F: Språkspesifikke trekk

IV.9.1 “en dass” (Nesbø, 2007, s. 24) er en svært uformell måte å omtale et toalett på norsk. Det engelske uttrykket “the toilet” (Nesbø, 2011, s. 18) er mindre uformelt enn eksempelet fra utgangsteksten og dette fører dermed med til et tap med hensyn til språklig variasjon i oversettelsen.

10: Tap av kulturspesifikke referanser

A: Navn

b) Stedsnavn

IV.10.1 ““Bayern”, Oslo fengsel,” (Nesbø, 2007, s. 17) er kallenavnet på Oslo fengsel som ligger på den gamle tomten til et ølbryggeri. For nordmenn bringer dette med seg assosiasjoner til den tyske byen Bayern som også er opprinnelsesstedet til øltypen Bayer. Dette kan igjen utløse assosiasjoner til alkoholikere og økt kriminalitet. Oversettelsen er “the prison, located on the site of the old brewery” (Nesbø, 2011, s. 12) får frem noen av assosiasjonene, men man mister selve kallenavnet på fengselet.

C: Kulturspesifikke referanser

IV.10.2 “Harry trykket på knotten for ‘americano’ som i dette tilfellet var like amerikansk som norsk fergekaffe” (Nesbø, 2007, s. 22). Dette eksempelet er interessant med hensyn til kulturspesifikke elementer fordi “norsk fergekaffe” har bestemte assosiasjoner for norske lesere. Den viktigste assosiasjonen med hensyn til dette eksempelet er kvaliteten på kaffen. Den engelske oversettelsen er: “Harry pressed the button for Americano which, in this machine, was as American as Norwegian ferry coffee” (Nesbø, 2011, s. 16).

IV.10.3 Det neste eksempelet er: “men gjorde ham oppmerksom på at det ene brystet hennes var fjernet” (Nesbø, 2007, s. 20, egen understreking). Norske og amerikanske konvensjoner med hensyn til medisinske prosedyrer, sykdomsnavn og lignende skiller seg fra hverandre. Mens det i amerikansk kultur er vanlig å benytte seg av de medisinske navnene i dagligtalen, er det mest vanlig å benytte “folkelige” navn i norsk dagligtale. Et eksempel på dette er øyesykdommen katarakt, som i norsk dagligtale omtales som “grå stær”, men som i engelsk

dagligtale betegnes som “Cataracts”. Oversetteren har valgt å oversette eksempelet fra utgangsteksten i henhold til målspråkkonvensjonene: “but drew his attention to the fact that she’d had a mastectomy” (Nesbø, 2011, s. 14, egen understreking).

Dermed får oversetteren minimert det ukjente overfor målleserne, og er dermed en hjemliggjørende oversettelsesstrategi.

Dersom vi oppsummerer de generelle trekkene i de amerikanske måltekstene, ser vi at *The Case of Robert Robertson* (1930) er mer generaliserende i stedsangivelsene enn *The Snowman* (2011), som er svært nøyaktig. Generelt er det flere fremmedgjørende trekk i den nyeste av disse to tekstene, mens det er omtrent like mange hjemliggjørende trekk i begge tekstene.

4.3 Resultater

Undersøkelsen viser at det er forskjeller å finne mellom de fire måltekstene med hensyn til hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk. I denne delen vil jeg trekke frem de generelle trekkene av hjemliggjøring og fremmedgjøring som ble tydeliggjort i analysen. Dette vil ende opp i en diskusjon hvorvidt de kategoriene analysen er basert på, er hjemliggjørende eller fremmedgjørende, og om vi har kommet et steg nærmere operasjonalisering av disse to begrepene. Dette vil innlede til konklusjonen som vil bli gitt i kapittel 5, der jeg svarer på hypotesen og målene som var utgangspunktet for denne masteroppgaven.

Først vil jeg trekke frem de generelle trekkene i hver kategori. Deretter vil jeg se på forskjeller og likheter mellom de fire måltekstene; først det tidsmessige perspektivet, deretter forholdet mellom norske og amerikanske måltekster. Avslutningsvis vil jeg diskutere hvorvidt kategoriene i seg selv er hjemliggjørende eller fremmedgjørende, og hvorvidt de fungerer som operasjonalisering av begrepene.

1. Generaliseringer: Analysen viser at det er forskjeller mellom de fire måltekstene *Sort messe* (1941), *Sannhetens pris* (2009), *The Case of Robert Robertson* (1930) og *The Snowman* (2011). Den nyeste norske målteksten har flere generaliseringer enn den eldre norske målteksten. Den nyeste amerikanske målteksten på den annen side har færre generaliseringer enn den eldre amerikanske målteksten. Generelt er det flere generaliserende trekk i de eldste måltekstene.

I den eldre amerikanske målteksten er det mange generaliserende trekk, mens det i den eldre norske målteksten er det svært få. Et av de mest fremtredende generaliseringstrekkene er å finne i den eldre amerikanske målteksten. Der er de aller fleste stedsnavnene generalisert,

slik at referansene til København og Københavns gater, forsvinner. Den nyeste amerikanske målteksten har omtrent like mange generaliserende trekk som den nye norske målteksten.

Det var forventet at det i de nyere oversettelsene skulle være færre hjemliggjøringstrekk enn i de eldre tekstene. Dette stemmer ikke overens med funnene i de norske tekstene, der det er flere generaliseringer i den nyeste norske målteksten enn i den eldre. Dersom vi ser på endringene i retningen mellom amerikansk og norsk, kan vi se at det totalt er flere generaliseringer i de amerikanske måltekstene enn i de norske måltekstene, og dette stemmer overens med hypotesen.

Det spørsmålet vi likevel ender opp med er: Kan generalisering utelukkende bli sett på som et hjemliggjørende trekk? I 3.2 redegjorde jeg for at det ikke alltid er slik, men at denne analysen kun skulle behandle de eksemplene der generaliseringen er hjemliggjørende. Likevel kan vi stille spørsmål ved hvorvidt en type oversettelsestrekk som kan være, men ikke nødvendigvis er hjemliggjørende, egner seg som en kategori for hjemliggjørende trekk i oversettelse.

2. Assosiative endringer: I analysen blir det vist en markant forskjell blant de fire måltekstene. Det er flere eksempler på slike oversettelsestrekk i den nyeste norske målteksten, enn i den eldre norske målteksten, og det er flere eksempler fra denne kategorien i den nyeste amerikanske målteksten enn i den eldre amerikanske teksten. Generelt viser undersøkelsen at det er flere eksempler på en slik oversettelsesløsning i måltekstene utgitt etter 2000, enn i måltekstene utgitt før 1950.

Det er særlig påfallende at den nyeste amerikanske målteksten har flere slike oversettelsesløsninger enn de tre andre måltekstene. En årsak til dette kan være at *The Snowman* (2011) inneholder mange flere navn på institusjoner enn de andre tekstene, og for det meste er disse institusjonsnavnene oversatt til en ekvivalent i målspråket.

I denne kategorien er det flere eksempler i den eldste norske målteksten enn den eldste amerikanske målteksten, mens det i den nyeste norske målteksten er færre slike eksempler enn den nyeste amerikanske målteksten. Det var forventet at det skulle være flere hjemliggjørende trekk i de amerikanske tekstene enn i de norske, og med hensyn til denne kategorien stemmer dette. Det var forventet også at det skulle være færre slike eksempler etter 2000, mens resultatene viser at det faktisk er flere slike løsninger etter 2000. Som nevnt tidligere kan årsaken til dette være de mange institusjonsnavnene i den nyeste amerikanske målteksten, derfor hadde det vært interessant å se hvorvidt dette hadde stemt med en annen tekst. Generelt kan det påpekes at forskjellene mellom de norske tekstene er svært små.

Eksemplene i denne kategorien viser for det meste hjemliggjørende trekk i oversettelse. Eksemplene IV.2.6 og IV.2.7 viser en hjemliggjøring fra et språkspesifikt problem i utgangsspråket, til et hjemlig språkspesifikt problem i målspråket. Slik som Venuti påpeker at hjemliggjøring er en etnosentrisk reduksjon av utgangsteksten, kan vi se at oversettelsene i disse to eksemplene er en reduksjon av verdiene i målspråket, men som likevel får frem assosiasjonene knyttet til utgangsteksten. Det er likevel et eksempel som kan motstride denne kategorien som hjemliggjørende, og det er eksempelet I.2.3. Selv om det retoriske spørsmålet i utgangsteksten er byttet ut med et ekvivalent, og mer konvensjonelt retorisk spørsmål i målspråket, så kan ikke denne løsningen sies å ha noen særlig “hjemlig” effekt på målteksten som sådan, det er ikke en erstatning av de etnosentriske verdiene i utgangsspråket. Likevel vil jeg påpeke at selv om oversettelsesløsningene ikke alltid er hjemliggjørende i Venutis forstand, kan det likevel sies å være hjemliggjørende trekk der utgangstekstens verdier forsvinner.

3. Hjemliggjørende innovative løsninger: Funnene i analysen viser at det er betydelig flere slike oversettelsesløsninger i den eldre norske målteksten enn i de andre måltekstene. Den nyeste norske målteksten derimot har ingen slike eksempler. Sammenligner vi de amerikanske måltekstene ser vi at det kun er ett eksempel på dette i den eldre målteksten, mens det ikke er noen i den nyeste.

Ut i fra hypotesen forventet vi at det skulle være flere hjemliggjørende trekk i måltekstene utgitt før 1950, og dette stemmer med funnene, da ingen slike eksempler er funnet i måltekstene utgitt etter 2000. Vi antok også at det ville være flere hjemliggjørende eksempler fra de amerikanske tekstene enn de norske, men ut i fra denne kategorien stemmer ikke dette.

Spørsmålet vi står igjen med er hvorvidt vi kan kalle disse innovative endringene som oversetteren har tatt seg “hjemliggjørende”? Ved å se på eksemplene I.3.1-5 ser vi at selv om endringene er store er de ikke hjemliggjørende i Venutis forstand, og de har heller ikke noen særlig grad av hjemliggjørende effekt på målteksten. Kategorien hjemliggjørende innovative løsninger er dermed problematisk som en hjemliggjørende kategori slik den foreløpig er definert.

4. Strykninger: Analysen viser svært markerte funn: Det er kun de eldre måltekstene som har eksempler på slike løsninger. Den eldre amerikanske målteksten har flere slike løsninger enn den eldre norske målteksten. En del av de strykningene som har blitt foretatt i den amerikanske målteksten har vært sletting av stedsnavn. Dette stemmer overens med de

generelle trekkene i dette tekstutdraget der oversetteren gjør stedene mindre spesifikke (se mine kommentarer til kategori 1 over). Ut i fra det tidsmessige perspektivet i hypotesen stemmer funnene; det er flest strykninger blant måltekstene utgitt før 1950. Ser vi på oversettelsesretningen stemmer våre antakelser om at slike trekk er mer fremtredende i amerikanske måltekster enn i norske – kun den eldre amerikanske målteksten hadde eksempler i denne kategorien.

Hvordan kan strykninger fra en utgangstekst være hjemliggjørende? Der strykningene gjør målteksten mer generell ved å fjerne ukjente referanser (se eksempel III.4.1-2), har løsningene hjemliggjørende effekt. Eksempel III.4.3 derimot, viser en strykning som ikke har noen særlig grad av hjemliggjørende effekt på den amerikanske målteksten. Derfor er også denne kategorien ikke tydelig nok hjemliggjørende, og trenger ytterligere presisering før hjemliggjørende trekk i oversettelse kan operasjonaliseres.

5. Hjemliggjørende eksplisiteringer: Den eldre norske målteksten har færre slike eksempler enn den nyeste norske målteksten, og dette avviker fra hypotesen. Den eldre amerikanske målteksten har flere eksempler enn den nyeste. Totalt sett er det svært lite som skiller antall slike eksempler i et tidsperspektiv. De norske måltekstene har flere hjemliggjørende eksplisiteringer enn de amerikanske måltekstene, noe som står i kontrast til våre forventninger i hypotesen om at det generelt er flere hjemliggjørende trekk i amerikanske måltekster enn i norske.

I hypotesen har jeg fremsatt påstanden om at “[b]ehovet for eksplisitering i oversettelse ikke har blitt påvirket i betydelig grad av globaliseringen, og derfor er det ikke betydelige endringer i antall eksplisiterende trekk mellom oversettelser utgitt før 1950 og oversettelser utgitt etter 2000”. Det er ikke stor forskjell i antall eksempler i de norske måltekstene, den eldre har fem mens den nyeste målteksten har syv eksempler. I den eldre amerikanske målteksten er det ett eksempel på hjemliggjørende eksplisitering, mens det i den nyeste er to. Det skiller med andre ord svært lite i tidsperspektivet før 1950 – etter 2000. Med utgangspunkt i eksplisiteringshypotesen støtter de faktiske resultatene fra mine undersøkelser, de antatte resultatene.

Hvorvidt hjemliggjørende eksplisiteringer kan bli sett på som en hjemliggjørende kategori, vil jeg diskutere sammen med fremmedgjørende eksplisiteringer, men først vil jeg trekke frem eksempel III.5.1 der begrunnelsen for at det er en hjemliggjøring, er at oversettelsen er tilpasset målspråket. Er ikke all oversettelse en tilpasning til målspråket?

Utgangsteksten skal settes inn i et annet språk, og naturligvis krever dette en rekke tilpasninger fra målspråket, men det vil ikke i seg selv være et hjemliggjørende trekk.

6. Fremmedgjørende eksplisiteringer: I denne kategorien er det funnet eksempler i den eldre norske målteksten og den nyeste amerikanske målteksten. Årsaken til dette kan være at eksplisitering er først og fremst et hjemliggjørende trekk. I hypotesen forventet vi å se flere fremmedgjørende trekk i måltekster som er utgitt etter 2000. Dette stemmer med funnene siden det er flest eksempler på dette i den nyeste amerikanske målteksten. I forhold til de norske måltekstene, er det totalt flere fremmedgjørende eksplisiteringer i de amerikanske måltekstene. Dette tyder på at hypotesen stemmer med hensyn til at fremmedgjørende trekk er mer tydelige i måltekster utgitt etter 2000. Likevel viser funnene at slike fremmedgjørende trekk er mer fremtredende i den amerikanske teksten fra 2011 enn i de norske måltekstene, hvilket avviker fra hypotesen som forventer at de amerikanske tekstene skal ha færre fremmedgjørende trekk enn de norske måltekstene.

I de norske måltekstene er det flere hjemliggjørende eksplisiteringer enn fremmedgjørende, og mens det er en fremmedgjørende eksplisitering i den eldste av de norske måltekstene, er det ingen i den nyeste. Dette stemmer ikke overens med hypotesen som mener at det vil være flere fremmedgjørende trekk i måltekstene utgitt etter 2000, og at det vil være flere slike trekk i de norske tekstene enn i de amerikanske.

Hvorvidt eksplisitering totalt sett fungerer som kategorier for hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk, kan diskuteres. I utgangspunktet har jeg vært åpen for at eksplisitering både kan være en minimering av noe ukjent (hjemliggjørende), og det kan bidra til å markere det fremmede i målteksten. Likevel er eksplisitering alltid tydeliggjørende for lesere av målteksten, slik at noe som i utgangspunktet er utilgjengelig for målleserne blir tilgjengelig.

7. Lån: I denne kategorien er alle eksemplene ulike former navn. De generelle trekkene i de fire måltekstene er at personnavn stort sett er uendret fra utgangsteksten. Den nyeste amerikanske målteksten har flere slike eksempler enn den eldre amerikanske målteksten, mens den eldre norske målteksten har flere slike eksempler enn den nyeste norske målteksten.

I forhold til oversettelsesretningen er det totalt sett flere lån i de norske måltekstene enn de amerikanske. Det er flere lån i den eldre norske målteksten enn i den eldste amerikanske, men det er flere lån i den nyere amerikanske målteksten enn i den nyeste norske

målteksten. Totalt sett har den nyeste amerikanske teksten flest slike eksempler, mens den eldre amerikanske teksten har færrest.

Årsaken til den store forskjellen mellom den nyeste amerikanske målteksten og resten av tekstene, i sær den eldre amerikanske, kan være at det er svært mange navn i førstnevnte måltekst. I utgangsteksten nevnes fjorten personnavn, og dette er betydelig mer enn i de andre utgangstekstene. Derfor kunne det vært interessant å sjekke dette opp mot andre tekster som ikke inneholder like mange personnavn. Vi forventet at det generelt ville være flere fremmedgjørende trekk i oversettelser utgitt etter 2000 enn før 1950, og totalt sett stemmer dette med funnene fra undersøkelsen.

Påstanden om at det totalt vil være mer fremmedgjørende trekk i norske oversettelser enn amerikanske stemmer, men forskjellene mellom de norske og amerikanske måltekstene er svært små, de norske tekstene har kun tre flere eksempler totalt sett.

Hvorvidt kan vi enes om at denne kategorien er fremmedgjørende? Venuti mener at fremmedgjøring er en etnosentrisk reduksjon av målspråket, og når navn som ikke er en del av målkulturen likevel blir bevart i målteksten, bekrefter dette at denne kategorien er fremmedgjørende.

8. Ikke-eksisterende referanse i målspråket: I denne kategorien er det ikke funnet noen eksempler i de eldre måltekstene, mens det i de nyere måltekstene er funnet flere. Det er flere slike eksempler i den nyeste norske målteksten enn i den nyeste amerikanske. Med hensyn til hypotesen om at det vil være flere fremmedgjørende trekk i måltekster utgitt etter 2000, stemmer funnene. Funnene støtter også opp om hypotesen om at det vil generelt være flere fremmedgjørende trekk i norske måltekster.

Eksemplene i denne kategorien er fremmedgjørende fordi oversettelsesløsningen har fremmedgjørende effekt på målteksten. Eksemplene viser oversettelsesløsninger der man har tilpasset seg målspråket, men den kulturelle referansen til utgangsteksten blir værende, og dermed signaliserer noe fremmedgjørende for leserne av målteksten.

9. Tap av språklige virkemidler: Den eldste norske målteksten har flere eksempler på dette enn den nyeste. Den eldste amerikanske målteksten har flere eksempler enn den nyeste, selv om forskjellen er marginal. Totalt sett kan vi se at det var flere slike trekk i tekstene utgitt før 1950, enn i tekstene utgitt etter 2000.

De generelle trekkene i denne kategorien er at det totalt er flere slike trekk i de norske måltekstene, enn i de amerikanske. Den eldre norske målteksten har flere eksempler på tap av

språklige virkemidler enn den eldre amerikanske målteksten. Den nyeste norske målteksten har flere slike eksempler enn den nyeste amerikanske teksten.

Egner denne kategorien seg som grunnlag for disse undersøkelsene? På den ene siden inkluderer denne kategorien svært mange og ulike trekk, og på den måten er den upresis. Samtidig er ikke disse trekkene nødvendigvis hjemliggjørende eller fremmedgjørende, slik at de vil ikke kunne bidra konkret til å finne svar på mine spørsmål. På den andre siden trekker denne kategorien frem ulike trekk som finnes i oversettelser, og som Berman mente var deformative – slik at de er interessante for oversettelsesstudier generelt.

10. Tap av kulturspesifikke referanser: Generelt kan vi se at det er flere eksempler på dette i de eldre måltekstene enn de nye. Det er også svært liten forskjell i antall eksempler med hensyn til oversettelsesretningen, det er like mange eksempler i den eldre norske målteksten som i den eldre amerikanske, mens den nyere amerikanske målteksten kun har ett eksempel mer enn den nyere norske målteksten. Det ser ut til at stort sett er det en stor del av de kulturspesifikke referansene som blir bevart i måltekstene. Denne kategorien egner seg for å se på hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i oversettelse fordi den tar for seg eksempler der målteksten fører til et kulturelt tap fra utgangsteksten, og på den måten også er hjemliggjørende.

4.3.1 Interessante funn

Noen funn i undersøkelsen er mer overraskende enn andre. I kategori 2 var det forventet at det skulle være flere hjemliggjørende assosiative endringer i de eldre måltekstene, men det var flest eksempler i de nyere måltekstene. I kategori 5 var det forventet at de amerikanske måltekstene skulle ha flere eksempler på hjemliggjørende eksplisiteringer enn i de norske, men dette stemte ikke. I kategori 6 viste det seg at fremmedgjørende eksplisiteringer var mest fremtredende i den nyere amerikanske målteksten, og avviker derfor mer hypotesen i kapittel 1.

Et generelt trekk jeg fant i alle de fire måltekstene er at titler stort sett blir gjort om til å passe inn i målspråket. Det vil si at der titler har stor forbokstav på engelsk, får de som oftest i de norske måltekstene liten forbokstav. Det samme skjer i oversettelser fra norsk til engelsk – små forbokstaver blir byttet ut med store forbokstaver. De ulike titlene blir som oftest tilpasset målspråket. En måltekst skiller seg likevel ut, og det er *The Snowman*. I eksempel IV.6.2 er den norske tittelen bevart i den amerikanske målteksten.

Det er tydelig at ikke alle trekk i oversettelse er tydelig hjemliggjørende eller fremmedgjørende. Spørsmålet er om de generelle trekkene i måltekstene kan gi oss en mer presis forståelse av hva hjemliggjøring innebærer? Dersom hjemliggjøring er etnosentrisk reduksjon, er det mange av trekkene i de fire tekstutdragene som ikke kan betegnes som dette. Likevel har vi sett at det er flere endringer i målteksten som er mer hjemlige enn fremmedgjørende, uten at de i seg selv er etnosentrisk reduksjon av utgangsteksten, og derfor er det nødvendig å utvide begrepet utover dette. Jeg har ikke lyktes i å komme frem til en mer presis definisjon av hjemliggjøringsbegrepet, men jeg har kommet frem til at vi er nødt til å se på andre trekk enn kun hjemliggjøring som etnosentrisk reduksjon for å komme frem til dette. I konklusjonen vil jeg gå nærmere inn på hvorvidt denne analysen har bidratt til å komme nærmere en operasjonalisering av begrepene hjemliggjøring og fremmedgjøring. På det nåværende tidspunkt er det ikke mulig å få kvantifisert like nøyaktig som jeg kunne ønske. Hvordan vi kan komme nærmere en kvantifisering av disse begrepene kommer jeg nærmere inn på i kapittel 5.

5 Konklusjon

5.1 Konklusjon

Denne masteroppgaven har hatt to mål: Operasjonalisere hjemliggjørings- og fremmedgjøringsbegrepet, og kvantifisere hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i fire måltekster. Denne masteroppgaven er først og fremst ment som en begynnelse på et forskningsarbeid, og videre arbeid med dette derfor er helt nødvendig for å komme nærmere en mer nøyaktig kvantifisering av hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i oversatte tekster.

Målet for kvantifiseringen av disse trekkene i denne oppgaven var å finne svar på hypotesen om at det vil være større grad av hjemliggjørende trekk i måltekster som er oversatt fra en minoritetskultur til en dominant kultur. Det var også forventet at det ville være færre hjemliggjørende trekk, og flere fremmedgjørende trekk i måltekster utgitt etter 2000 enn før 1950. Det siste punktet i hypotesen var at graden av eksplisiteringer ikke har blitt endret i betydelig grad i denne perioden.

Dersom vi sammenligner måltekstene utgitt etter 2000, kan vi se at det er flere hjemliggjørende trekk i den amerikanske målteksten, enn i den norske. Det er også flere fremmedgjørende trekk i den amerikanske målteksten enn i den norske målteksten. Som nevnt kan en årsak til dette være de mange navnene i *The Snowman* (2011) som ikke er oversatt til engelsk. Det er et generelt trekk i oversettelser at personnavn ofte blir bevart fra utgangsteksten.

Sammenligner vi de eldre måltekstene, kan vi se at den amerikanske målteksten har flere hjemliggjørende trekk, mens den norske har flest fremmedgjørende trekk av de to tekstene. Generelt ser vi at det er flere hjemliggjørende trekk i de amerikanske måltekstene enn i de norske, mens andelen fremmedgjørende trekk er større i de norske måltekstene enn i de amerikanske. Dette vil med andre ord bety at min hypotese om oversettelser mellom dominante kulturer og minoritetskulturer foreløpig ser ut til å stemme med de faktiske funnene.

Et trekk som synes å være mer fremtredende i de eldre tekstene enn i de nyere, er at måltekstene før 1950 er friere i forhold til utgangstekstene. Oversetterne gjør i større grad endringer fra utgangsteksten, enn oversetterne av de nyere tekstene. Om disse friere måltekstene i seg selv er et resultat av hjemliggjørende strategier, er fremdeles åpent for

diskusjon, men den eldre amerikanske teksten bærer tydelige preg av generaliseringer og strykninger.

Det er ingen stor endring i forekomsten av hjemliggjørende trekk i de to periodene, slik at hypotesen om at det er færre hjemliggjørende trekk i nyere måltekster ikke ser ut til å stemme. Det er likevel en mye større forekomst av fremmedgjørende trekk i de måltekstene utgitt etter 2000, enn i de måltekstene som er utgitt før 1950. Dette stemmer overens med hypotesen. Det er viktig å påpeke igjen at jeg danner mine konklusjoner kun på grunnlag av de fire måltekstene jeg har undersøkt, og at videre studier av andre, og flere tekster vil vise om denne hypotesen fremdeles er gjeldende.

Det er ikke noen betydelige endringer i forekomsten av eksplisiterende trekk i måltekstene, verken med hensyn til tid eller retning. Dette var forventet ettersom oversettelse alltid vil være en fortolkningsprosess, og dermed gjør eksplisitering uunngåelig (Blum-Kulka, 1986, s. 292). Likevel har det skjedd en endring med hensyn til eksplisiteringer i denne perioden, i *The Snowman* (2011) er de fleste eksplisiteringene fremmedgjørende og ikke hjemliggjørende slik som de stort sett er i de andre måltekstene. Dette støtter opp under funnene i det forrige punktet, det er flere fremmedgjørende trekk i de måltekstene som er utgitt etter 2000.

Resultatene fra undersøkelsene viste at det generelt er flere hjemliggjørende trekk i de amerikanske måltekstene enn i de norske, og dette stemmer overens med det første punktet i hypotesen. På den annen side ble det funnet flere hjemliggjørende eksplisiteringer i de norske tekstene enn i de amerikanske, og dette punktet avviker fra hypotesen. Funnene i undersøkelsen viste også at det er flere fremmedgjørende trekk i måltekstene utgitt etter 2000 enn i måltekstene utgitt før 1950, det var dobbelt så mange slike trekk i de nyeste tekstene enn i de eldre. Med hensyn til hjemliggjørende trekk i måltekstene, er det ikke mindre forekomst av dette i de nyere måltekstene enn de eldre. Disse resultatene tyder på det er en myte at eldre tekster er hjemliggjørende i langt større grad enn nyere tekster. Likevel er ikke dette funnet så dramatisk, for oversettelse i seg selv er en hjemliggjøring av en fremmed tekst.

Kvantifiseringen i seg selv viste seg å være problematisk fordi kategoriene i seg selv ikke er tydelig nok hjemliggjørende og fremmedgjørende. Årsaken til dette er at vi ennå ikke har kommet frem til en klar og utvetydig definisjon på disse begrepene, slik at hva som konstituerer hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i seg selv ikke har kommet tydelig frem og dermed har gjort operasjonaliseringen av disse begrepene vanskelig. Derfor kreves det videre arbeid med å komme frem til en utvetydig definisjon av disse begrepene, slik at

disse kan danne grunnlaget for videre operasjonalisering av hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk.

5.2 Videre studier

Først og fremst er det essensielt å få på plass tydelige definisjoner av hjemliggjøring og fremmedgjøring. Definisjonene vil danne grunnlaget for videre forskning på dette området, og dette er derfor det primære målet for videre studier. Før vi kan definere hva som konkret utgjør hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i tekst, må vi komme frem til en konkret og håndterlig definisjon av disse begrepene.

Når definisjonene er på plass kan vi gå videre i arbeidet med å få operasjonalisert begrepene. Denne operasjonaliseringen vil bidra til at vi får etablert konkrete kategorier for hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i oversettelse, slik at vi kan komme nærmere målet om å kvantifisere hjemliggjørende og fremmedgjørende trekk i tekst. Først når det overnevnte er på plass kan vi begynne å undersøke muligheten for å drive maskinelt korpusbaserte undersøkelser på dette forskningsområdet.

På grunn av oppgavens omfang var det nødvendig å begrense undersøkelsene til fire mindre tekstutdrag. For å kunne komme nærmere noen generelle trekk i oversettelser mellom dominante og minoritetskulturer er det nødvendig å utvide datamaterialet. Først og fremst bør det utvides til komplette tekster for å få en oversikt over alle trekkene i de enkelte måltekstene. Det neste steget å utvide er å undersøke bøker fra andre sjangre, fordi det gjør det mulig å sammenligne hvorvidt funnene i denne undersøkelsen også er gjeldende for andre typer tekster.

Litteraturliste

- Answers.com (2011), “inner-city”, [Online], Answers.com. Tilgjengelig fra
<<http://www.answers.com/topic/inner-city>> [16.03.2011].
- Berman, A. (red.) 1992, *The Experience of the Foreign: Culture and Translation in Romantic Germany*, oversatt av S. Heyvaert, State University of New York Press, Albany.
- 1985, “Translation and the trials of the foreign”, oversatt av L. Venuti,
i Venuti, L. (red.) 2004, *The Translation Studies Reader*, andre utgave, Routledge,
New York og London, 276–289.
- Blum-Kulka, S. 1986, “Shifts of Cohesion and Coherence”, i Venuti, L. (red.) 2004,
The Translation Studies Reader, andre utgave, Routledge, London og New York, 290–
305.
- Bokmålsordboka (2010a), “grann”, [Online], Universitetet i Oslo i samarbeid med Språkrådet.
Tilgjengelig fra:
<<http://www.nobordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=grann&ordbok=bokmaal>>
[10.05.2011].
- (23.01.2006), “hegn”, [Online], Universitetet i Oslo i samarbeid med Språkrådet.
Tilgjengelig fra:
<[http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=hegn&ordbok=bokmaal
&alfabet=n&renset=j](http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=hegn&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j)> [21.03.2011].
- (2010b), “innovere”, [Online], Universitetet i Oslo i samarbeid med Språkrådet.
Tilgjengelig fra:
<<http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=innovere&ordbok=begge>>
[oppsøkt 03.09.2011].
- Carr, J. D. 1937, *The Burning Court*, Harper & Brothers Publishers, London og New York.
- 1941, *Sort messe*, oversatt av N. Chr. Brøgger, H. Aschehoug & Co., Oslo.
- Causey, T. M. 2008, “A Failure to Communicate”, i Child, L. (red.), *Killer Year: Stories to Die For*, MIRA Books, Richmond, 101–118.
- Cronin, M. 2010, “The Cracked Looking Glass of Servants: Translation and Minority Languages in a Global Age”, i Baker, M. (red.), *Critical Readings in Translation Studies*. Routledge, London og New York, 247–262.
- Crystal, D. 2009, *English as a Global Language*, andre utgave, Cambridge University Press, Cambridge.
- Dahl, W. 1993, *Dødens fortellere*, Eide Forlag, Bergen.
- Eco, U. 2003, *Mouse or Rat: Translation as Negotiation*, Phoenix, London.
- Elvestad, S. 1930, *The Case of Robert Robertson*, oversatt av A. Platt, A.A. Knopf, New York.
- Graedler, A.L. (2002), *Engelsk i norsk: Engelske låneord i norsk 1950-2000*, [Online], Språkrådet. Tilgjengelig fra
<http://sprakrad.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Engelsk_i_norsk/> [24.06.2011].
- Grisham, J. 2009a, *The Associate*, Arrow Books, London.
- 2009b, *Sannhetens pris*, oversatt av T. H. Kopperud, Cappelen Damm AS, Oslo.
- Hidasi, J. 1997, “Crosscultural Differences in Users’ Expectations”, i Klaudy K. og J. Kohn (red.), *Transferre Necesse Est: Proceedings of the 2nd International Conference on Current Trends in Studies of Translation and Interpreting 5–7 September, 1996, Budapest, Hungary*, Scholastica, Budapest, 97–101.
- Holmberg, P. 2002, *Emotiv betydelse och evaluering i text*, Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg.
- House, J. 2001, “How Do We Know When a Translation Is Good?”, i Steiner, E. og C.

- Yallop (red.), *Exploring Translation and Multilingual Text Production. Beyond Content*, Mouton de Gruyter, Berlin og New York.
- Johannesen, A., P.A. Tufte og L. Christoffersen 2010, *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*, fjerde utgave, Abstrakt forlag, Oslo.
- Klingberg, G. 1986, *Children's Fiction in the Hands of the Translators*, CWK Gleerup, Malmö.
- Leech, G. 1990, *Semantics: The Study of Meaning*, Penguin Books, Harmondsworth.
- Merriam-Webster.com. (2011), "tinker's curse", [Online], Merriam-Webster. Tilgjengelig fra: <<http://www.merriam-webster.com/dictionary/tinker's%20curse>> [04.09.2011].
- Munday, J. 2008, *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*, andre utgave, Routledge, London og New York.
- Mørkhagen, S. 2009, *Farvel Norge: Utvandringen til Amerika 1825-1975*, Gyldendal, Oslo.
- Nesbø, J. 2007, *Snømannen*, Aschehoug, Oslo.
- _____. 2011, *The Snowman*, oversatt av D. Bartlett. Alfred A. Knopf, New York.
- Niranjana, T. 1992, *Siting Translation: History, Post-Structuralism, and the Colonial Context*, University of California Press, Berkely, Los Angeles, Oxford.
- Oxford Dictionaries (2011a), "Sapir-Whorf hypothesis", [Online], Oxford Dictionaries. Tilgjengelig fra: <<http://oxforddictionaries.com/definition/Sapir%E2%80%93Whorf-hypothesis?region=us>> [22.08.2011].
- _____. (2011b), "tinker", [Online], Oxford Dictionaries. Tilgjengelig fra: <<http://oxforddictionaries.com/definition/tinker>> [05.09.2011].
- Palumbo, G. 2009, *Key Terms in Translation Studies*, Continuum, London og New York.
- Qvale, P. 1998, *Fra Hieronymus til hypertekst: Oversettelse i teori og praksis*, Aschehoug, Oslo.
- Riverton, S. 1939, *Fenomenet Robert Robertson*, revidert og gjennomsett fra originalen (1923) av Ø.O. Eskeland, J.W. Cappelen's Forlag, Oslo.
- Scaggs, J. 2005, *Crime Fiction: the New Critical Edition*, London og New York.
- Schleiermacher, F. 1813, "On the Different Methods of Translating", oversatt av S. Bernofsky, i L. Venuti (red.) 2004, *The Translation Studies Reader*, andre utgave, Routledge, London og New York, 43-63.
- Skei, H.H. (31.08.2009), "Kriminallitteratur", [Online] Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: <<http://www.sn.no/kriminallitteratur>> [10.03.2011].
- Skog+landskap (udatert), "Marianøkleblom", [Online], Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra <<http://www.skogoglandskap.no/Artsbeskrivelser/marianokleblom>> [08.09.2011].
- Snell-Hornby, M. 2000, "Communicating in the Global Village: On Language, Translation and Cultural Identity", i Schäffner, C. (red.), *Translation in the Global Village*, Multilingual Matters LTD, Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney.
- Språkrådet (1.12.2010) "Norsk for engelsk", [Online], Språkrådet. Tilgjengelig fra: <<http://www.sprakradet.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/>> [24.06.2011].
- _____. (Udatert), "På godt norsk – avløserord", [Online], Språkrådet. Tilgjengelig fra: <<http://www.sprakrad.no/nb-no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Avloeserord/>> [03.07.2011].
- Store norske leksikon (20.03.2009), "etnosentrisk", [Online], Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: <<http://www.sn.no/etnosentrisk>> [18.02.2011].
- Symons, J. 1972, *Bloody Murder: From the Detective Story to the Crime Novel: a History*, Faber and Faber, London.
- The Free Dictionary (2003), "fuss", [Online], Harper Collins Publishers. Tilgjengelig fra: <<http://www.thefreedictionary.com/fuss>> [19.08.2011].

- _____ (2000), “kick up”, [Online], The Free Dictionary. Tilgjengelig fra: <http://www.thefreedictionary.com/kick+up> [01.06.2011].
- _____ (2009a), “make”, [Online], K. Dictionaries Ltd. Tilgjengelig fra: <http://no.thefreedictionary.com/make> [24.08.2011].
- _____ (2009b), “tinker”, [Online], Houghton Mifflin Company. Tilgjengelig fra: <http://www.thefreedictionary.com/tinker> [05.09.2011].
- The Online Slang Dictionary (19.08.2002), “f-bomb”, [Online], The Online Slang Dictionary. Tilgjengelig fra: <http://onlineslangdictionary.com/definition+of/f-bomb> [16.03.2011].
- Toury, G. 1995, *Descriptive Translation Studies – and beyond*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam og Philadelphia.
- Tytler, A.F. 1813, “Essay on the Principles of Translation”, i Koerner, E.F.K. (red.) 1978, *Amsterdam Studies in the Theory and History of Linguistic Science I*, Amsterdam Classics in Linguistics, volum 13, John Benjamin B.V., Amsterdam.
- Vatne, M. 2003, “Men De var ikke død: En analyse av tiltaleformer i to oversatte kriminalromaner”, hovedoppgave, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Venuti, L. 1998, *The Scandals of Translation*, Routledge, London og New York.
- _____ 2004, “Translation, Community, Utopia”, i Venuti, L. (red.), *The Translation Studies Reader*, andre utgave, Routledge, London og New York, 482-502.
- _____ 2008, *The Translator’s Invisibility: A history of translation*, andre utgave, Routledge, London og New York.
- Vinay, J-P. og J. Darbelnet 1995, *Comparative Stylistics of French and English: A methodology for translation*, redigert og oversatt fra originalen (1958) av J. Sager og M. J. Hamel, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam og Philadelphia.
- Wehmeier, S. (red.) 2000, *Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English*, Oxford University Press, Oxford.
- Wikipedia (16.06.2011a), “amerikanisering”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: <http://no.wikipedia.org/wiki/Amerikanisering> [24.06.2011].
- _____ (21.08.2011b), “dodo”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: <http://en.wikipedia.org/wiki/Dodo> [24.08.2011].
- _____ (04.09.2011c), “Elsie Dinsmore”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: http://en.wikipedia.org/wiki/Elsie_Dinsmore [04.09.2011].
- _____ (29.06.2011d), “English language”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: http://en.wikipedia.org/wiki/English_language [03.07.2011].
- _____ (09.03.2011e), “grann”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: <http://nn.wikipedia.org/wiki/Grann> [19.08.2011].
- _____ (22.02.2011f), “Halloween”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: <http://no.wikipedia.org/wiki/Halloween> [22.03.2011].
- _____ (23.06.2009a), “Ivy League”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: http://no.wikipedia.org/wiki/Ivy_League [09.02.2011].
- _____ (26.08.2011g), “Jo Nesbø”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: http://no.wikipedia.org/wiki/Jo_Nesb%C3%B8 [29.08.2011].
- _____ (14.08.2011h), “John Dickson Carr”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: http://en.wikipedia.org/wiki/John_Dickson_Carr [29.08.2011].
- _____ (22.08.2011i), “John Grisham”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: http://no.wikipedia.org/wiki/John_Grisham [29.08.2011].
- _____ (21.09.2009b), “Juridikum”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: <http://no.wikipedia.org/wiki/Juridikum> [04.09.2011].
- _____ (30.06.2011j), “Kriminalitteratur”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra: <http://no.wikipedia.org/wiki/Kriminalitteratur> [23.02.2011].

- _____ (23.09.2010), “Larer”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra:
<<http://no.wikipedia.org/wiki/Larer>> [01.06.2011].
- _____ (16.01.2011k), “law degree”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Law_degree> [21.03.2011].
- _____ (16.03.2011l), “List of Academic Ranks”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra:
<http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_academic_ranks> [21.03.2011].
- _____ (29.06.2011m), “primula vulgaris”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Primula_vulgaris> [04.09.2011].
- _____ (08.08.2011n), “Sven Elvestad”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra:
<http://no.wikipedia.org/wiki/Sven_Elvestad> [29.08.2011].
- _____ (02.08.2011o), “the monkey’s paw”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra:
<http://en.wikipedia.org/wiki/The_Monkey's_Paw> [05.09.2011].
- _____ (04.07.2011p), “tinker”, [Online], Wikipedia. Tilgjengelig fra:
<<http://en.wikipedia.org/wiki/Tinker>> [05.09.2011].
- Wordsmith (2011), “lares and penates”, [Online], Wordsmith.org. Tilgjengelig fra:
<http://wordsmith.org/words/lares_and_penates.html> [04.09.2011].
- Wæhle, E. (20.08.2009), “Globalisering”, [Online], Store norske leksikon. Tilgjengelig fra:
<<http://www.snl.no/globalisering>> [11.03.2011].

Appendiks – vedlegg 1: Egen oversettelse

“Kommunikasjon til besvær”

En novelle av Toni McGee Causey

oversatt av Eva Kristin Wold

Toni McGee Causey

Kommunikasjon til besvær

oversatt av Eva Kristin Wold

For en time og førtifem minutter siden...

Hvis hun kom seg ut av denne i live kom han for faen til å drepe henne. Det ville gjøre ting så mye enklere. Hun var eksen hans, hun var klin gæren, og her var hun, fanget inne på Ce Ce's der hun jobbet (en butikk som solgte aktivitetssklær, med det idiotiske navnet Ce Ce's Cajun Outfitters & Feng Shui Emporium, selv om han var overrasket over at Ce Ce ikke inkluderte hele voodoo-aspektet av butikken hennes – hun fikk sikkert ikke plass på det lille treskiltet).

Bobbie Faye Sumrall, som egentlig skulle ha vært kona hans nå, var tatt som gissel. Gud hjelpe dem. Og han var den helvetes politiinspektøren som på en eller annen måte, måtte få henne til å komme ut og slutte å terrorisere gisseltakerne sånn at de kunne få en slutt på hele situasjonen.

Dette kom ikke til å gå bra.

Han visste det, han kunne kjenne det helt inn til ryggmargen. Han håpte for faen at hun ikke skulle sprengte i lufta. Igjen. Særlig ikke så lenge hun var der inne.

“Politiinspektør Moreau?” spurte en fersk purk.

“Cam.”

“Eh, Cam, avisfolka spør – “

“Slutt å prate med dem. Ikke snakk med dem igjen. Og flytt sperringene halvannen meter bakover. Stiller de deg flere spørsmål så flytt sperringene enda halvannen meter bakover. Skjønner?”

“Ja, sjef.” Ferskingen løp av gårde.

Nyhetshelikoptre hang over dem. Nyhetsstasjonene dekket saken – for hun var selvfølgelig dronningen av *Contraband Days*, den årlige cajunfestivalen. Uoffisielt, men man skulle tro hun var kongelig på den måten den lille industribyen Lake Charles i Louisiana behandlet henne. Hvis ett helvetes hår på hodet hennes ble skadet når alt var over? Han ville få drapstrusler.

Hennes fremtidige eks-forlovede (hvis Cam fikk vilja si) nærmet seg mens han fjernet brannmannsutstyret han hadde lånt: Trevor Cormier, FBI, en tidligere myndighetsbetalt leiesoldat og tydeligvis like gal som henne. Trevor var eldre enn Cams tredve med omtrent seks år, kanskje mer. Cam var ikke sikker. Han var høyere enn Trevor, men han var stort sett høyere enn folk flest med sine 193 centimeter. Trevor var bare så vidt over 180 centimeter høy.

“Hun kommer ikke ut,” sa Trevor forbanna, noe som gjorde Cam jævla fornøyd. Ikke fordi hun ikke kom ut, men fordi hun tydeligvis ikke hørte noe mer på Trevor enn hun hadde hørt på ham.

“Hun er bevæpna ennå?”

“Ja.”

For femten minutter siden ...

“Ned ned *ned!*” ropte hun, mens hun sklei nedover hylleraden som om hun var på vei til hjemmebasen på baseballbanen – hun kastet seg over på siden mens hun sklei, og sikta med Glocken over disken, og hun håpte for helvete at kundene ville høre på henne før de ble drept. Avery som var den feite – tjuetre, hadde han fortalt henne – hulket inn i en mobil og ba purken om bare å få ham vekk, han skulle godta hva som helst bare han kom seg vekk fra *henne*.

Han var ikke problemet.

Det var det to andre. Kip, med blond bolleklipp, fillete jeans som hang løst ned fra de tynne hoftene, og Van, “hjernen” bak denne operasjonen.

Kip hadde blitt gæren, tvunget til å ta gisler når alt han egentlig ville ha var Romy. Kip brukte banneord som Bobbie Faye verken hadde brukt eller hørt før, og det var noe nytt. Han veiva med en Sig han hadde tatt fra det ødelagte utstillingsmonteret, den var ladd – det visste hun – med kuler han hadde funnet der, og han mente å skyte Mr. Maynard, den delvis skalla og hjulbeinte gamle mannen som sto mellom ham og Bobbie Faye. Mr. Maynards gikt betydde at han bevegde seg så treigt at Bobbie Faye ikke visste om han ville treffe gulvet raskt nok til å unngå å bli skutt. Romy sto der hun hadde forlatt henne; stiv, lammet av frykt og etter det tomme og resignerte uttrykket i Kips øyne å dømme, kom han seg forbi Mr. Maynard og henne, var Romy død.

Hvilket betydde at hun var nødt til å skyte.

Det virkelige problemet var Van. Eldre, skumlere. Og ikke å finne noen steder.

Kip tok en beslutning; mens tårene rant nedover kinna hans, skreik han til Mr. Maynard at han ville drepe ham også. Han siktet.

Hun siktet bedre.

Kip så Glocken hennes i siste sekund, øynene hans ble større, og han snudde seg mot skuddet, mens hun ropte “Ned, nå!” og Mr. Maynard kastet seg til høyre og moste et kne i gulvet.

Og så kom Van bak henne, stakk en pistol mot hodet hennes og lo.

For fem og en halv time siden ...

Ce Ce vagget rundt våpendisken, med sine lange sjokoladefarga rastafletter dinglende mot den honning-farga huden hennes.

“Jeg tar den.” Hun nikka mot bankposen. “Har du alt under kontroll her?”

“Klart det, Ceece. Det er mandag; det er vanligvis ganske stille.”

“Ja, men du henter deg fremdeles inn fra den forrige greia. Du ser ganske blek ut.”

“Jeg har det bra, faktisk. Bare dra, du.”

“Jeg er nødt til å gjøre et par ting. Jeg tar med litt lunsj tilbake til deg.”

“Fra Rosie’s?”

“Så klart.”

For fem timer siden ...

“Hvor kom alle disse folkene fra?” spurte Allison, en av de enegga nittenåringene som sto bak disken. “Vi har vanligvis ikke så mange folk her på mandager.”

Bobbie Faye løfta på skuldrene. Hun skulle ønske Allison ikke hadde retta ut det ravnsvarte håret sitt. Før hun gjorde det, var Bobbie Faye den eneste som kunne skille henne fra søstera hennes Alicia, og de hadde hatt det gøy med å tulle med noen av de mer plagsomme kundene. Det hadde gjort Ce Ce gal, så Allison hadde gjort som hun fikk beskjed om.

“Jeg tror Ceece har skryti av de krystallene igjen,” svarte hun. “Jeg har hatt minst seks personer innom som har spurt meg om salgsstativet fordi de er for flaue til å innrømme hva de egentlig er på jakt etter.”

“Tror du du har fortalt dem at de er bra for sex igjen? Hun har i hvertfall et par dusin kasser bak som må flyttes,” sa Alicia mens hun sluttet seg til dem.

“Det gikk hvertfall ikke så bra da hun snakket om ‘fred og harmoni’”, la Allison til.

“Vanskelig å selge den idéen når man i tillegg har en disk med pistoler og kniver,” sa Bobbie Faye.

“Ja.” Alicia smilte til henne. “Særlig når dama bak disken har sprengt halve delstaten i lufta.”

“Bare deler av den, rappkjeften. Nå har du en kunde.”

“Å, det er Romy,” sa Allison. “Ei jente vi gikk på skolen med. Trenger du noe bak her?”

“Nei, har alt under kontroll, bare gå bort til henne.”

Bobbie Faye lente seg på pistoldisken, hennes spesialområde i butikken. Hun kunne våpnene, og lærte bort våpensikring og skyteferdigheter på skytebanen Ce Ce hadde fått på plass ute bak butikken. Vel, det gamle falleferdige huset, bygget i Acadian stil, som var gjort om til butikk; med så mange tilbygg at det ikke lenger ga mening, det så ut som om en arkitekt hadde tilfeldig blandet sammen flere tegninger for det gamle stedet. Hun så på mens tvillingene gikk i sikksakk mellom de ustabil oppsatte varene, alt fra kamuflasjer til duftlys til brettspill til rådyrlukt, før de hilste på venninna si, ei lita jentunge som hadde de tristeste øynene Bobbie Faye hadde sett på lenge.

“Er det en bra pistol?” spurte en blond gutt med bolleklipp. Egentlig en ung mann. Hun var tjuei og antakelig bare fire eller fem år eldre enn denne guttungen, men han forsvant i de altfor store klærne sånn at hun måtte overse behovet for å se åssen i all verden han klarte å beholde dem på kroppen. Han dunka i glasset på disken og pekte på en halvautomatisk Sig Sauer på den øverste hylla.

“Klart det,” sa hun, og begynte å forklare håndpistolen for ham.

For to timer og femten minutter siden ...

Trevor stod der med en pistol til hodet, ikledd brannmannutstyr, skitt og svette klint utover ansiktet hans som om han hadde hatt vanskelig for å slukke den brennende bilen.

“Hør her,” sa han til Van, som banna og trykka en .357 mot skallen til Trevor, “jeg bare kom for å se om alt var i orden med dette stedet. Jeg visste ingenting. Helt ærlig.”

“Du ljuger!” sa Van. “Du er en purk! Du skal for faen meg ikke få putte meg i fengsel.”

Bobbie Faye's mage knyttet seg sammen, og adrenalinet hadde ikke bare vekt hver eneste celle i kroppen (ikke at de egentlig trengte mer varsling, de bråkte så høyt at hun var overraska over at hun ikke hadde gjort alle innen en rekkevidde på fem kilometer, døde), men det var like før hun ble fly forbanna, for hvis noe som helst skjedde med Trevor...

“Han er jo bare en brannmann, Van,” sa hun så rolig hun kunne. “Vær litt grei med den stakkars fyren. Hadde han vært en purk hadde han kommet inn hit bevæpna eller no’. La ham gå.”

“Nei, la *meg* være igjen her,” insiterte Trevor. “La kvinnene gå.”

“Nei, vi er nødt til å ha noen bra gisler. Jeg vet hvordan dette fungerer.”

“De kommer til å gå deg på nervene,” sa han. “Jeg har en gæren forlovede og det ville gått hett for seg oppi huet hennes nå.”

Bobbie Faye sendte ham et drepende blikk. “Antakelig fordi hun ikke ville at du skulle være dum og krangle med mannen som holder pistolen mot hodet ditt. Jeg er sikker på at hun foretrekker at du kommer hjem i kveld sånn at dere kan “leve lykkelige alle deres dager”, så ikke vær en idiot.”

“Jeg beholder jenta,” sa Van og pekte på Romy. “Den tispå er grunnen til at jeg er her.”

“Så gi meg Dronningen av *Contraband Days*,” sa Trevor. “For de kommer til å klikke helt dersom du skader henne.”

“Bare ta’a. Hu gjør meg spik spennå gæren, krangler hele tida.”

“Nei!” Kip slo den tynne neven i disken. “Hu er billetten vår ut.”

“Vær så snill og ta’a,” tigga Avery. “Vær så snill? Hu skremmer livskiten ut av meg.” Avery hadde trukket seg tilbake til det stedet i rommet lengst unna.

“Hun pleier å ha den effekten på folk,” nikka Trevor, og hun himlet med øynene.

“Jeg går ingen steder.” Bobbie Faye kunne høre Romy sukke. “Du kan ta med deg de andre damene, men hvis Romy må bli igjen, så blir jeg igjen også.”

“Du kommer bare til å få deg selv skada.” Trevors uttrykk ba henne om å revurdere. “Og du har en forlovede også, har du ikke?”

“Fy faen,” utbrøt Van, “mener du å si at det er en idiot der ute som er villig til å høre på’ræ krangle med’n for resten av det fordømte livet ditt?”

“Jepp,” sa Trevor. “Jeg har hørt han er hodestups.”

“Herregud, pek’n ut for meg og la meg sette en kule i hjernen på’n, så blir det slutt på lidelsene hans.”

For tre og en halv time siden...

Bobbie Faye så bilen, akkurat som hun hadde beskrevet den. En klassisk mustang kabriolet 69-modell, og bilgudene kom hvertfall til å ta livet av henne for det hun kom til å gjøre.

Hun hadde ikke tid til å nøle; hun hadde kanskje to minutter før de ville skjønne at hun var borte, hun hadde sneket ut en dør på den lille rare doen hun hadde fått lov til å bruke. Bilen var ute av synsvinkelen til vinduene foran, parkert på sida av gata, et hullete sted som de aller fleste unngikk. Hun brøyt opp låsen, en av de egenskapene hun hadde lært seg da hun gått ut med et par kriminelle. Hun var ikke helt sikker om det var fortid, eller ei, for Trevor var litt på kanten selv. Fra det lille hun faktisk visste om ham.

Dørlåsen poppet opp og hun åpnet døra forsiktig mens hun plasserte stearinlyset inn i isoporkoppen hun hadde tatt med seg. Hun helte rødsprit på det helt nye teppebelagte gulvet, lente veka mot setet, helte litt mer rødsprit fra den til der stearinlyset sto oppi koppen, nå med 2,5 centimeter med rødsprit.

Det var vanskelig å få tent på det lille telyset uten å tenne på rødspriten som lå rundt det, men hun var nødt – hun trengte de minuttene. Hun lukket døra forsiktig – det hadde egentlig ingenting å si om døra var åpen eller lukket, men hun ville ikke at en tilfeldig bris skulle blåse ut lyset eller, enda verre, sette fyr på rødspriten for tidlig.

Det var et øyeblikk da hun var ferdig at hun visste at hun kunne stikke av. Stikke av mot høyre, til den mer travle gata, gå inn et eller annet trygt sted, ta de nødvendige telefonsamtalene.

Men de kunne høre det, og hvis hun ringte, så kunne folk dø.

Hun kunne gå sin vei. Gå mot friheten. Trevor ville dukke opp, Cam ville dukke opp, andre folk ville ta seg av det, og hun kunne bare gå sin vei, helt trygg. Overlevelsesinstinktet

ropte at hun skulle gjøre det, Motet klagde fra hjørnet om at det faktisk hadde jobbet på overtid de siste månedene og faen heller, det var *slitent*, og Fornuften tigget henne om for en gangs skyld å høre etter.

Hun gikk tilbake til Ce Ce's.

For fire timer siden ...

“Hva er mener’ru med at ‘den er ikke her’?” spurte den unge fyren de andre hadde kalt Van.

“Ganske enkelt,” svarte hun. “Den. Er. Ikke. Her. Det betyr *den er et annet sted*.”

“Dere skal ha masse kontanter her fra helga!” skreik han mens han pekte med .357 i ansiktet hennes.

“Ja,” den feite guttungen de hadde kalt Avery ropte der han sto bak pc’n til Ce Ce, “masse kontanter. Ikke sant?” Han snudde seg mot den blonde fyren bolleklipp. “Du gjorde researchen, du sa det var masse kontanter.”

“Det er det. Det er alltid masse kontanter etter at jegerne og fiskerne har vært innom i løpet av helga.”

“Det er derfor – ” prøvde hun rolig å forklare, mens hun motstod fristelsen å lage grimaser og få Van enda mer forbanna, “Ce Ce tar det med til banken mandag morgen. Hun dro for en liten stund siden. Pengene er sikkert allerede i banken.”

“Nei!” sa Van. “Få a tilbake hit!”

“Ja, det er klart, jeg gjør det med en gang.”

“Asså jeg mener det faens seriøst ass.”

“Asså, jeg skal bare ringe henne og si, ‘Hei Ceece, vi har et par genier av noen kjeltringer her som har den verste timingen *ever*. Har du fryktelig mye imot å ta med pengene tilbake sånn at de kan forsøke seg på nytt?’”

Van spente hanen på Smith&Wesson’en, han dyttet den inn i panna hennes mens Romy og tvillingene hylte.

For åtte timer siden...

Hun våknet før vekkerklokka ringte, som vanlig, og hun hørte på pusten hans, armen hans lå beskyttende rundt livet hennes. Hun visste at forandringen i pustinga hennes alene ville vekke ham; Trevor sov – det var nesten umulig å forestille seg – enda lettere enn det hun gjorde. Han trykte på vekkerklokka før den hadde mulighet til å skrike ut høylytte radioprogramledere som prøvde for hardt å være morgenglade. Så gjorde han det han hadde gjort hver eneste dag de siste tre månedene: han kysset forsiktig arrene, tre sinte kratere rett over hofta hennes, de hadde nesten grodd helt.

“Jeg skal gifte meg med deg,” sa han, for hundrede gang eller noe. Hun hadde mistet tellinga.

“Du kommer til å komme for seint på jobben,” ertet hun, hun hadde ennå ikke gitt ham et svar. Hun prøvde ikke å erte, prøvde ikke å plage ham. Hun hadde bare ikke noe svar å gi. “Uansett så har du mer enn nok sorg i livet ditt som det er.”

“En gang snart,” sa han, “så kommer du til å se i speilet og se disse arrene, og innse at du tok imot kuler for meg. Og du gjør ikke sånt for hvem som helst, Sundance.”

Men hun hadde det, hadde hun begynt å fortelle ham. Det var faktisk mye enklere enn å love bort hjertet. Hun ville tatt kulene når som helst.

“En gang,” hvisket han, og ertet kroppen hennes lys våken, den kilende følelsen i huden hennes var nesten kraftig at man kunne høre den, “kommer du til å innse at du vil ha meg like mye som jeg vil ha deg.”

“Din kjepphøye jævel,” svarte hun, og han gliste.

For tjue minutter siden...

Van gikk frem og tilbake, det fattede håret hans hadde falt ut av hårstrikken, og så nå ut som rare vinger som slo mot ansiktet hans.

“Jeg skal faen meg drepe’a, ass” skrek han mot Kip, men pekte .357’en mot Romy. Eller egentlig mot Bobbie Faye siden hun stod foran Romy, og hadde fått Romy til å stå bak en haug av metall jaktplattformer; de var ikke ugjennomtrengelige, men de ville kanskje ta imot en runde eller to. “Du og din dumme helvetes eks-kjæreste! Vi skulle inn hit for å skaffe penger. Vi skulle bli klare! Politiet henger rundt her”, de venter på at vi skal komme ut! De kommer ikke til å gi oss en annen bil *eller* pengene. Jeg skal faen meg drepe a.”

“Dere har meg,” sa Bobbie Faye, “og de kommer til å gi oss en bil, og vi kommer til å dra og jeg skal ta dere med til en venn av meg. Han er en våpensmugler, og han får dere ut av delstaten. Dere kan la alle disse menneskene gå.”

“Jeg skal faen mæ’kke til noen våpensmugler-venn av deg!” skreik Van så det nesten skummet ut av munnen hans. “Tror du ikke jeg vet at’n kommer til å drepe oss! Vi trenger penger. Noen kommer til å betale løsepenger for deg.”

“Klart det,” sa hun. “Jeg er sikker på at guvernøren vil betale deg for å få meg ut av delstaten. Han har på en måte ønsket å få meg vekk en stund nå.”

For fire og en halv time siden ...

Bobbie Faye hadde ikke likt utseendet på fyren som stod og somla rett ved inngangsdøra, med gliset og med det mørke hår sitt dratt glatt bakover i en hestehale og uknyttede militærstøvler til et par trange jeans som viste fram hele utstyret hans, som om han var den eneste i hele verden som hadde det. Alt det hun kunne om kroppsspråk fortalte henne at han hadde dårlige hensikter og hun holdt mobilen til øret for å ringe Cam. Han kjefta alltid på henne for ikke å ringe ham om hjelp, og denne gangen skulle hun gjøre det.

Hun nølte midt i tastingen. Hun visste ikke hva hun følte for Cam, visste ikke helt hva hun i helvete skulle gjøre med det heller. Bestevenner, nesten fiender, så elskere, så definitivt fiender, så en merkelig våpenhvile da hun akkurat hadde innsett hva som hadde skjedd mellom dem, hva han hadde ment. At han hadde ønsket å gifte seg med henne. At han hadde vært så dum, han ødela alt. Lojaliteten skilte ham og Trevor og hun kunne ikke tenke på det; det fikk alt til å gjøre vondt igjen.

Det var nølingen som kostet henne.

Fyren som somla ved døra dro frem en pistol. Hun stod der, vitende om at hennes Glock bare var fem centimeter unna, men han så på henne og ropte. Han vred om låsen på døra mens den blonde bolleklippen løp for å låse bakdøra.

“Alle ned på gulvet.” Og finn fram mobilene deres, nå!” ropte fyren ved døra. “Finner jeg en på dere, skyter jeg, skjønner?”

Mr. Maynard lente seg litt mot henne og hvisket, “jeg kan takle’n hvis du vil skyte de andre.” Mr. Maynard var minst åttifem og stiv som en stokk på grunn av gikt.

“Ikke helt ennå, Mr. Maynard.”

“Bare si i fra.”

Hun nikket mens den feite guttungen – noen hadde kalt ham Avery – hacka seg inn på Ce Ces pc.

“Sånn,” sa Avery, “vi er kobla til nødsentralens datasystem. Hvis det er noen som ringer politiet, er det vi som får vite det først.”

“Er det noen her som er dumme nok til å ringe noen, for eksempel på en annen telefon et sted, så bynner jeg å drepe noen av dere.”

“Han har gjort det før,” sa Avery til gruppen med gisler, og ut i fra det nesten-tisser-på-seg-selv uttrykket han hadde, var Bobbie Faye nokså sikker på at han snakket sant.

Kip løp inn igjen, valsa forbi henne og tok telefonen ut av hendene hennes, før han fortsatte å samle inn de andre telefonene og visiterte hver eneste kunde i butikken.

“Alle stiller seg inntil veggen,” instruerte fyren ved inngangsdøra.

“Alle unntatt Romy,” sa Kip, og spradet bort til der Romy klynget seg sammen med tvillingene. “Hun er min.”

For to timer og førtifem minutter siden ...

“Definitivt påsatt,” sa brannsjefen. “Uoffisielt, selvfølgelig,” sa han til Cam, som nettopp hadde kommet, “men de gadd ikke skjule det. Men du er nødt til å se dette.”

Cam fulgte mannen over til den utbrente bilen, og like ved, var det en pil brent inn i bakken. Den pekte mot Ce Ces.

Som når man kom til å tenke på det, var mørk, og det var ingen tegn til bevegelse der inne.

“Evakuerte dere butikken?” spurte han og brannsjefen så over dit mens han klødde seg i hodet.

“Nei, faktisk, det var mørkt da vi kom dit. Vi hadde kontroll på brannen, og det er et skilt på døra – ‘Stengt i lunsjen.’”

“Ce Ce stenger ikke i lunsjen.”

Cam så på pilen, og innså at på bunnen var det to initialer: “BF.” Bobbie Faye.

Svarte heller, dette var ikke bra. Hun ikke kunne ringe – hvis hun måtte gjøre dette?

Trevor dukket plutselig opp. Cam kunne sverget på at fyren hadde Bobbie Faye merka med en eller annen form for elektronisk utstyr, men hun ville tatt livet av Trevor dersom han i

det hele tatt hadde tenkt tanken. Kanskje fyren kunne forutse dommedag. Den type anelser han hadde utviklet da *han* var sammen med henne.

“Jeg vil at dere skal fortsette å slukke brannen,” sa Trevor til brannsjefen, med en skremmende ro i stemmen. “Alt skal se ut som normalt. Jeg må få på meg noe brannmannutstyr – har dere en ekstra jakke eller noe?”

“Jeg kan sikkert grave frem no’.”

“Du går ikke inn dit før vi vet hva i helvete som foregår der,” sa Cam til ham.

“Skal vi vedde?”

For tolv minutter siden

“Jeg går ikke sammen med henne,” sutra Avery. “Hu sprenger ting i lufta. Jeg ha’kke lyst til å bli sprengt i lufta.”

“Du går sammen med meg,” sa Bobbie Faye til ham som om han var en 7-åring, “for hvis du ikke gjør det, Avery, så vil jeg sørge for at de snille politifolka på utsida skyter ræva av deg.”

Avery begynte å gråte og Van fortsatte å gå frem og tilbake.

“Og vi tar med den forbanna tispå, også,” sa han om Romy.

Bobbie Faye hørte Romy gispe.

“Nei, Van, det gjør dere ikke. Prøver dere å ta Romy, så dreper jeg dere.”

“Du har for faen meg ikke en pistol lenger!” ropte han mens han trampa over til henne. “Miz Fucking Big Bad, hva ska’ ru’ gjørra? Snakke meg ihjæl?”

“Nei,” smilte hun søtt. “Jeg skal gjøre *dette*,” og hun rørte på seg, glad for at hun endelig hadde fått ham nærme nok.

For ti minutter siden...

SWAT og Cam og Trevor stormet stedet. En jente skrek usammenhengende på den andre siden av rommet og to betjenter bevegde seg i hennes retning for å roe henne ned. To menn nede, en radmager en borte ved disken blødde, men han var i live så vidt Cam kunne se. En annen, større fyr, vred seg i smerte mens han holdt seg til skrittet. Bobbie Faye var på gulvet,

satt lent opp mot et utstillingsmonter, hun så helt utslitt ut. Han ville gå bort til henne. Herregud, han ville gå bort til henne, men når hun så opp på de to mennene som nærmet seg, fokuserte hun på Trevor, som knelte ned ved siden av henne, sjekket henne, forsikret seg om at hun ikke var skadet.

Det var hans egen forbanna feil, minnet han seg selv om. Det var ikke over ennå. Ikke på langt nær. Selv ikke om hun trodde at det var det, og han hadde en plan. Antakelig en dum en, men han hadde en plan.

“Cam?” en av betjentene ropte ham over til en ung mann som gråt så tårene spratt.

“Vær så snill og arrester meg,” sa han. “Og ta meg til et sted der’ a ikke kan få tak i meg.” Han ristet så ukontrollert at han så vidt greide å se bort i Bobbie Fayers retning.

“Hun er ikke så ille.”

Avery måppte mot ham. “Så du hvor’ a stakk den fiskekroken?”

Cam rykket til og stirret bort på mannen som vred seg i smerte. Ambulansepersonellet hadde det vanskelig med å få ham til å ligge stille på båren. “Vel, hvis det er til noen trøst, så tror jeg ikke hun er så veldig bekymra for deg akkurat nå.”

“Jeg vi’kke ta no’n sjanser.”

For tre timer og ti minutter siden...

“Du gjorde hva?” skreik Van mens han slo til Kip i ansiktet med pistolen. “Hva i helvete er gærent med deg?”

Alle kundene trakk pusten dypt og stivnet, idet Kipp trakk frem Sig’n han hadde tatt ut fra utstillingsmonteret; ingen la merke til at Bobbie Faye hadde sneket seg inn igjen.

“Mobb meg for faen ikke, ass, du aner ikke akkurat hvor ille det er.” Kip ristet praktisk talt av sinne.

Romy gjemte seg så godt hun kunne bak tvillingene.

“Vi sa vi skulle få vår store sjanse,” freste Van. “Full score. Massevis med penger. Jeg skulle starte på nytt på et annet sted. Vi kom ikke hit for noen forbanna idiotisk kjærlighetsblanding som en dum vimsete voodoo prestinne selger for ti spenn.”

“Det er ikke idiotisk,” sa Kip, “og den er jævla dyr. Jeg hadde ikke råd til’n.”

“Så du gjorde hva? Du lurte oss? Du fikk oss til å bryte oss inn her når’ru veit at den voodoo dama ikke en gang kommer til å værra her? *Tenkte* du i det hele tatt på at hu sku’ ta med seg penga til banken i morges? Hæ? Jeg burde faen meg drepe’ræ her og nå!”

“Hu har makt, og jeg ville’ke at’a sku’ gjørra no’ rart mot meg, som å forandre meg til en frosk med vorter eller no’. Hu kan gjøre sånt. Men jeg så bak der og ikke no’ av greiene hennes er merka. Jeg ha’kke peiling på hvilken som er kjærlighetsmiksturen.”

“Du er spik spennna gæren,” sa Van, mens han slo .357en lett mot Kips bryst for å understreke.

“Jeg vil bare ha Romy *tilbake*,” ropte Kip mens tårer rant nedover det radmagre, skitne ansiktet hans, og Romy gjemte seg enda mer bak tvillingene. “Hu slo opp med meg og hu tilhører *meg*. Hu er *min*, og jeg skal beholde a.”

“Kjærlighet æ’kke no’ du kan kjøpe, din helvetes idiot,” skreik Van. Han veivet med pistolen og alle rykket til, og dukket. “Trur’ru en tam mikstur kommer til å få a til å *elske* deg? Er du *sjuk*? Trur’ru den kommer til å få a til å elske deg nok til å stå foran denne pistolen for’ræ? Hæ? Kom hit,” ropte han til Romy, flere av kundene stod foran henne, og Bobbi Faye foran dem.

“Ser’ru,” sa han til Kip, “totalt fremmede stående foran en pistol for en de ikke en gang kjenner, og de elsker a’kke. Og hu elsker ikke deg nok til å komme fram derfra og stå foran denna for deg,” sa han dunket lett på enden av pistolen. “Ska’rru bli skutt for den jævla kjerringa der? Ska’rru bli drept for den møkka der?”

“Ja,” sa Kip, med litt for falskt mot. “Jeg tar en for a.”

Van sparket over et høyt stativ som knuste, og søkk og fiskeutstyr og kunstig agn fløt rundt. “Det er ingenting. Helvete heller, det æ’kke en gang vanskelig.” Spytt formet seg i munnvikene hans og han gikk frem og tilbake, bevegelsene hans rykket til for hver eneste lille stavelse som om musklene var fast bestemt på å uttrykke smerten hver for seg. “Folk der ute, de kommer til å bruke ræ for alt de kan få, som blomster eller smykker eller idiotiske gardiner med store rosa tekanner på som ikke passer sammen med noe av dritten din, og så en dag, har du ikke flere store ting, du kan ikke gjøre noe stort nok og så, pang, er de borte og du blir nødt til å glane på de helvetes gardinene. Helvetes forbanna tekanner!” Han raste en hel hylle med kjøkkenutstyr ned på gulvet, ansiktet hans var rødt, tårer klistret seg til kinnene. Hver eneste kunde krympet seg så langt unna de kunne komme uten å bevege seg, uten å påkalle oppmerksomheten hans.

“Den ekte formen for kjærlighet,” bablet han, mens han sparket kjøkkenutstyret unna, “den hvor du drar hjem hver dag til den samme personen, og du ønsker at den personen skal komme hjem til deg resten av det forbanna livet ditt? Du kan ikke kjøpe det, ass, ikke med den helvetes idiotiske kjærlighetsmiksturen din. Det handler ikke om de store tingene, det handler om hva noen gjør, dag inn og dag ut, uansett om de blir værende eller ikke. Og hu kommer ikke til å bli værende, ass, ikke en gang med en helvetes mikstur.

“Jeg trengte de pengene,” ropte han, og hadde lyst til å sikte på Romy, men var nødt til å nøye seg med å sikte på Bobbie Faye. “Jeg trengte å begynne på nytt, å komme meg vekk fra de forbanna tekannene!”

Bobbie Faye stirret på Van, så inne i sin egen babling at ansiktet hans hadde blitt rødt, håret hans slo med hvert ord mens han vugget kroppen sin kraftig, og det forbløffet henne hvordan selv gale folk kunne ha øyeblikk med strålende klarhet. Hvorfor var det alltid de gjerne som forsto kjærlighet best? Universet hadde noen ganger en skikkelig pervers sans for humor.

Den plutselige, ristingen av Mustangen som eksploderte utenfor fikk vinduene til å klirre, satte i gang bilalarmer over hele nabolaget og Bobbi Faye visste at det ville ta nøyaktig to minutter og førtitre sekunder før brannvesenet ville dukke opp (for, uheldigvis, hadde hun dyptgående erfaring med dette), og det ville ta lenger tid enn det for Van og Kip og Avery å innse at fluktbilen deres akkurat forsvant.

For fem minutter siden...

Trevor undersøkte henne, forsikret seg om at hun ikke skjulte noen skader, og så sjekket han henne igjen.

“Slutt,” sa hun. “Jeg er uskadet.” Hun var sliten, men ok. “La oss dra hjem.” Hun åpnet øynene sine for å se ham smile, råsexy, og hun følte kilingen i huden igjen. “Hva?”

“Du svarte meg, endelig.”

“Jeg *har* svart deg, din tulling.”

“Jeg trodde du ikke var klar over at du gjorde det.”

“Og du skal liksom være en smart FBI-mann?” Han trengte ikke vite at hun akkurat hadde funnet ut at hun hadde svart ham hver gang hun hadde tenkt på ham som hjemme.

“Blir jeg nødt til å sørge for at du blir tatt som gissel hver gang jeg vil at du skal ta en stor beslutning?” Spurte han mens han stod og hjalp henne opp.

“Ikke ødelegg hellet ditt nå, Butch,” sa hun mens hun smilte for første gang den dagen. “Jeg vet fremdeles hvor resten av fiskekrokene er.”

Appendiks – vedlegg 2: Utgangsteksten

“A Failure to Communicate”

En novelle av Toni McGee Causey

Hentet fra Child, L. (red.) 2008, *Killer Year: Stories to Die For*, MIRA Books, Richmond, 101–118.

A Failure to Communicate

by Toni McGee Causey

•

Only the South could've produced Bobbie Faye Sumrall. Maybe only Louisiana. The distinction's too fine for me because I'm not from the South, but I can tell you that Bobbie Faye could not have been born on the laconic plains of the Midwest, or the cold streets of Boston, or the freeways of the San Fernando Valley. She is a heat-seeking missile, a Technicolor heroine rising out of the humidity with a vocabulary as explosive and a past as checkered and abilities as stunning as any you'd find in Marvel Comics. The same can be said for her creator, the extravagantly talented Toni McGee Causey. In "A Failure to Communicate," a motley trio of bad boys picks the wrong Feng Shui Emporium to hold up and discovers that Bobbie Faye is the last woman on the planet you want on the other end of a gun.

—Harley Jane Kozak, author of *Dating Dead Men*

One hour and forty-five minutes ago . . .

If she got out of this one alive, he was just going to fucking kill her. It would be much easier that way. She was his ex, she was a raving fucking loon, and here she was, holed up inside Ce Ce's where she worked (an

outfitter store, with the dumbass name of Ce Ce's Cajun Outfitters and Feng Shui Emporium, though he was surprised Ce Ce didn't include the whole voodoo aspect of her business—probably couldn't cram that on the small wooden sign).

Bobbie Faye Sumrall, who was supposed to have been his wife by now, was a hostage. God help them all. And he was the fucking detective who had to somehow get her to come out and quit terrorizing the hostage takers so they could end this standoff.

This was not going to go well.

He knew it, he could feel it in his bones. He hoped like hell she didn't blow something up. Again. Especially not while she was in there.

"Detective Moreau?" a rookie cop asked.

"Cam."

"Uh, Cam, the newspeople are asking—"

"Quit talking to them. Do not speak to them again. And move the perimeter back five more feet. If they ask you another question, move it back another five. Got it?"

"Yessir." The rookie cop ran off.

Media helicopters jockeyed above them. The news was all over this—because of course, she was the Contraband Days Queen. Unofficial, but you'd swear she was fucking royalty, the way their little industrial city of Lake Charles, Louisiana, treated her. If one freaking hair on her head was injured when all of this was done? He would have death threats.

Her future ex-fiancé (if Cam had anything to do with it) approached, stripping away the firefighter gear he'd borrowed: Trevor Cormier, FBI, former government-sanctioned mercenary and clearly as insane as she was. Trevor was older than Cam's thirty years by about six, though maybe more. Cam wasn't sure. He had Trevor on height, but then, he usually had most people, at six four. Trevor was a measly six foot.

"She's not coming out," Trevor said, pissed off, which satisfied the

hell out of Cam. Not that she didn't come out, but that she didn't listen to Trevor any more than she'd listened to him.

"She's still armed?"

"Yes."

Fifteen minutes ago . . .

"Get down get down *get down!*" she shouted, sliding along the aisle like she was heading into home plate, rolling onto her side as she slid, sweeping the aim of her compact Glock across the counter, hoping like hell the customers would listen to her before they got themselves killed. The fat one called Avery—twenty-three, he'd told her—blubbered into a cell phone, begging the cops to just take him away, anything to get him away from *her*.

He wasn't the problem.

The other two were. Kip, blond mop top, raggedy jeans drooping off his skinny hips, and Van, the so-called brains behind this operation.

Kip had lost his mind, the pressures of being made to take hostages when all he really wanted was Romy. Kip, who screamed obscenities even Bobbie Faye hadn't used or heard, and that was a new record. He waved around a Sig he'd gotten from the broken display case, loaded, she knew, by the rounds he'd found there, intent on shooting Mr. Maynard, the balding, bandy-legged old man standing between him and Bobbie Faye. Mr. Maynard's arthritis meant he moved so slowly, Bobbie Faye didn't know if he could hit the floor fast enough to avoid being shot. Romy stood where she'd left her, frozen, paralyzed by fear and, if the flat, resigned look in Kip's eyes was anything to judge by, if he made it past Mr. Maynard and her, Romy was dead.

Which meant she had to take the shot.

The real problem was Van. Older, scarier. And nowhere to be seen. Kip made a decision, tears streaming down his face, shouting at Mr. Maynard that he would kill him, too. He aimed.

She aimed better.

Kip saw her Glock at that last second, his eyes going wide, and he turned into the shot as she chanted, "Get *down!*" and Mr. Maynard slowly dropped to his right, crashing one knee into the floor.

And then Van stepped up behind her, put a gun to her head, and laughed.

Five and a half hours ago . . .

Ce Ce waddled around to the gun counter, her long chocolate braids swinging against her honey skin.

"I'm taking this." She nodded toward the bank bag. "You got the place?"

"Sure, Ceece. It's a Monday; it's usually pretty slow."

"Yeah, but you're still recuperating from that last thing. You're looking kinda pale."

"I'm fine, really. Go on."

"I've gotta run a couple of errands. I'll bring you back some lunch."

"Rosie's?"

"You betcha, hon."

Five hours ago . . .

"Where did all these people come from?" Allison, one of the identical nineteen-year-old twins working the front counter, asked. "We don't usually have this many on a Monday."

Bobbie Faye shrugged, wishing Allison hadn't streaked her jet-black hair. Until she had, Bobbie Faye had been the only one who could tell her and her sister, Alicia, apart, and they'd had fun messing with some of the more pain-in-the-ass customers. Drove Ce Ce right up the wall, though, so Allison had obliged.

"I think Ceece's been talking up those crystals," she answered. "I've had at least six people ask me for the 'sale' rack because they're too embarrassed to admit what they really want."

"Think she's been telling 'em they're great for sex again? She's still got at least two dozen crates in the back to move," Alicia said, joining them.

"She didn't do so good using the whole 'peace and harmony' thing," Allison added.

"Kinda hard to sell that idea while you have a gun and knife counter, too," Bobbie Faye said.

"Yeah." Alicia grinned at her. "Especially when the woman behind the counter has blown up half the state."

"Only parts of it, smartass. Look, you have a customer."

"Oh, that's Romy," Allison said. "Girl we graduated with. You need anything back here?"

"Nope, got it, go visit."

Bobbie Faye leaned on the gun counter, her particular special area of the store. She knew the weapons and taught firearm safety and marksmanship at the firing range Ce Ce'd had constructed out back behind the store. Well, old ramshackle Acadian-style-house-turned-store; with so many add-ons that made no sense, it looked like an architect had hiccupped and scrambled multiple plans into one old place. She watched as the twins wove through the precariously stacked merchandise, everything from ammo to scented candles to board games to deer scent, and they greeted their friend, a slip of a girl who had the saddest eyes Bobbie Faye had seen in a long time.

"Is this a good gun?" a blond mop-topped boy asked her. Technically, a young man. She was twenty-nine and probably only four or five years older than this kid, but he looked so lost in his baggy clothes, she had to quash the need to see how on earth he had them held up on his body. He tapped on the glass countertop, pointing to a double-action Sig Sauer on the top shelf.

"Sure," she said, and she began explaining the handgun to him.

Two hours and fifteen minutes ago . . .

Trevor stood there with a gun to his head, suited up in firefighting gear, dirt and sweat smeared on his face as if he'd had a hard time with the burning car.

"Look man," he said to Van, who was shouting obscenities and pressing the .357 into Trevor's skull, "I just came in to see if the place was okay. I didn't know. Really."

"You're lying!" Van said. "You're a cop! You ain't fucking takin' me to jail, man."

Bobbie Faye's entire gut knotted, and Adrenaline had not only woken up every single cell (not that they really needed further alerting, they were jangling so loudly, she was surprised she hadn't deafened everyone in a three-mile radius), but Fucking Pissed Off knocked at the door, because if anything happened to Trevor . . .

"He's just a fireman, Van," she said, as calmly as she could. "Cut the poor guy a break. If he was a cop, he'd have come in here armed or something. Let him go."

"No, keep *me*," Trevor insisted. "Let the women go."

"Nah, man, we gotta keep us some good hostages. I know how this works."

"They're going to get on your nerves," he said. "I have a crazy fiancée and, man, her head would be spinning about now."

Bobbie Faye gave him a slit-eyed glare. "Probably because she'd rather you not be stupid and argue with the man with the gun at your head. I'm sure she'd prefer you to come home tonight and do that whole 'happily forever after' thing, so don't be an idiot."

"I'm keeping the girl," Van said, pointing to Romy. "That bitch is the reason why I'm here."

"Then give me the Contraband Days Queen," Trevor said. "'Cuz man, they're gonna go ballistic on you, if you hurt her."

"Sure, take her. She's driving me batshit anyway, always arguing."

"No!" Kip pounded his skinny fist on the counter. "She's our ticket out."

"Please take her," Avery whined. "Please? She scares the crap outta me." Avery had retreated to the farthest point in the room.

"She tends to have that effect on some people," Trevor agreed, and she rolled her eyes.

"I'm not going." Bobbie Faye could hear Romy sigh. "You can take the other women, but if Romy has to stay, I'm staying."

"You're only going to get yourself hurt." Trevor's expression begged her to reconsider. "And I think you have a fiancé, too, right?"

"Holy fuck," Van said, "you mean there's some moron out there who's willing to listen to you argue with him for the rest of your fucking life?"

"Yep," Trevor said. "I heard he's got it bad, too."

"Geezus, point me at him and let me put a bullet in his brain and put him out of his misery."

Three and a half hours ago . . .

Bobbie Faye saw the car, just like Romy had described it. A classic '69 Mustang fastback, and the car gods were sooooo going to strike her dead for what she was about to do.

She didn't have time to hesitate; she maybe had two minutes before they realized she was missing, had slipped out a door off the weird little bathroom she'd gotten permission to use. The car was out of the line of sight of the front windows, parked over on the side street, a potholed one-way affair that most people avoided. She slim-jimmed the lock, one of her talents learned when she had dated a couple of criminals. She wasn't entirely sure if that was past tense or not, because Trevor skirted that fine line. From the little she really knew of him.

The door lock popped and she eased it open, placing the candle inside the Styrofoam cup she'd brought with her. She poured the Coleman fuel on the brand-new carpeted floor, laid the fire wick against the seat, poured a little more fuel from it to where the candle sat inside the cup, now with an inch of fuel inside.

It was hard to light the small votive candle without lighting the fuel around it, but she had to—she needed the minutes. She carefully closed the door—it wouldn't really matter later if it had been open or closed, but she didn't want a random breeze blowing out the candle or, worse, setting the fuel on fire too soon.

There was a moment when she was finished that she knew she could run for it. Head to the right, to the busier street, go inside somewhere safe, make the phone calls that needed to be made.

But they were listening, and if she made that phone call, people might die.

She could walk away. Walk to freedom. Trevor would show up, Cam would show up, other people would take care of it, and she could just walk away, perfectly safe. Self-preservation shouted to go for it, Bravery whined in the corner that really, it had been on overtime for the last few months and fuck it, it was *tired*, and Common Sense begged her to listen, for once.

She turned back toward Ce Ce's.

Four hours ago . . .

"What do you mean, it's not here?" the young guy the others had called Van asked.

"Pretty simple," she said. "It's. Not. Here. Means *it's somewhere else*."

"You're supposed to have a lot of cash from the weekend!" he shouted, pointing his .357 in her face.

"Yeah," the fat kid they'd called Avery piped up from behind Ce Ce's computer, "a lot of cash. Right?" He turned to the mop-top blond. "You did the research, you said there was a lot of cash."

"There is. There's always a lot after the hunters and fishermen come through here on the weekend."

"Which is why," she tried to explain patiently, refraining from pantomiming and pissing Van off even more, "Ce Ce brings it to the bank on Monday mornings. She left a little while ago. It's probably already in the bank by now."

"No!" Van said. "You get her back here!"

"Uh, sure thing, I'll just get right on that."

"I'm fucking *serious*, dude."

"Well, gee, *dude*, I'll call her up and say, 'Hey, Ceece, we've got a couple of genius thieves over here whose timing kinda sucks. Would you mind terribly bringing the money back so they can have another try?'"

Van cocked the Smith & Wesson, shoving it against her forehead as Romy and the twins screamed.

Eight hours ago . . .

She woke before the alarm, per usual, and she listened to his breathing, his arm curved protectively around her waist. She knew the change in

her breathing alone would wake him; Trevor was—almost impossible to believe—a lighter sleeper than she was. He tapped off the alarm before it had a chance to jangle loud talk-radio hosts who were trying too hard to be cheery in the morning. Then he did what he'd been doing every single day for the last three months: he brushed a kiss across the scars, three angry craters just above her hip, almost healed completely.

"I'm going to marry you," he said, for the hundredth or so time. She'd lost track.

"You're going to be late for work," she teased, still not having given him an answer. She wasn't trying to be coy, wasn't trying to torment him. She just didn't have an answer to give. "Besides, you have enough grief in your life."

"One of these days," he said, "you're going to look in the mirror and see these and realize you stood in front of bullets for me. And you don't just do that for anyone, Sundance."

But she had, she'd started to tell him. It was, actually, a lot easier than promising a heart. She'd take the bullets any day.

"One day," he whispered, teasing her body wide awake, the humming sensation in her skin almost loud enough to hear, "you're going to realize you want me as much as I want you."

"Cocky bastard," she said, and he grinned.

Twenty minutes ago . . .

Van paced, his greasy hair having fallen out of its hair band, demented wings now flapping around his face.

"I'm gonna fucking kill her, man," he shouted at Kip, but pointed the .357 at Romy. Well, at Bobbie Faye, because she stood in front of Romy, and had made Romy stand behind a stack of metal deer stands; they weren't solid, but they might deflect a round or two. "You and your stupid ex-fucking-girlfriend! We were coming in here for *money*."

We were gonna be set! The police are dragging around, they're waiting us out! They're not gonna give us another car *or* the money. I'm gonna fucking kill her."

"You have me," Bobbie Faye said, "and they'll give us a car and we're going to leave and I'll take you to a friend of mine. He's a gunrunner, and he'll get you out of the state. You can let all of these people go."

"I'm not going to no fucking gunrunner friend of yours!" Van shouted, working up to a froth. "You don't think I know he'll kill us! We need money. Someone's gotta pay a ransom for you."

"Sure thing," she said. "I'm sure the governor will pay you to get me out of the state. He's been kinda wanting me gone for a while now."

Four and a half hours ago . . .

Bobbie Faye hadn't liked the look of the guy loitering just inside the front door, with his sneer and dark hair slicked back into a ponytail and unlaced army boots paired with tight jeans that showed off his entire package, as if he was the only man on the planet who had one. Everything she knew about reading body language said "bad intentions" and she had the cell phone to her ear to call Cam. He always chewed her out for not calling him to help, and this time, she was going to do it.

She hesitated, mid-dial. She didn't know what she felt for Cam, didn't quite know what the hell to do about it, either. Best friends, almost enemies, then lovers, then definitely enemies, then a weird truce when she'd realized just what had happened between them, what he'd intended. That he'd wanted to marry her. That he'd been so stupid, he'd screwed everything up. Loyalty split down the line between him and Trevor and she couldn't think about it; it made everything hurt all over again.

It was the hesitation that cost her.

The guy loitering at the door drew a gun. She stood there, knowing her Glock was a mere two inches away, but he was watching her, shouting.

He turned the lock in the door while the blond mop top ran to lock the back.

"Everybody down on the floor. And get your cell phones out, now!" the guy at the door shouted. "If I find one on you, I'm shooting you, you got that?"

Mr. Maynard leaned a little toward her and whispered, "I can tackle 'im if you wanna shoot the other ones." Mr. Maynard was at least eighty-five and stiff as a brick from arthritis.

"Not just yet, Mr. Maynard."

"You let me know when."

She nodded as the fat kid—someone called him Avery—hacked into Ce Ce's computer.

"There," Avery said, "we're tied into the 911 computer dispatch. Anyone calls the cops, we'll know first."

"Anyone here stupid enough to call anyone, like on some other phone somewhere, I'll start killing some of you."

"He's done it before," Avery said to the crowd, and from the about-to-piss-himself expression he had, Bobbie Faye was pretty sure he was telling the truth.

Kip ran back in, sauntering past her and taking her cell phone out of her hands, then proceeded to scoop up the other phones and pat down every customer in the store.

"Everybody against the wall," the guy at the front door instructed.

"Everybody except Romy," Kip said, swaggering over to where Romy huddled with the twins. "She's mine."

Two hours and forty-five minutes ago . . .

"Definitely arson," the fire chief said. "Unofficially, of course," he told Cam, who'd just arrived, "but they didn't bother to hide it. But you gotta see this."

Cam followed the man over to the smoldering car, and, nearby, there was an arrow burned into the ground. Pointing at Ce Ce's.

Which, come to think of it, was dark, with not a soul moving around.

"Did y'all evacuate the store?" he asked and the chief looked over there, scratching his head.

"No, as a matter of fact, it was dark when we got here. We had the fire contained, and there's a sign on the door—'Closed for Lunch.'"

"Ce Ce doesn't close for lunch."

Cam looked at that arrow, then realized at the bottom, there were initials: "BF." Bobbie Faye.

Oh, holy shit, this was bad. If she couldn't call, if she'd had to do this?

Trevor appeared, just like that. Cam would have sworn under his breath that the man had Bobbie Faye tagged with some sort of electronic device, but she'd have killed Trevor if he even thought about it. Maybe the man had a finely honed sense of impending doom. The kind he'd developed when *he'd* dated her.

"I want you to keep up the fire fighting," Trevor said to the chief, an eerie calm to his voice. "Keep everything looking normal. I need to get into some fire gear—do you have an extra jacket or something?"

"I'm sure I can scrounge something up."

"You're not going in there until we know what the hell is up," Cam told him.

"Wanna bet?"

Twelve minutes ago . . .

"I'm not going with her," Avery whined. "She blows things up. I don't want to be blown up."

"You're going with me," Bobbie Faye said to him like she would a

third-grader, "because if you don't, Avery, I will make sure the nice cops outside shoot your ass."

Avery started crying and Van kept pacing.

"And we're taking that fucking bitch, too," he said about Romy.

Bobbie Faye heard Romy gasp.

"No, Van, you're not. You try to take Romy, I'll kill you."

"You don't fucking have a gun anymore!" he shouted, stomping over to her. "Miz Fucking Big Bad, whatcha gonna do? Talk me to death?"

"No," she smiled sweetly. "I'm going to do *this*," and she moved, glad he'd finally gotten close enough.

Ten minutes ago . . .

SWAT and Cam and Trevor swarmed the place. A girl screamed incoherently on the other side of the room and two officers moved in her direction to calm her down. Two men down, a scrawny one over by the counter, bleeding, but alive, from what Cam could see, and a second, bigger guy, writhing and screaming in pain, holding his crotch. Bobbie Faye on the floor, sitting against a display case, looking completely exhausted. He wanted to go to her. Jesus, he wanted to go to her, but when she looked up at the two of them approaching, she focused on Trevor, who knelt by her side, checking her out, making sure she wasn't hurt.

It was his own fucking fault, he reminded himself. It wasn't over yet. Not by a long shot. Not even if she thought it was, and he had a plan. Probably a stupid one, but he had a plan.

"Cam?" one of the officers called him over to another young man, bawling his eyes out.

"Please arrest me," he said. "And take me where she can't get to me." He shuddered uncontrollably, barely able to bring himself to look in Bobbie Faye's direction.

"She's not that bad."

Avery gaped at him. "Did you *see* where she put that fish hook?"

Cam flinched, glancing back at the man writhing, the paramedics having a rough time getting him to lie still on the gurney. "Well, if it's any consolation, I don't think she's real concerned about you right now."

"I don't want to take any chances."

Three hours and ten minutes ago . . .

"You did what?" Van yelled, smacking Kip across the face with the gun.

"What in the hell is wrong with you?"

The entire storeful of customers inhaled and froze there as Kip pulled out the Sig he'd gotten out of the display case; no one noticed Bobbie Faye had slipped back in.

"Don't fuckin' mock me, man, you just don't know how bad it is." Kip practically vibrated in place with fury.

Romy hid as much as she could behind the twins.

"We said we were getting our big break," Van seethed. "Big score. Lots of money. I was gonna start out somewhere new. We didn't come here for no stupid fucking love potion that some ditzzy stupid voodoo priestess sells for ten bucks."

"It's not stupid," Kip said, "and it's real expensive. I couldn't afford it."

"So you what? You set us up, man? You get us to break in here when you know the voodoo woman ain't even gonna be in here? Did you even *think* about the fact that she was taking the money to the bank this morning? Huh? I should fucking kill you right here!"

"She's powerful, and I didn't want her to do something weird to me, like turn me into some sort of warty frog or something. She can do that shit. But I looked back there and none of her stuff is labeled. I don't know which one is the love potion."

"You're out of your fucking mind," Van said, tapping the .357 against Kip's chest for emphasis.

"I just want Romy *back*," Kip yelled, tears flowing down his scrawny, dirty face, and Romy hid even more behind the twins. "She broke up with me and she belongs to *me*. She's *mine*, and I'm gonna keep her."

"Love isn't something you can buy, you fucking idiot," Van shouted. He waved the pistol and everyone flinched, ducking. "You think some lame potion is gonna make her *love* you? Are you *sick*? You think it's gonna make her love you enough to stand in front of this gun for you? Huh? C'mere," he shouted at Romy, and several of the customers stood in front of her, and Bobbie Faye in front of them.

"See," he said to Kip, "total fucking strangers standing in front of a gun for somebody they don't even know, and they don't love her. And she don't love you enough to come out from behind there and stand in front of this for you," he said, tapping the end of the gun barrel. "You gonna get shot for her stupid ass? You gonna get killed for that shit?"

"Yeah," Kip said, with a little too much bravado. "I'd take one for her."

Van kicked over a tall rack, smashing it, and the sinkers and fishing tackle and artificial baits scattered. "That ain't nothin', man. Hell, that ain't even hard." Spittle formed in the corners of his mouth and he paced, his movements jerking with each syllable as if the muscles were determined to independently express the pain. "People out there, they'll use you for the stuff they can get, like flowers or jewelry or stupid curtains with big pink teapots on 'em that don't go with any of your shit, and then one day, there ain't nothing else big you got, you can't do nothing big enough and then, bam, they're gone and you got to stare at them *fuckin'* curtains. Goddamned fucking teapots!" He raked an entire shelf of kitchen supplies onto the floor, his face red, tears staining his cheeks. Every customer shrank as far away as they could without moving, without attracting his attention.

"That real kind of love," he ranted, kicking the utensils out of his way, "that going home every day to the same person, wantin' them to come home to you for the rest of your fucking life? You can't buy that, man, not with your stupid fucking love potion. It ain't about the big things, it's about what somebody does, day in and day out, whether or not they stick. And she ain't gonna stick, man, not even with some fuckin' potion."

"I needed that money," he shouted, wanting to aim at Romy and having to settle for aiming at Bobbie Faye. "I needed to start over, to get away from them fucking teapots!"

Bobbie Faye stared at Van, so into his rant that his face had turned red, his hair flapping with each word as he rocked his body hard, and it amazed her how even crazy people could have a moment of brilliant clarity. Why was it always the psychos who understood love best? The universe had a real perverse sense of humor sometimes.

The sudden, concussive *whoomsh* of the Mustang exploding outside rattled the windows, set off car alarms all across the neighborhood and Bobbie Faye knew that it would take exactly two minutes, forty-three seconds for the fire department to arrive (because, unfortunately, she had in-depth experience at this), and it would take longer than that for Van and Kip and Avery to wrap their minds around the fact that their getaway car just left.

Five minutes ago . . .

Trevor checked her over, making sure she wasn't hiding any wounds, and then he rechecked her.

"Quit," she said. "I'm fine." She was tired, but okay. "Let's go home." She opened her eyes to see him grinning, dead sexy, and she felt the humming in her skin again. "What?"

"You answered me, finally."

"I've *been* answering you, you idiot."

"I didn't think you realized you were."

"So much for you being the brilliant FBI man, huh?" He didn't need to know she'd finally figured out that she'd been answering him every time she thought of him as home.

"Am I going to have to make sure you're taken hostage every time I want you to make a major decision?" he asked as he stood and helped her up.

"Don't push your luck, Butch," she said, grinning for the first time that day. "I still know where the spare fish hooks are."